

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EVLİLİK UYUMUNUN KİŞİLERARASI TARZ VE ÖFKE
AÇISINDAN ARAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Arzu ÖZMEN SÜATAÇ

DANIŞMAN
Prof.Dr.Benal İNCEER

İZMİR – 2010

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EVLİLİK UYUMUNUN KİŞİLERARASI TARZ VE ÖFKE
AÇISINDAN ARAŞTIRILMASI

Psikiyatri (Klinik Psikolojisi) Anabilim Dalı Programı

Yüksek Lisans Tezi

Arzu ÖZMEN SÜATAÇ

DANIŞMAN

Prof. Doç. Dr. Benal İNCEER

İZMİR–2010

DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ

(Adı Soyadı)

(İmza)

Başkan :

.....

(Danışman)

Üye :

.....

Üye :

.....

Yüksek Lisans Tezinin kabul edildiği tarih:.....

ÖNSÖZ

Tez süresinde son aşamaya kadar yardımını esirgemeyen, akademik ve manevi desteği ile tezimi tamamlamamda önemli katkısı olan tez danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Benal İNCEER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Manevi destekleri ile her zaman yanımda olan eşime, arkadaşım Cansu'ya, Meltem 'e, Ali'ye, araştırmamın her aşamasında bana gerekli izinleri vererek araştırmamı destekleyen Okul Müdürüm Burhanettin Döğüşçü'ye ve ayrıca onun değerli vaktinden çalmak zorunda olduğum zamanlarda gösterdiği anlayış, sabır ve olgunluk için oğlum Onat 'a çok teşekkür ederim.

Bu tezi, bana her zaman inanmış olan, bize sevgi ve hoşgörüsüyle ışık tutan ve hayattaki en önemli şeyin bilim ve öğrenmek olduğunu öğreten, canım annem Ayşe Özmen 'in aziz hatırasına armağan etmek istiyorum.

Ayrıca bu çalışmada yer almayı çekinmeden kabul eden tüm katılımcılara önemli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

İzmir 2010

Arzu ÖZMEN SÜATAÇ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	
TABLO VE ŞEKİLLER DİZİNİ.....	

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu	3
1.2. Alt Problemler	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Hipotezler.....	5
1.5. Sayıtlılar	5
1.6. Araştırmanın Önemi.....	6
1.7. Sınırlılıklar	7
1.8. Tanımlar Ve Kısaltmalar.....	7
1.9. Genel Bilgiler.....	8
1.9.1. Evlilik Uyumu	8
1.9.1.1. Evlilik Uyumunda Lewis Ve Spanier Modeli	10
1.9.1.2. Yaşam Döngüsü Ve Evlilik Uyumu.....	12
1.9.1.3. Evlilik Uyumu İle İlgili Çalışmalar	13
1.9.1.4. Türkiye'deki Evlilik Araştırmaları	16
1.9.2. Kişilerarası Kuram Üzerine Çalışmalar.....	20
1.9.2.1. Kişilerarası Kuramların Gelişim Süreci.....	20
1.9.2.2. Kişilerarası Kurama Temel Olan Kuramsal Yaklaşımlar Ve İlgili Çalışmalar	23
1.9.2.2.1. Sosyal Psikoloji Kuramları	23
1.9.2.2.1.1. Heider'in Denge (Balance) Kuramı	23

1.9.2.2.1.2. Festinger'in Bilişsel Çelişki (Cognitive Dissonance) Kuramı (1957)	23
1.9.2.2.1.3. Homans'ın Toplumsal Değiş- Tokuş (Social Exchange) Kuramı (1961)	24
1.9.2.2.1.4. Hakkaniyet (Equity) Kuramı.....	25
1.9.2.2.1.5. Thibaut ve Kelley'nin Değiş- Tokuş (Exchange) Kuramı (1959).....	25
1.9.2.2.1.6. Altman ve Taylor'un Sosyal Nüfuz Kuramı (Social Penetration Theory).....	26
1.9.2.2.1.7. Levinger ve Snoek'un (Levinger, 1984) ilişki Düzeyleri (Levels of Human Relatedness) Görüşü.....	29
1.9.2.2.1.8. Hinde'nin Kişiler Arası İlişkiler Görüşü (1979)	30
1.9.2.2.1.9. Duck'un İlişkilerin Gelişmeleri ve Çözölmelerine İlişkin Görüşü (1983)	30
1.9.2.2.1.10. Sevginin Evrim Kuramı çerçevesinde Açıklanması (Wilson, 1981; Sternberg, 1987'de)	32
1.9.2.2.2. Gelişim Psikolojisi Kuramları	33
1.9.2.2.2.1. Psikanalitik Kuramlar	33
1.9.2.2.2.2. Biyolojik kökenli görüş	34
1.9.2.2.2.2.1. Bağlanma Kuramı.....	35
1.9.2.2.2.3. J.D. Safran 'ın Bilişsel – Kişilerarası Görüşü.....	38
1.9.2.3 Kişilerarası Döngü.....	40
1.9.3. Öfke.....	47

1.9.3.1. Öfkenin Duyuşsal Boyutu	49
1.9.3.2. Öfkenin Davranışsal Boyutu	50
1.9.3.3. Öfkenin Bilişsel Boyutu	51
1.9.3.4. Öfke İfade Tarzları	52
1.9.3.5. Öfkenin İşlevleri	53
1.9.3.6. Kişilerarası İlişkiler Ve Öfke	54

İKİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

II.1. Araştırmanın Tipi.....	58
II.2. Kullanılan Gereçler	58
II.2.1. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ).....	59
II.2.1.1. Evlilik Uyum Ölçeği'nin Orijinal Formu Hakkında Bilgiler	59
II.2.1.2. Evlilik Uyum Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışması	60
II.2.2. Kişilerarası Tarz Ölçeği	61
II.2.3. Çok Boyutlu Öfke Envanteri	62
II.2.4. Demografik Bilgi Formu	63
II.3. Kullanılan Yöntem ve Yöntemler	64
II.4. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	64
II.5. Araştırmanın Evreni	64
II.6. Araştırmada Örneklem	64
II.7. Bağımlı ve Bağımsız Değişken	66
II.7.1. Bağımsız Değişkenler.....	67
II.7.2. Bağımlı Değişkenler	67
II.8. Veri toplama yöntemi ve süresi	67
II.9. Verilerin analizi ve değerlendirme teknikleri	68
II.10. Süre ve olanaklar	68
II.11. Etik açıklamalar.....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

III.1. Demografik Değişkenlere Yönelik Analiz Sonuçları	70
III.2. Evlilik Uyumu Gruplarının Demografik Değişkenlere Göre Araştırma Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi	78
III.3. Evlilik Uyumu Gruplarının Araştırma Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi	93
III.4. Değişkenler Arası İlişkiler	95

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

IV.1. Demografik Değişkenlere Yönelik Analiz Sonuçları	107
IV.2. Evlilik Uyumları Gruplarının Demografik Değişkenlere Göre Araştırma Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesine yönelik Analiz Sonuçları	111
IV.3. Evlilik Uyum Gruplarının Araştırma Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Analiz Sonuçları	117
IV.4. Değişkenler Arası İlişkiler	118

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

ÖZET	125
ABSTRACT	127
YARARLANILAN KAYNAKLAR	129
EKLER	138
ÖZGEÇMİŞ	148

TABLO VE ŞEKİLLER DİZİNİ

ŞEKİLLER

Şekil I.1: Evlilik Uyum Modeli	11
Şekil I. 2: Dört Bağlanma Stili	38
Şekil I.3 : Kişilerarası Döngü	41
Şekil I. 4: Kişilerarası Etkileşimsel Döngü	43
Şekil III.1. Evlilik uyumuna cinsiyetin etkisi	77
Şekil III.2. Evlilik uyumuna yaşın etkisi	78

TABLolar

Tablo II.1.	Kadın ve Erkek Örneklemin Demografik Bilgileri	66
Tablo III.1.	Örneklemin Evlilik Uyumuna Göre Dağılımı	70
Tablo III.2.	Evlilik Uyumlu Gruplarındaki Demografik Değişkenlerin Dağılımı	71
Tablo III.3.	Evlilik Uyumlu Gruplarındaki Evlilik Yaşantılarıyla İlişkili Bilgilerin Dağılımı	73
Tablo III.4.	Evlilik uyumu üzerinde grup, cinsiyet ve yaşın temel ve ortak etkileri	77
Tablo III.5:	Evlilik Uyumlu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke Ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Anova Sonuçları	79
Tablo III.6:	Evlilik Uyumlu Düşük Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Anova Sonuçları	80
Tablo III.7:	Evlilik Uyumlu Yüksek Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Anova Sonuçları	81
Tablo III.8.:	Evlilik Uyumlu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları	82

Tablo III.9:	Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları	84
Tablo III.10:	Evlilik Uyumu Yüksek Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları	86
Tablo III.11:	Evlilik Uyumu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Ekonomik Durumuna Göre Anova Sonuçları	87
Tablo III.12:	Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Ekonomik Durumuna Göre Anova Sonuçları	88
Tablo III. 13:	Evlilik Uyumu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlilik Yılına Göre Anova Sonuçları	89
Tablo III.14:	Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlilik Yılına Göre Anova Sonuçları	90
Tablo III.15:	Evlilik Uyumu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlenme Şekline Göre Anova Sonuçları	91
Tablo III.16:	Evlilik Uyumu Yüksek Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlenme Şekline Göre Anova Sonuçları	92
Tablo III.17:	Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlilik Uyumu Gruplarına Göre Anova Sonuçları.....	93
Tablo III.18:	Evlilik Uyumu Tutarsız Evli Çiftlerde Kişilerarası İletişim Tarzı Ve Öfke Arasındaki İlişkiler	95
Tablo III.19:	Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Kişilerarası İletişim Tarzı Ve Öfke Arasındaki İlişkiler	98
Tablo III.20:	Evlilik Uyumu Yüksek Evli Çiftlerde Kişilerarası İletişim Tarzı ve Öfke Arasındaki İlişkiler	101

BÖLÜM I

GİRİŞ

Evlenme insan topluluklarında her zaman ve her yerde yaygın sosyal ve kişisel davranış modeli olmuştur. Bugünkü anlamda kurumsal yapısı ilk defa eski Roma'da tarif bulan evlilik, dünyanın en eski ve kalıcı kurumlarından biridir. İnsanlar evliliği, yaşam boyu mutluluğa ya da mutluluğun biraz daha bilge kardeşi doyuma ulaşmak için gerekli bir kurum olarak algılamaktadır. Bu da kültürlerarası farklılıklar gösterse de tüm toplumlarda geleneksel olarak oturmuş ve resmi olarak kabul edilmiş tek birliktelik şekli olan evliliğin varlığını daim kılmıştır.

Toplumların refahı, mutluluğu, güçlülüğü toplumu oluşturan ailelerin sağlıklı yapılarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu sağlıklı yapı ise, en iyi evlilik kurumu ile sağlanabilmektedir. Evlilik kurumu, toplumları ayakta tutan en önemli güçlerden biridir.

Evlilik kurumu üç temel motivasyona dayanır: Biyolojik Motivasyon: Uzun süreli beraber yaşama ve kendi cinsinden nesiller üretme arzusu, karşı cins ile ilişki hazzı; beraberliği ve kendini koruma arzusudur. Psikolojik Motivasyon: Arzu duyduğu karşı cins tarafından beğenilme, sevilme, sevme, seçilme; kendi çocukları ile beraberliğin sürekli oluşundan duyulan güven ve hazzıdır. Sosyal Motivasyon: Toplumun beklentilerine, yasalarına uyarak yaşamının verdiği rahatlık, toplumda kabul edilen değerlere uyumla kazanılan saygınlık hazzı ve güvendir.

Bu motivasyonlardaki bireylerin tatminleri; onların evliliklerinin sağlıklı ve uyumlu bir evlilik ilişkisini açıklamaya yönelik birçok araştırmaya neden olmuştur. Evlilik uyumu da bu araştırmaların önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Evlilik uyumu, eşlerin birbirleriyle ve evlilikleriyle memnuniyet ve mutluluklarının olduğu bir durum olarak tanımlanmıştır. Bu yüzden evlilik, kabul, anlayış, ortak düşünceyle karakterize karşılıklı destekler arasındaki doyum olarak bilinmektedir.

Farklı ortamlarda yetişmiş, değişik kişiliklere sahip iki ayrı insanın uzun yıllar boyunca hep doyumlu, mutlu olmalarını beklemek fazla iyimser bir beklentidir. Dolayısıyla mutluluk, doyum ve beklentilerin gerçekleşmesi evlilikte karşılıklı uyum ile mümkündür.

Kişilerarası ilişkiler, genel anlamıyla bireylerin diğer kişilerle olan ilişkilerinde yaşadıkları duygu, düşünce ve davranış stilleri olarak tanımlanmaktadır (34). Evlilikte iletişim ve evlilik uyumu arasında neden sonuç ilişkisinden daha çok karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Evlilik uyumu iletişimi, iletişimde evlilik uyumunu etkilemektedir. Uyumlu çiftler birbirleriyle daha çok konuşmakta ve iletişim kanallarını açık tutmaya daha fazla çaba göstermektedirler. Uyumsuz çiftler ise, birbirleriyle konuşmaya daha az zaman ayırmakta ve aralarında çıkan sorunları çözmek yerine daha çok kaçmayı tercih etmektedirler. Birçok çift, sorunları karşısında gerçek duygu ve düşüncelerini ifade etmek yerine öfke duygusu ile harekete geçmektedirler. Çünkü gerçek duyguları öfkeyle saklamak daha kolay ve rahat bir ifade biçimidir. Öfke hiç utanmadan, sıkılmadan benliğe çok zarar vermeden ifade edilebilir. Öfke, gerçek duyguların ifade edilmesine izin

vermediği için karşı tarafın savunmaya geçmesine ve iletişim yollarını kapatmasına neden olur.

Yukarıda da belirtildiği üzere, kişilerarası ilişki tarzları evlilik uyumunu belirleyici bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra evlilikte öfke, eşlerin ilişkilerinde kalıcı zarar oluşmasına neden olabilmektedir.

Evlilik uyumunu etkileyen faktörlerin çokluğu tahmin edilebileceği gibi oldukça farklılık gösterebilecek bir durumdur. Bu araştırma kendi sınırları içinde, evlilik uyumunda kişilerarası tarzın ve bir duygu olarak öfkenin etkisinin evli çiftlerde araştırılmasıdır. Elde edilen veriler ışığında evli çiftlerin sağlıklı ve uyumlu bir ilişki yaşamalarında kişilerarası tarzın ve öfkenin etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Evlilik uyumunda kişilerarası tarz ve öfkenin araştırılması, araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Evli çiftlerin, evlilik uyumlarına göre kişilerarası tarz ve öfke yaşantısında farklılaşma var mıdır?

1.2. Alt Problemler

Bu genel konu çerçevesinde araştırmanın amaçlarını aşağıdaki sorularla ifade etmek mümkündür:

Evli olan çiftlerde;

- 1- Cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi gibi demografik özellikler ile evlilik uyumu arasında bir farklılık var mıdır?
- 2- Evlenme biçimine göre evlilik uyumu farklılaşmakta mıdır?
- 3- Evlilik uyumu yüksek, evlilik uyumu düşük ve evlilik uyumu tutarsız olan evli çiftlerde cinsiyete, ekonomik duruma, eğitime göre, kişilerarası iletişim tarzı ve öfke yaşantısı farklılık göstermekte midir?
- 4- Evlilik uyumu yüksek, evlilik uyumu düşük ve evlilik uyumu tutarsız olan evli çiftlerde, kişilerarası iletişim tarzı ve öfke yaşantısı bakımından farklılık göstermekte midirler?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, evlilik uyumu, öfkenin ve kişilerarası tarzın birbirleriyle ve bazı değişkenlerle arasındaki ilişkileri incelemektir.

Katılımcıların evlilik uyumları, evliliğin niteliğini ölçmede yaygın olarak kullanılan, evlilik uyumunu ölçen, Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen ve Tutarel-Kışlak (1999) tarafından Türk örnekleminde geçerlik, güvenirliği yapılmış Evlilikte Uyum Ölçeği "EUÖ" kullanılarak ölçülmüştür.

Bireylerin kişilerarası ilişki tarzlarını belirlemeyi amaçlayan 60 maddelik bir ölçek olan Kişilerarası Tarz Ölçeği kullanılmıştır. Şahin ve arkadaşları (2007) tarafından bir dizi çalışma sonucunda kültürümüze özgü olarak geliştirilmiştir. 1–5 Likert tipi puanlanmaktadır ve ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerarası tarzda olumsuzluğa işaret etmektedir.

'Çok Boyutlu Öfke Envanteri', Balkaya ve Şahin (2003) tarafından geliştirilen, insanların öfke konusundaki duygu, düşünce ve tutumlarını

belirlemeyi amaçlayan ve 5 bölümden oluşan bir bataryadır. Likert tipi, 1–5 arası puanlanmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; 'Öfke Belirtileri', 'Öfkeye Yol Açan Durumlar', 'Öfkeyle İlişkili Düşünceler', 'Öfkeyle İlişkili Davranışlar' ve 'Kişilerarası Öfke'dir. Bu çalışmada ölçeğin 'Öfkeye Yol Açan Durumlar', 'Kişilerarası Öfke' ve 'Öfke ile İlişkili Davranışlar' alt ölçekleri kullanılmıştır.

1.4. Hipotezler

Araştırmanın Hipotezleri

1. Kişilerarası ilişki tarzlarının ve öfke değişkenlerinin evlilik uyumu üzerinde etkisi vardır.
2. Kadınlar ve erkeklerin öfke davranışları farklıdır.
3. Kadınlar ve erkeklerin kişilerarası ilişki tarzı farklıdır.
4. Evlilik uyumu üzerinde cinsiyetin bir etkisi yoktur.
5. Kişilerarası iletişim tarzlarındaki olumsuz örüntülerin evlilik uyumuna etkisi vardır.

1.5. Sayıltılar

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin yapılan genellemeler, aşağıda belirtilen sayıltılar dahilinde geçerlidir.

1. Araştırmada uygulanan yöntem, araştırma amacına uygundur.
2. Örneklemi oluşturan evli bireyler ölçek ve anket sorularını samimiyetle, doğru ve yansız olarak yanıtlamışlardır.

3. Bu araştırma, kullanılan ölçme araçları ve ölçtükleri özellikler bakımından geçerli ve güvenilirlerdir.

4. Araştırmanın örneklemini genel evreni yansıttığı varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Önemi

Evlilik ilişkilerinin değerlendirilmesi, her iki eşin kişilik özelliklerinin, eşlerin birbirlerine karşı tutumlarının ve eşler arasındaki etkileşimin araştırılmasını içermektedir. Eşin, evlilik ilişkisi içinde diğer eş tarafından nasıl algılandığının bilinmesi sorunların önlenmesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü evlilik uyumunun hem aile içi, hem de aile dışı ilişkilerin belirleyicisi olarak gittikçe önem kazanmaktadır (24).

Şu ana kadar ülkemizde öfke ve kişilerarası ilişki tarzı değişkenlerine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır, ancak evlilik uyumu ile bakılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın bir gücü de birbiriyle evli olan bireylerden oluşan bir örneklem üzerinde çalışılmış olmasıdır. Ülkemizde daha önce çiftlerle evlilik uyumu, öfke ve kişilerarası ilişki tarzı gibi üç değişkeni araştıran araştırmaya rastlanmamıştır.

1.7. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, araştırmaya katılan bireylerle sınırlıdır.

2. Örneklem evlilik uyum düzeyleri, *Evlilik Uyum Ölçeği*'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

3. Sonuçlar, örneklem ile sınırlıdır.

4. Sadece çalışma örneklemini yansıtmaktadır. Genellemede bu dikkate alınmalıdır.

1.8. Tanımlar Ve Kısaltmalar

Evlilik: Evlilik, birbirinden farklı ilgi, istek ve ihtiyaçlara sahip iki insanın (52), birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla kurdukları bir ilişkiler sistemi olarak tanımlanır (51).

Evlilik Uyumu: Eşlerin birbirleriyle ve evlilikleriyle memnuniyet ve mutluluklarının olduğu bir durum olarak tanımlanmıştır (73).

Öfke : Martin ve Watson (1997) ise öfkenin, doyurulmamış isteklere, istenmeyen sonuçlara ve karşılanmayan beklentilere verilen doğal, evrensel ve insani bir duygusal tepki olduğunu belirtmektedir (Akt., 59).

Kişiler arası ilişkiler: Kişilerarası ilişkiler, genel anlamıyla bireylerin diğer kişilerle olan ilişkilerinde yaşadıkları duygu, düşünce ve davranış stilleri olarak tanımlanmaktadır (34).

EUÖ: Evlilik Uyum Ölçeği

ÇBÖÖ: Çok Boyutlu Öfke Ölçeği

KİTÖ: Kişilerarası Tarz Ölçeği

BBF: Bireysel Bilgi Formu

EUD: Evlilik Uyumu Düşük

EUY: Evlilik Uyumu Yüksek

EUT: Evlilik Uyumu Tutarsız

1.9. Genel Bilgiler

1.9.1. Evlilik Uyumu

Evliliği mutlu kılan nedir? Geçmişteki araştırmacılar, evlilikte başarıyı öngören şeyin demografik değişkenlere bağlı olduğunu düşünürlerdi fakat zamanla değişen hedefler ve uygulamalar sonucunda demografik değişkenlerin önemini azaltmıştır. Önceleri evlilik, ekonominin bir göstergesi ve sosyal sınıfın belirleyicisi olarak görülürdü. Son zamanlarda romantik aşk ve heyecan evliliğin önemli bir bölümü haline gelmiştir. Çiftler arasındaki etkileşim evlilikte uyumun mihenk taşı oluşturumaktadır. Bu günlerde gittikçe artan boşanmalarda ilişkileri zorlayan öğelerin anlaşılması zorunlu hale gelmiştir. Ya da buna alternatif olarak çözüm yollarının aciliyetle desteklenmesi gerekmektedir (62)

Mutluluk, tatmin ve beklentilerin gerçekleşmesi, ortak bir evlilik kavramına yol açan karşılıklı uyum ile mümkündür. Carl Rogers bu evlilik kavramını evlilik uyumunun temeli olarak görür. Yine Katz ve arkadaşları da evlilik uyumunun ihtiyaçların karşılıklılığı ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir

Bu açıdan bakıldığında evlilik uyumunu karşılıklı olumsuz etkileyen faktörlerin eşlerin mutlu olmasını, fiziksel ve ruhsal açıdan tatmin olmalarını engelleyen durumlar olarak belirlemek mümkündür.

Evlilik uyumu, eşlerin birbirleriyle ve evlilikleriyle memnuniyet ve mutluluklarının olduğu bir durum olarak tanımlanmıştır. Bu yüzden evlilik, kabul, anlayış, ortak düşünceyle karakterize karşılıklı destekler arasındaki doyum olarak bilinmektedir. Bütün evliliklerin amacı mutluluktur. İnsanın

kendisinden, başkalarından veya çevresindeki kaynaklanan talepler karşısında verdiği reaksiyona uyum denmektedir (62).

Fincham ve Bradbury (1987), evlilik başarısı, evlilik uyumu, evlilik doyumu ve evlilikte görüş birliği gibi farklı kavramların evlilik kalitesini yansıttığını ve bu kavramın da kişinin, eşi ve evliliği hakkında öznel yargılarını içerdiğini belirtmişlerdir (62).

Bazı araştırmacılar ise eşler arasındaki uyumu, eşlerin ayrı ayrı duyguları olarak değil de, eşler arasındaki ilişkinin bir özelliği olarak değerlendirmişler ve araştırmacılar eşler arasındaki uyumu ölçerken iletişim ve çatışma gibi ilişkinin kapsadığı özellikleri kullanmışlardır.

Evlilik ilişkisi söz konusu olduğunda, tanımlamaya yönelik pek çok kavramın kullanıldığı görülmektedir; evlilik uyumu, evlilik doyumu, mutluluğu bu kavramlardan birkaçıdır. Evlilik kalitesi ise bu terimleri içeren genel bir kavram olup, evlilik ilişkisinin çiftler tarafından öznel değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bir evliliğin niteliğinin değerlendirilmesinde uyumun daha önemli olduğu düşünülmekte ve evlilik üzerine yapılan araştırmalarda daha çok uyuma etkiyen faktörlerin incelenmesi ve uyumu arttırmaya odaklı yaklaşımların geliştirilmesi ön planda yer almaktadır. Karşılıklı etkileşebilen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu evlilik olarak tanımlanmaktadır. Evlilik uyumu konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında, bazı araştırmacılar evlilik uyumunu eşlerin evlilikleri ya da birbirleriyle ilgili hislerini temel alarak değerlendirirken, bazıları ise evlilikteki çatışma alanları ya da iletişim özellikleri gibi ilişkinin niteliğini belirten özellikleri değerlendirmeyi uygun görmüşlerdir.

Spanier ve Cole'a göre, evlilik kalitesini yansıtan kavramlardan biri olan evlilik uyumunun, evlilik doyumu ve mutluluğunu içeren genel bir kavram olduğunu ve evlilik kalitesi ölçümlerine bakıldığında, evlilik uyumunun ve mutluluğunun ölçüldüğünü ifade etmişlerdir (62)

Evlilikteki uyumu üzerine en önemli çalışmaları olanlar Lewis ve Spanier dir.

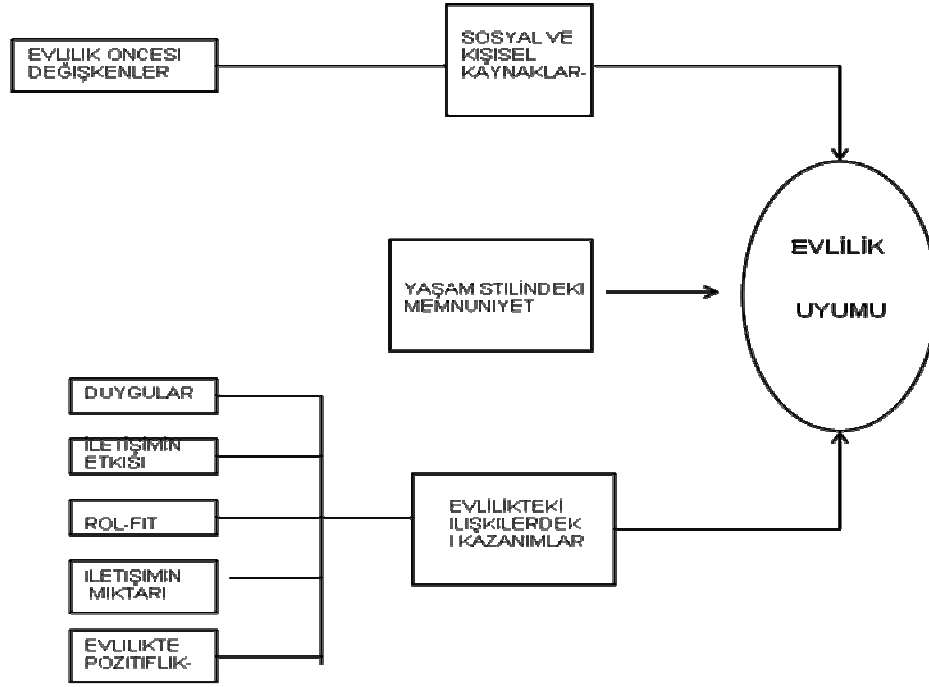
1.9.1.1. Evlilik Uyumunda Lewis Ve Spanier Modeli

Lewis ile Spanier evlilik uyumu, kalitesi ve mutluluğu üzerine çalışmalar yapmıştır. Çalışmalarının amacı, evliliğin uyumunu ve sürekliliğini destekleyen değişkenlerinin kişiler arasındaki ilişkide iyi anlaşılması üzerine durmuşlardır ve bir uyumlu evlilik modeli geliştirmişlerdir. Bu modelde üç değişkenden bahsederler:

1. Sosyal ve kişisel kaynaklar (bireylerin evlilik kurumuna getirdikleri kaynaklar) kendine güven, mental ve fiziksel beceriler ve sağlık,
2. Yaşam stilindeki memnuniyet (arkadaş aile desteği, toplumdaki durumu, çalışmalarındaki memnuniyet) ve
3. Evlilik ilişkisinden kazanılan ödüller (iletişimin etkili olması, iletişimin miktarı ve uygun iletişim).

Şekil 1' de bahsettiğimiz gibi Lewis ve Spanier beş mihenk taşından bahseder. Bunlar: evlilik için pozitif yaklaşım, etkili iletişim, rol uyumu ve etkileşimin miktarı. Bu değişkenler üzerinde yoğunlaşılmalıdır çünkü evliliğin merkezinde evlilikteki ilişkiler yer almaktadır. Bu tip etkileşimler çiftler arasındaki günlük uygulamaları şekillendirdiği gibi evlilik uyumunu

anlamamızda faydalı olacaktır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi evlilikteki romantik bakış açısı evlilik etkileşimiyle ilgili meselelerin önemini de aydınlatacaktır.

Şekil I.1: Evlilik Uyum Modeli

Lewis ve spanier modelinin evlilik kalitesi ile ilişkisi temel alınmıştır. Bu bakış açısından hareketle evlilikte etkileşim ve evlilik kalitesi arasındaki ilişkilerle alakalı 38 durum genellenmiştir. Örneğin: benzer kişiliklere sahip olma, mutlu bir cinsel hayatı, iyi bir arkadaşlık, birbirlerine karşı büyük aşk ve daha sonra bu durumlar gruplandırılmıştır. Gruplandırma yapılırken beş değişken göz önüne alınmıştır. Lewis ve Spanier' ın beş değişkeni ile ilgili geçmiş çalışmalar olmasına rağmen evliliğin uyumu hangi değişkenlerin etkili olduğu üzerine genellemeler yapılmıştır. Çalışmaların çoğunda iki değişken rapor edilmiştir. Bu iki değişken birbirlerinden oldukça bağımsızdır. Bunlardan

bir tanesi, ilişkiden elde edilen memnuniyet kaynakları, beraber yapılan aktiviteler, sıcaklık, birbirlerini anlama gibi. İlişkiden meydana gelen memnuniyetsizlik kaynakları, farklılıklar, iletişim eksikliği, kavga tartışma. İlişkiler arasındaki değişkenleri çok genel bir şekilde bahsetmişlerdir. Komşular, arkadaşlar ve çiftler arasındaki ilişkiler şeklinde ve hem olumlu hem olumsuz değişkenlere rastlamışlardır. Olumlu değişkenler (hediyeler, duygusal destek, ortak paylaşımlar), olumsuz değişkenler (duygusal kargaşa, eleştiri).

1.9.1.2. Yaşam Döngüsü Ve Evlilik Uyumu

Çiftlerin evlilik uyumunun yaşam döngüsü çerçevesinde değişiklik gösterdiğini kanıtlayan çalışmalar mevcuttur (30). Fakat bu alandaki çalışmalar değişkenlerin doğasına aykırı bulgular içerir. Bazı çalışmalarda evlilik süresince uyumun arttığını göstermektedir fakat diğer yandan bazı çalışmalarda evliliğin ilerleyen yıllarında uyumun düştüğünü göstermektedir. Üçüncü bir grup araştırmacı daha karmaşık bir durum ortaya atmışlardır. Evliliğin ilk yıllarında uyum artar çocuk sahibi oldukları ve orta dönem diye adlandırdıkları dönemde uyumun düştüğü ve daha sonraki yıllarda tekrar arttığı ileri sürülmüştür (62).

“Vaillant ve Vaillant (1993) “kırk yıldır evli olan çiftler üzerinde evlilikte memnuniyeti incelemiştir. Çiftlerin beyan ettiği üzere evlilik hayatları süresince özellikle orta ve son dönemlerde memnuniyetlerinin durağan olduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan çiftlere evliliklerine geri dönüp

bakmaları istendiğinde ve farklı noktalardaki memnuniyetleri oranlamaları talep edildiğinde farklı eğriler elde edilmiştir (62).

Evlilik uyumundaki ölçümler zaman içerisinde farklılık gösterebilir. Gilford ve Bengston (1979) genç çiftlerde evlilik uyumunda pozitif ve negatif değerlerin daha yüksek seviyelerde seyrettiğini gözlemlerken yaşlı çiftlerde pozitif davranışların artıp negatif davranışların azaldığını belirtmektedir. Aynı şekilde Argyle ve Furnham genç çiftlerde yaşlı çiftlere göre uyumlarının düşük olduğunu ve tartışma seviyesinin yüksek olduğunu ispatlamıştır.

Evliliğin uyumunu ölçmek için evlilik ilişkisindeki baskın olan değişkenler örnek alınır. Örneğin; Locke ve Wallance' nin evlilik ayarlama testi davranışları rapor ederken evlikte mutluluğun değerlendirilmesini göz önüne alır. Bu tip testlerdeki puanlar genellikle kriter grupları oluşturma için kullanılır (26).

1.9.1.3. Evlilik Uyumu İle İlgili Çalışmalar

Evlilik uyumunu ile ilgili bir çok araştırma bulunmaktadır ve araştırmalar oldukça çeşitlilik göstermektedir. Burada evlilik uyumu ile ilgili bazı araştırmalar bahsedilecektir.

Literatürde demografik değişkenlerin evlilik uyumu üzerine etkilerini araştıran çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bowman' a göre ise evlilikte evlilik süresi ve çocuk sayısı gibi değişkenler evlilik doyumu üzerinde birincil derece öneme sahiptir. Bowman eşler arasındaki evlilik doyumunun ilk iki yıldan sonra giderek düştüğünü, çocukların dünyaya gelişinin de bu düşüşü hızlandığını iddia etmektedir (12).

Fışıloğlu (1992), ABD'nde lisansüstü öğrenim gören katılımcılarla evlilik uyumunu araştırmıştır. Evlilik uyumu, Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) ile ölçülmüştür. Eşin eğitim düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu görülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça evlilik uyumu yüksek bulunmuştur. Çocuk sahibi olup-olmama/cinsiyet/meslek/eşin mesleği/evlilik süresi/çocuk sayısı ve yaş değişkenleri ile evlilik uyumu arasındaki anlamlı ilişki bulunmamıştır. Fışıloğlu 1992 aktardığına göre; araştırmalar, çocuğun evlilik uyumunu arttırdığı sonucunun yanında, evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediği şeklinde de sonuçlar vermiştir. Bu iki grup arasında fark olmadığını gösteren çalışmaların yanında, çocuksuz evliliklerin, evlilik uyumu açısından daha yüksek olduğu sonucunu gösteren da bulunmaktadır (24).

Johnson ve Jacob'un (2000) ÇUÖ'ni de kullandıkları depresyon ve evlilik uyumu ilişkisi amaçlı kontrol gruplu çalışmada depresyonun evlilik uyumunu olumsuz etkilediği, sosyodemografik değişkenlerin etkili olmadığını, ancak kadın ve erkek depresyonlarının evlilik uyumu açısından farklılık gösterdiğini bulmuşlardır (37).

Evlilik uyumu ile öznel iyilik hissini 200 çalışan ve 200 ev kadınında karşılaştıran bir çalışmada (50), ev kadınlarında her iki parametrenin de çalışan kadınlardan belirgin derecede kötü olduğu bulunmuştur (19).

Lavee, Mc Cubbin ve Olson (1987), geçmiş yaşam olaylarının daha çok kişisel çatışma ve evlilikteki rollerle ilişkili olup evlilik uyumunda azalmaya neden olduğunu ileri sürmüşlerdir. Sözel içerikle ilgili çalışmalar olumsuz davranışların uyumu yüksek ve düşük çiftleri birbirinden ayırdığını ve evlilik üzerinde olumsuz davranışların yıpratıcı etki yaptığını göstermektedir. Bradbury ve Cohan'nın (1997) yaptıkları çalışmada sorun çözme

davranışının yaşam olaylarının etkisini hafiflettiğini, kadınların öfke gösterdiklerinde ve kaynaşmaya yönelik davrandıklarında yaşam olaylarından kaynaklanan depresif yakınmalarında hafif azalma olduğunu saptamıştır. Bu durum depresif kadınların evlilik uyumlarında artışa neden olmaktadır. Evlilikte erkeğin kişiler arası sorunları fazla olduğunda kadının öfkesi, erkeğin depresif yakınmalarının artışı öngörebilmektedir. Kadınların öfkesinin yaşam olayları bağlamında kendi kişisel ve evlilik uyumları için faydalı olduğu ile ilgili bulgular vardır. Kötü evlilik uyumu bildiren kadınların, evlilik uyumu iyi olanlardan belirgin olarak daha depresif oldukları saptanmıştır. Fox (1973), eşler arasında bağlılığın çift uyumunun önemli yordayıcılarından olduğunu, duygusal bağlılık ve birbiriyle ilgili olmanın, çiftler arasında uyumun artmasında önemli olduğunu vurgulamıştır. Gottman'ın (1988) bulgularında ilişkilerinde eşitliğe önem veren paylaşımcı çiftlerin evlilik uyumlarının daha iyi olduğunu ortaya koymaktadır. Birbiriyle paylaşma arzusu olmayan çiftlerin çatışmaları çözme gereksinimini her zaman hissetmedikleri ya da eşlerden sadece birinin bütün kararları aldığı, bu gibi durumlarda iletişimin evlilik uyumunu daha az etkileyebileceği söylenebilir. Christensen ve arkadaşları (1988), talep etme geri çekilme iletişim paterni olarak adlandırdıkları iletişim tipinin ilişkide uyumla ters orantılı olduğunu ileri sürmüştür (akt. 21). Evlilikte iletişim konusunu araştıran çalışmaların çoğu uyum için geliştirilen stratejiler, tartışma çözümleri, tartışma nedenleri, tartışma yaratan konularda karı-koca arsında sergilenen farklı tavırlar ya da bu tartışmalardan uzaklaşma gibi konuları içermektedir (33).

Franzol ve arkadaşları (1985), olaylara eşin bakış açısıyla bakmanın evlilikte yaşanan gerilimi azaltmada yardımcı olduğunu görmüşlerdir. Davis

ve Oathout (1987), 264 çift ile çalışmış ve olaylara eşin bakış açısıyla bakmanın eş doyumunu etkileyen çeşitli davranışların güçlü yordayıcısı olduğunu ortaya koymuşlardır. Long ve Andrews (1990) ise, bu durumun evlilik uyumunu anlamlı olarak yordadığını belirlemişlerdir (68).

1.9.1.4. Türkiye’deki Evlilik Araştırmaları

Ülkemizde öncelikle eşler arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik olarak batı literatüründeki ölçeklerin uyarlama çalışmaları (Tutarel- Kışlak, 1992; Fışıloğlu ve Demir, 1997, Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu, 1996; Büyüksahin ve Hovardaoğlu, 2004) yapılmıştır (akt. 25)

Kacadere (1995), iyi ve kötü evliliklerin özelliklerini incelemiştir. 224 kişinin katıldığı çalışmada, iyi evliliklere göre kötü evlilikleri olan bireylerin daha fazla sorunla karşılaştıklarını göstermektedir (45).

Akfırat (Önalan) (1995), çalışan ve çalışmayan kadınlarla eşlerinin nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri ve evlilik doyumları araştırılmıştır. Kadınların evlilik doyumunu ilgili değişkenlerin etkilemediğini göstermektedir. Doyumsuz kadınlar eşlerine göre olumsuz eş davranışını daha çok suçlamaya değer olarak algılamaktadır (1).

Hatipoğlu (1993), evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının kadın ve erkek eşlerin evlilik doyumundaki rolünü araştırmıştır. Erkek eşlerin evlilik çatışmasının yaygınlığı evlilik doyumunu açıklayan bir değişken olarak bulunmuştur. Kadınlarda evlilik çatışmasının yaygınlığı evlilik doyumunu açıklayan değişken olarak bulunmuştur (32).

Ülkemizdeki çalışmalar incelendiğinde ayrı ayrı evlilik uyumu (örn. Tutarel-Kışlak,1997; Yıldırım, 1992; Binici, 2000; Fışıloğlu, 1992; Yılmaz 2001; Turarel-Kışlak, Çabukça, 2002) üzerine yapılan çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Bazı araştırmalarda ise kişiliğin gelişiminde aile çevresinin ve ailedeki gerginliklerin önemi, ana babanın çocuk üzerindeki etkisi, demokratik ve otoriter olarak algılanan ana baba tutumlarının çocuğun uyum düzeyine etkisi, evli eşler arasındaki çatışma davranışları, evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenle, çatışma ve boşanmanın çocuğun davranış ve uyum sorunları üzerindeki etkisi bu araştırmalardan bazılarıdır (akt.25).

Yıldırım (1993), 1990 yılında, evli bireylerin eşleriyle “Duygu ve Düşüncelerini Paylaşma”, “Eşle Cinsel Yaşamda Anlaşma”, “Eşinin Cinsel İsteklerini Reddetme” ve eşlerin birbirlerine “Dayak” atıp atmamaları değişkenleri, evli bireylerin uyum düzeyleri üzerinde anlamlı şekilde etkili bulunmuştur. Eşlerin birbirleriyle duygu ve düşüncelerini paylaşma derecesi düştükçe, uyum puan ortalamalarında da bir düşme gözlenmektedir. Eşlerin birbirleriyle duygu ve düşüncelerini paylaşma derecelerine göre evli bireylerin uyum düzeyleri arasında manidar bir fark bulunmuştur.

Kabakçı, Tuğrul ve Öztan (1993) birbirleriyle evli olmayan evli kadın ve evli erkeklerden oluşan kişiler ile çeşitli demografik özellikler ile eş değerlendirilmesi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Hem kadınlar hem de erkekler için bağımlılığın olumsuz bir özellik olarak algılandığı görülmüştür. Hem kadınlar hem erkekler tarafından “mutlu” olarak değerlendirilen evliliklerde eşin daha çok güvenilir, daha az bağımlı, daha az kopuk ve daha az kontrolcü olarak algılandığı görülmüştür (25)

Tezer (1994), eşler arasında çıkan çatışmaların sıklığı, yarattığı gerginlik ve çatışmanın nedenini eşine veya kendine yükleme eğilimi ile çeşitli demografik değişkenlerin evlilik doyumu üzerindeki etkisi tüm grupta ve kadın eşin çalıştığı ve çalışmadığı eş gruplarında araştırılmıştır. Bulgular, eşlerde çatışmanın nedenini eşlerine yükleme eğilimi arttıkça evlilik doyumlarının düştüğünü göstermektedir. Erkeklerin doyum düzeyinde, çocuklarının ergenlik çağına doğru bir düşme görüldüğünü ortaya koymaktadır. En dikkati çeken bulgu, kadının çalışmasının doyum puanını etkilemesidir. Çalışan kadınlarda gerginlik puanının evlilik doyumunu olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Karısı bir işte çalışan erkek eşlerinde evlilik doyumlarının, karısı çalışmayan erkeklerden yüksek olduğu, bu araştırmanın en göze çarpan bulgusu niteliğindedir (65).

Azizoğlu-Binici ve Hovardaoğlu (1996) tarafından evlilik sorunu nedeniyle psikolojik yardım almamış 50 evli çift ile, Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği'nin evli çiftler için geçerlik ve güvenirlik çalışması yapmak için görüşülmüştür. Bu araştırmada da 250 çifte ulaşılmaya çalışılmış, ancak 50 çift ile görüşülebilmıştır. Bu durum, ülkemizde çiftlerle çalışma yapmanın güçlüğüne gösteren ve araştırmacıları zorlayan göstergelerdendir (5).

Aksu (1998), toplam 88 çift üzerinde yaptığı çalışmasında benzer özelliklere sahip kişilerin evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. (akt.63).

Aslan, Alpaslan ve arkadaşlarının (1998), hekimlerde evlilik doyumu ile sosyodemografik ve işle ilgili değişkenlerin ilişkisini amaçladıkları

araştırmalarında; cinsiyete, yaşa ve ocuk sahip olup olmamaya göre anlamlı bir farklılık saptayamamışlardır (4).

Oğuz ve Sorias (2001), çalışmalarında, konversiyon bozukluğu tanısı alan kadın hastaların yaşam stresi, sosyal destek ve evlilik doyumu açısından sağlıklı kadınlar ile karşılaştırmışlardır. Hasta grubunda kontrol grubuna göre yaşam stres puanı daha yüksek, sosyal ağdaki akraba ve sırdaş sayısı ile algılanan aile ve arkadaş destekleri puanının daha az olduğu bulunmuştur. Hasta grubunun evliliklerinden daha az doyum aldığı saptanmıştır. Her iki grup evlilik doyumu açısından karşılaştırıldığında, hasta grubunun evlilik doyumu puanı, kontrol grubundan anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Konversiyon tanısı alan kadınların evliliklerini daha az doyum verici buldukları görülmüştür (akt 25)

Turarel-Kışlak ve çabukça (2002) amacı, demografik değişkenler ile empatinin evlilik uyumu yordamadaki katkılarını araştırmak ve cinsiyete bağlı olarak empati puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek olan bir çalışma yapmışlardır. Evlilik uyumunu yordayan anlamlı değişkenin empati olduğu belirlenmiştir. Empati puanlarının cinsiyete bağlı olarak değişmediği belirtilmiştir (68).

Hünler ve Gençöz (2003), boyun eğici davranışların evlilik doyumu üzerindeki etkilerini incelemek ve boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide algılanan evlilik problemleri çözümlene becerisinin oynadığı kritik rolü araştırmak amacıyla, çocuklarından en az biri niversite ğrencisi olan evli çiftler ile görüşmüşlerdir. Verilere göre, çiftlerin boyun eğici davranışlarındaki artışlar algılanan problem çözme becerilerinin düşmesine, bu da evlilik doyumlarının azalmasına neden olmaktadır. Evlilik doyumu ve

algılanan evlilik problemleri çözümü arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Evlilik doyumu ve boyun eğici davranışlar ve boyun eğici davranışlar ile problem çözümü arasındaki ilişki negatif ve anlamlı olarak saptanmıştır (35).

1.9.2. Kişilerarası Kuram Üzerine Çalışmalar

1.9.2.1. Kişilerarası Kuramların Gelişim Süreci

Kişilerarası kuramda en temel nokta ilişki kavramıdır. İlişki bir kişinin diğer bir kişiye ya da kişilere karşı sergilediği davranımların bütünüdür (22). Kişilerarası ilişkilere yönelik kuramsal girişimler bu bölümde kısaca açıklanmıştır.

İnsanlar arası ilişkileri, 1950'li yıllardan bu yana Sosyal Psikoloji'nin geleneksel konularından biri olmuştur. Bu konudaki ilk araştırmalar laboratuvarın dışında yapılmış (Feshingher, Schacter ve Back, 1960), yerleşim düzeni ve tutum benzerliğinin, zaman içinde insan ilişkilerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Bu ilk araştırmalar, sonraları değişik yöntemlerle defalarca bulunacak olan bazı olguları ortaya koymuştur. Örneğin, insanlar arasındaki fiziksel yakınlık ve tutum benzerliğinin, dostluk ilişkilerinin gelişmesini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu ilk araştırmalardan sonra, 1970'li yıllara kadar Sosyal Psikoloji'de kişilerarası çekicilik (interpersonal attraction) adı altında yürütülen araştırmalar birden çok kuramsal çerçeve altında yürütülmüş ve bazı genel doğrular ortaya konmuştur (34).

1970'li yıllara kadar yapılan araştırmalar bilgi birikimi sağlamakla birlikte, konular, kullanılan kavram ve yöntemler açısından eleştirilmiş ve 1970'li yıllardan sonra bu eleştiriler ışığında, insan ilişkilerinin incelenmesinden önceki yıllardan farklı birtakım gelişmeler gözlenmiştir. Bu gelişmelerden, en önemlileri aşağıda özetlenmiştir:

1. Bu gelişmelerden belki de en önemlilerinden biri, "kişilerarası çekicilik" kavramının yerini "kişilerarası ilişkilere (interpersonal relationships) bırakmasıdır. "İlişi" kavramının kendi başına önem kazanması ile birlikte, "ilişkilerin" ilgili kişilerin özelliklerinin dışında ve üstünde, karşılıklı etkileşiminden kaynaklanan özellikleri olabileceği ortaya çıkmıştır. Bu görüşün bir uzantısı da ilişkilere zaman içinde değişebileceği, kalıcı olmayıp, dinamik ve çevreyle etkileşim-içinde bütünler olduğu savıdır.

2. İnsan ilişkileriyle fizik ve toplumsal çevrenin etkileşimi de göz önüne alınmaya başlamıştır Durumsallık (contextualism) olarak adlandırılan görüşe göre çevre ve durum hem insanların. Kimlerle hangi tür etkileşimlerde bulunduklarını, hem de değişik davranışların olasılık, yorum ve değerlendirmelerini belirlemektedir. Başka bir deyişle, insanlar aktif yaratıklar olarak, ortamları kendi amaçları doğrultusunda kullanabilmektedirler (Akt. 34).

3. Son yıllarda, iki kişilik ilişkileri, içinde bulundukları ilişkiler ağı içinde inceleyen araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Başka bir deyişle, ikili ilişkiler daha geniş ilişkiler ağı çerçevesinde (network) ele alınıp, değişik ilişkiler arasındaki karşılıklı etki leşimin önemi vurgulanmıştır.

4. Önceki araştırmaların örneklerinin genellikle genç, erişkin ve/veya ergenlerden seçilmesine karşın, 1970'li yıllarda insan ilişkileri gelişimsel

açından da incelenmeye başlamış, bu nedenle çocuklar ile yaşlılarla da araştırmalar yapılmıştır. Yaş dağılımının genişlemesi ile birlikte, aynı yaştaki kişilerin değişik ilişkileri de bir arada incelenmeye başlanmıştır.

5. Hem Sosyal hem de Gelişim Psikolo'isi'nde 1970'li yıllardan sonra, bir yandan insan ilişkileri ilgili yeni kuramlar ve kavramlar üretilirken CBolwby, 1969, 1973; Duek, 1982; Rubin, 1974; Selman, 1980; Walster ve Bercheid, 1974), bir yandan da eski kuramlar 1970'li yılların moda akımı olan bilişsel (cognitive) görüş ışığında yenilenmiştir (Altman ve Taylor, 1973; Huessman ve Levinger, 1976). (Akt. 34)

6. Önceki yıllarda, kişilerarası çekicilik kavramı çerçevesindeki araştırmalar, daha çok, insan ilişkilerinin başlamasını ve gelişmesini etkileyen etmenler üzerinde yoğunlaşırken, "insan ilişkileri" görüşünden kaynaklanan araştırmalar; ilişkilerin bozulması ve sona ermesini de inceleme konusu yapmış, ilişkilerin bozulma nedenlerini, kişilerin-biten ilişkilerle ilgili duygu ve düşüncelerini de irdelenmiştir.

7. Son on-on beş yıl içinde, psikolojinin genelinde baskın olan bilişsel akımın etkisi ile insan ilişkilerinin bilişsel kalıpları (schemata) ve bunların yaşla gelişimi, yükleme boyutları (attributional dimensions), bilişsel-duygusal tepkiler, araştırma konuları olarak belirmiş ve önem kazanmıştır.

1.9.2.2. Kişilerarası Kurama Temel Olan Kuramsal Yaklaşımlar Ve İlgili Çalışmalar

1.9.2.2.1. Sosyal Psikoloji Kuramları

1.9.2.2.1.1. Heider'in Denge (Balance) Kuramı

Bu kuram üç öge arasındaki ilişkiden söz eder. Bu ögeler, kişi (P), bir başka kişi (O) ve üçüncü bir kişi veya nesnedir (X). Heider ayrıca duygusal (sentiment) (hoşlanma-hoşlanmama) ve birim (unit) (aynı birimin parçası olup, olmama) olmak üzere iki tür ilişkiden söz eder. Heider'e göre, aynı birimin ögeleri arasında olumlu duygular dengeye, olumsuz duygular dengesizliğe neden olur. Aynı doğrultuda, kişiler arkadaşlarının hoşlandıkları kişi veya nesnelerden hoşlanırlarsa denge, hoşlanmazlarsa dengesizlik oluşur. Bizimle aynı düşünceleri paylaşan kişilerden hoşlanıp, paylaşmayanlardan hoşlanmamak da denge kuramı beklentileri arasındadır. Aynı şekilde, kişilerin düşmanlarının düşmanlarından hoşlanmaları, düşmanlarının dostlarından ise hoşlanmamaları yordandır. Sonraki yıllarda yapılan araştırmalar, Heider'in denge kuramını ilişkilerin olumlu olduğu durumlarda desteklemiş, olumsuz oldukları durumlarda ise desteklememiştir (56).

1.9.2.2.1.2. Festinger'in Bilişsel Çelişki (Cognitive Dissonance) Kuramı (1957)

Bu kuramda da Heider'e benzer olarak, iki çelişkili düşüncenin kişilerde olumsuz duygusal bir duruma yol açtığı savunulur. Kuramın deneysel araştırmalarında çelişik düşüncelerden ilki bir davranışa, ikincisi ise bir

tutuma aittir. Yapılan araştırmalar, çelişki duygusunun yaşanabilmesi için bazı koşulların gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu koşular, kişinin davranışını zgr iradesi ile yapması, kişisel sorumluluk duyması ve davranışının sonuçlarını tahmin etmesi gereğine inanmasıdır (28).

Bilişsel elişki Kuramı sadece tutumların değişmesini değil, tutumların oluşmasını açıklamak için de kullanılmıştır.

1.9.2.2.1.3. Homans'ın Toplumsal Değiş-Tokuş (Social Exchange) Kuramı (1961)

Skinner'in öğrenme kuramının toplum yaşama uygulaması olan bu kuram, insanların kendilerine ödül veren veya verebilecek kişilerle ilişki kuracaklarını ve alınan ödül sayısının hoşlanma derecesini etkileyeceğini savunmaktadır. Homans'ın adil paylaşım (distributive justice) kavramı ise değişik kişilerin, bir ilişkiden aldıkları ödüllerin ilişkiye katkılarına olan oranın eşit olması beklentisidir. Görüldüğü gibi, kuram, hedonist bir insan modeli öngörmekte; ancak, beklenti kavramına da yer vererek, öngörülen insan modelini, aynı zamanda düşünen bir varlık olarak tanımlamaktadır. Öte yandan, insan ilişkilerine bireylerin düşünce ve davranışları açısından yaklaşmakta, çeşitli ilişkileri ve ilişkilerin değişik aşamalarını tek bir öğrenme kuralı ile açıklamaktadır

1.9.2.2.1.4. Hakkaniyet (Equity) Kuramı

Homans'ın "Adil Paylaşım" kavramı ile "Bilişsel Çelişki" kuramının, "çelişkili duyguların yarattığı huzursuzluk duygusu" öğelerini bir araya getiren Adams (1965), Hakkaniyet Kuramı'nı ortaya atan ilk kişidir. Bu kurama göre, hakkaniyet, herhangi bir ilişkide, iki kişinin girdi çıktı oranlarının eşit olma durumudur (Akt. 34)

Adams kuramını çalışma dünyasından buluşlarla desteklemiş, daha sonraki araştırmalar da hakkaniyet duygusunun evlilikten alınan doyumla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Davidson, 1984; Schafer ve Keith, 1980). Hakkaniyet kavramı, ilişkideki kişilerin girdi-çıkı oranlarının kıyaslamalı bir değerlendirilişi olarak ortaya çıkmakla birlikte yine bireylerin kafasında oluşan bir duygudur (Akt. 34).

1.9.2.2.1.5. Thibaut ve Kelley'nin Değiş-Tokuş (Exchange) Kuramı (1959)

Thibaut ve Kelley'in 1959 yılında ortaya attıkları sosyal mübadele (social exchange) kuramıdır. Aslında bu başlık altında toplanan birkaç kuram vardır ve bu kuramlar, ikili ilişkileri, bir çeşit ödül-bedel mübadelesi olarak ele almaktadır. Bu kuramların bir başka sayıltısı da, mini-max stratejisidir. Buna göre insanlar ödülü yüksek bedeli düşük ilişkileri tercih ederler ve bu tür ilişkileri sürdürme eğilimi gösterirler, ödül doyum veren herhangi bir şey olabilir, örneğin maddi çıkar, duygusal destek, hoşça geçirilen birkaç saat birer ödül olabilir. Buna karşılık bedel davranışın yapılmasını kettleyen herhangi bir özelliştir, örneğin, para harcamak, çaba harcamak, ödülü

alamamak birer bedeldir. İkili ilişkide eşler, ödediklerine inandıkları bedelin karşılığı olan ödülü alamadıkları takdirde, kuram, ilişkinin çözülmeye doğru yönleneceğini önermektedir. Bununla birlikte bir ilişkinin kısa sürede bitmesi her zaman sözkonusu olmadığı gibi bazen bireyler, çok yüksek bedel ödeyip çok az ödül aldıkları ilişkileri de sürdürebilmektedirler.

Thibaut ve Kelley'e göre belirli bir ilişki için bireylerin bekledikleri bir doyum düzeyi vardır. Buna karşılaştırma düzeyi (Comparison Level) denmektedir. Kurama göre birey, şu andaki ilişkisinden aldığı sonuçları karşılaştırma düzeyi ile mukayese eder. Bu sonuçlar karşılaştırma düzeyinin üstünde ise birey ilişkiden doyum sağlıyor demektir ve ilişkiyi sürdürme eğilimi gösterir. Bireyin, şu andaki ilişkisinden aldığı sonuç karşılaştırma düzeyinin altında ise yani birey ilişkiden doyum almıyorsa, bu kez, elde ettiği sonucu, seçenekler için karşılaştırma düzeyi (Comparison level for alternatives) ile mukayese eder. Seçenekler için karşılaştırma düzeyi, bireyin, başka bir insanla aynı ilişkiyi yaşadığı takdirde elde edilebileceği olası doyum düzeyi tahminidir. Dolayısıyla, kurama göre şu andaki ilişkiden alınan sonuç, seçenekler için karşılaştırma düzeyinin de altında ise birey ilişkiyi sonlandırmaya yönelecektir.

1.9.2.2.1.6. Altman ve Taylor'un Sosyal Nüfuz Kuramı (Social Penetration Theory)

İlişkilerin gelişimi ve çözülmesini açıklayan bu kurama göre insanların farklı sosyal iliksileri ve bu iliksilerinde ulaştıkları farklı samimiyet dereceleri vardır. Bu kurama göre sosyal bağlar değişkendir. Bazı ilişkiler çok fazla

gelişir ve ardından büyümeye devam eder, diğerleri çok arzulanmayan bir hal alır ve ya bozulur ya da daha az samimi bir seviyede devam eder. İnsanlar bazen ilişkinin hemen başında ilişkiyi bitirme kararı alır, bazı ilişkiler ise çok yüksek bir samimiyet derecesindeyken biter (Akt. 34).

Sosyal nüfuz kuramı ilişkilerin gelişmesi kadar çözülmesiyle de ilgilenir. Altman ve Taylor'a göre gelişme ve çözülme aynı ilkeleri izler. Gelişme yüzeysel ilişkiden daha samimi ilişkiye geçişe karşılık geliyorsa, bozulma da daha fazla samimi ilişkiden, daha az samimi ilişkiye, daha büyük miktarda bilgi değişiminden daha az doğru değişir. Yani süreç tersine doğru işler (3). Farklı ilişki türlerinin, farklı kişilerin, farklı zamanlarda ve ortamlarda yaşanan ilişkilerin birbirinden farklı gelişim süreçleri geçireceğini söyleyen Altman ve Taylor kuramlarını açıklamadan önce bir "kişilik" kavramsallaştırması yaparlar. Onlara göre kişilik kesin sayısı tam olarak bilinmeyen parçalardan oluşan sistematik bir örgüttür. Kişilik kavramsallaştırması yaparken bu kişilik parçaları ile "soğan kesiti" arasında bir benzerlik kurarlar. Ortada bir merkez, etrafında bir yaprak katı, onun dışında bir daha ve bir daha vs. Dıştaki kısım kişiliğin başkaları tarafından görülebilir kamusal olarak bilinen tarafıdır. Kişinin kendini açması, benlik çevresindeki katmanları soymaya eşittir. Daha alt katmanlara isleme, daha özel bilgileri açmaktır (34). Kişiliğin parçaları kişinin kendi hakkında, başkaları hakkında ve dünya hakkında düşünceleri, inançları, hisleri ve duygularından oluşur. Altman ve Taylor kişiliği derinlik ve genişlik gibi iki boyutta tanımlarlar. Genişlik, kişiliğin farklı yönlerini derinlik ise bu yönüyle ilgili samimi bilgilerle içerir. Örneğin cinsellik kişiliğin bir boyutudur ve cinsel deneyim, cinsel davranış, cinsel tercih, cinsel korkular gibi daha derin boyutları içerir (3).

Altman ve Taylor sosyal nüfuz kuramında iki varsayım geliştirirler:

1) Kişilerarası etkileşim, benliğin ya da sosyal aktörün kişiliğinin yüzeysel ve samimi olmayan alandan, daha samimi ve derin katmanlara doğru aşama aşama gelişir. Kişiler başkalarının kendileri hakkında bilmelerine yavaş yavaş izin verir. Önce daha az samimi olan bilgiler açıklanır sonra daha kişisel bilgilere geçilir.

2) İnsanlar ilişkilerini, ilişkiden elde ettikleri ödüller (rewards) ve bedeller (cost) ile doyumlar ve doyumsuzluklar ışığında değerlendirir. İlişkilerin ilerlemesi bu ödül ve bedel miktarındaki dengeye bağlıdır

Altman ve Taylor'a göre ödül/bedel dengesine bağlı ilişki gelişim modeli yabancı iki kişinin ilk kez karşılaşmasıyla başlar. Bu karşılaşmada kişiliğin samimi olmayan boyutlarında ve yüzeysel bir etkileşim gerçekleşir. Bu etkileşim sırasında ve bu etkileşimin ardından karşılaşmanın bir değerlendirilmesi ve gelecekteki etkileşim beklentisiyle ilgili bir tahmin yapılır. Bu değerlendirme aktörlerden birinin, birbirinden hoşlanıp hoşlanmadığına ya da gelecekte bir daha görüşmek isteyip istemeyeceklerine dair bir hükmü içerir. Kişiler birbirlerine şu soruyu sorarlar: "Bu kişiyle yaşadığım deneyim iyi ve tatmin edici miydi?" ve bu soru daha analitik iki soruyu da kapsar (3):

1) Bu etkileşimden ne gibi ödüller ve beklentiler elde edildi? Kişi etkileşimin kendi lehinde ve aleyhinde olan yönlerini değerlendirilir.

2) Ödüller, bedellerden fazla mı? Daha sonra bu iki kişi geleceğe ilişkin tahminler ya da değerlendirmeler yaparlar. "Gelecekte bu kişiyle görüşmek ödüllendirici olacak mı?" Burada iki süreç söz konusudur: ilişkinin gelecekteki sonucuna dair tahmin ve ödül/bedel dengesi. Ayrıca kişiler birbirleri hakkında, karşılıklı olarak bir resim ya da model inşa ederler. Böylece "Bu insanla daha

samimi bir ilişkiden neler bekliyorum?” ve “Daha samimimi bir ilişkiden hangi ödülleri ve bedeller elde edilir” sorularına yanıt bulabilirler. Eğer değerlendirmeler olumluysa, ilişkinin sürmesi yönünde karar verilir, eğer olumsuzsa ilişki bozulur ya da yavaş ilerler .

1.9.2.2.1.7. Levinger ve Snoek'un (Levinger, 1984) ilişki Düzeyleri (Levels of Human Relatedness) Görüşü:

Bu modelde dört ilişki düzeyinden söz edilmektedir. İlk düzey olan sıfır ilişki (zero contact) düzeyinde, birinin varlığından habersiz iki kişiden söz edilmektedir. Fark etme (awareness olarak adlandırılan ikinci düzeyde, kişilerde, kişilerarası ilişki yoktur; yalnızca kişilerden biri, diğerinin dış görünümünün farkına varmıştır. Yüzeysel ilişki düzeyinde ise kişiler arasında ilişki vardır. Bu ilişkiler iki türlü olan otobüste veya kafeteryada bir seferlik karşılaşılan kişilerle girilen geçici ilişkiler ya da sürekli karşılaşıp, selamlaşmanın ötesine gitmeyen, postacı, veznedar, gazeteci insanlarla olan "rol dilimi" ilişkileri. Dördüncü düzeyde karşılıklı ilişkiler yer almaktadır. Bu düzeydeki ilişkiler kişilerin etkileşiminin yoğunluğu boyutunda değişmektedir. Kişiler yaşantı ve/veya kişiliklerinin az ya da çok bölümlerini paylaşabilmektedirler. Bu kurama göre, ilişkiler bu dört düzey arasında ileriye ve geriye doğru değişim gösterebilir (34).

1.9.2.2.1.8. Hinde'nin Kişiler Arası İlişkiler Görüşü (1979)

Bu görüşe göre ilişkiler, davranışlar dizisi olmayıp, etkileşimler dizisidir. Başka bir deyişle görüşün odak noktası bireyler değil, bireylerin birbirleri üzerindeki etkileri ve birbirinden etkilenmeleridir. Bu nedenle ilişkiler, onları meydana getiren kişilerin etkileşimlerinden doğarlar, ancak yalnızca o kişilerin davranış ve kişilik özellikleriyle açıklanamayacak niteliklere sahiptirler. Ayrıca, her ilişki, bir ilişkiler ağı içinde yer alır. Bu nedenle, bir yandan başka ilişkilerden etkilenirken, öte yandan da onları etkiler. Bu görüşe göre, ilişkiler değişik boyutlarda farklılık gösterebilir. Bu boyutlar, etkileşimlerin içeriği, (ne yapıldığı) çeşitliliği, niteliği, farklı etkileşimlerin göreceli sıklık ve örüntülerinden (pattern) doğan nitelikleri (çocuğun kaç isteğinin kabul edildiği), ilişkideki kişilerin davranışlarındaki karşılıklı birbirini tamamlayıcılık, benzerlik, kendilerini ve ilişkide bulundukları kişileri algılayışları ve bu algıların ideal kişi ve ilişki kavramlarına benzerliği, kişilerin ilişkinin devam ve gelişmesine bağlılıkları (commitment) olarak belirlenmiştir (34).

1.9.2.2.1.9. Duck'un İlişkilerin Gelişmeleri ve Çözümlerine İlişkin Görüşü (1983)

İlişkilerin gelişme ve çözümlerini bir kararlar dizisi olarak ele alan Duck, bu iki devrede de, temelde yükleme (attribution), kişinin kendisini, eşini ve ilişkisini değerlendirmesi (evaluation), geleceğe ilişkin tahmin yürütmesi (prediction), duygusal iletişimi (affec ve communication) gibi ayrı süreçlere

yer verilmesini ancak bu süreçlerin yoğunluğu söz konusu olduğunda, devreler arasındaki farklılıklar olabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, ilişkiye giren kişiler, kendileri, ilişkileri, karşılarındaki kişi ile ilgili yüklemeler yaparlar (Ben bir insanım, o nasıl bir insan, aramızda ne türden bir ilişki var? Sorularını yanıtlamaya çalışırlar). Yüklemelerin sonuçlarını ideal eş ve ilişki kavramlarıyla kıyaslayarak, değerlendirmeler ve ileriye dönük tahminler yaparlar. Bu süreçler sonucu, olumlu karar verilirse, ilişkileri belli bir raya oturur ve önemli bir olay olmadıkça bu konuda fazla düşünmez, yorum ve çözümlemeye girişmezler. İlişkinin ters gitmekte olduğu anlaşılıp, önemli bir karar alınması gerektiğinde veya olumsuz durumlarla karşılaştığı izlenimine kapıldıklarında, önce bu durumun nedenlerini kendilerinde ve/veya eşlerinde arar, bu ilişkiden çıkma bedelini ve diğer olası ilişkileri düşünürler. Duck'un "kişi içi" (intrapsychic) devre olarak adlandırdığı bu devre en önemli kararı, bu hoşnutsuzluğu diğer kişiye açıklamak veya içine gömmek kararıdır. Kişi hoşnutsuzluğunu açıklama kararı almış ise "ikili" devreye (dyadic) geçilmiştir. Bu devrede eşler ilişkilerini tartışır, durumu düzeltme çabaları veya ayrılma planları oluştururlar (34).

Ayrılma kararı alan çiftler "toplumsal" (social) devreye girerler. Bu devrede kişiler eşlerinden ayrılacakları sosyal çevrelerindeki kişilere açıklar ve ayrılma öyküleri olabildiğince kendilerini haklı çıkaracak biçimde yayarlar.

Duck'un "mezar düzenleme" olarak adlandırdığı son devrede, ilişki artık bitmiştir, ancak kişilerin kafasında sürmektedir. Kişiler, biten ilişkiyi, ilişkinin sona erme nedenlerini, eski eşlerinin kişiliğini düşünerek, öykülerini daha yalın, anlaşılabilir ve kabul edilebilir biçimde yeniden tartarlar. Bu süreç

sırasında ilişkileri sürerken, dikkatlerini çekmeyen bazı olayları yorumlayıp, ilişki bitiminde akıllarına gelmeyen bazı nedenler bulabilirler.

Görüldüğü gibi, bu kuramın vurgusu, ilişkinin değişik devrelerdeki kişi, çift ve çift-çevre etkileşimi arasında değişmektedir. Duck kuramını açıklarken, romantik ilişkilerden ve/veya evlilik ilişkilerinden söz etmiştir.

1.9.2.2.1.10. Sevginin Evrim Kuramı çerçevesinde Açıklanması (Wilson, 1981; Sternberg, 1987'de)

Bu kurama göre, sevgi üç içgüdüden kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilk ikisi, koruma ve korunma, üçüncüsü ise cinsel dürtüdür. İlk iki içgüdü, sevgililerin birbirlerine hem çocuklarına benzer bir biçimde davranmaları (yavrum demek gibi), hem de onlardan, ana babalarından bekledikleri güven ve korumayı beklemelerini açıklamaktadır. Bu görüşe göre, özellikle erkekler, sevgililerini annelerine benzer kişiler arasından seçerler. Cinsel dürtünün başlıca amacı çoğalmaktadır. Ancak, bu amaç, kadın ve erkeklerde farklı davranışlara yol açmaktadır(34).

Bu kurama göre insanlar tek evlilik için yaratılmamışlardır. Çocuklar büyüyünceye kadar bir arada kalsalar bile, onlar evi terk ettikten sonra birlikte yaşamamanın gerekçesi yoktur. Görüldüğü gibi, bu kuram, ilişkilerin başlama nedenlerinden söz etmekte ve sadece cinsel ilişkileri konu edinmektedir. İnsanların içgüdülerine önem veren bu kuram, sosyal çevreyi önemsememektedir (34).

1.9.2.2.2. Gelişim Psikolojisi Kuramları

1.9.2.2.2.1. Psikanalitik Kuramlar

Psikanalitik kuramlar Freud ile başlayan psikoanalitik ekolün temel vurgusu dürtüler üzerinde olmakla birlikte zaman içinde aynı ekolden baksa kişilerin, kişilerarası süreçlere vurgu yaptığı görülmektedir. Obje ilişkileri ve psikoanalitik modeller, psikopatoloji bağlamında kişilerarası etkileşime vurguda bulunan ilk yaklaşımlardır (46).

Psikanalitik kuramcılar arasında özellikle Sullivan'ın Kişilerarası Teorisi dikkat çekmektedir. Sullivan kişilerarası teoriyi oluştururken ilk olarak, özellikle antropoloji ve sosyoloji olmak üzere sosyal bilimlerden; ikinci olarak da John Bowlby'in bağlanma kuramından etkilendiği görülmektedir (22).

Sullivan'ın insan kavramının temelinde, insanın sosyal bir varlık olduğu yatmaktadır. Sullivan'ın yaklaşımı, şimdiki ve geçmişteki kaygılar, güvensizlik ve kaçınma deneyimleri aracılığı ile şekillenen, uygun olmayan ilişki örüntülerini değiştirmek amacıyla, kişilerarası ilişkiye odaklanmaktadır. Kişilerarası iliksilerde, özellikle davranışları ve ilişkiler içinde geliştirilen tepkileri vurgulamıştır(2). İnsan ilişkilerinin en önemli yönü olarak sözlü ya da sözsüz iletişimi görmüştür. Dolayısı ile iletişimin, insanlar arası olaylarda çözümü oluşturabildiği gibi yanlış yorumlama veya algılamalar ile sorunları ortaya çıkartabilen bir araç olduğunu düşünerek, çalışmalarında ilişkilere ve iletişime odaklanmıştır (27).

Sullivan insan davranışlarının, ihtiyaçlarını doyurma ve güvenlik amaçlarına hizmet etmek için şekillendiğini öne sürmüştür. Bireyin fiziksel

ihtiyaçları, sevgi ihtiyaı, güvenlik ihtiyaı, yakınlık ihtiyaı gibi ihtiyaçlarının giderilmesi, bir diğerk insana bağımlıdır ve doyum sağlama insanlar arası ilişkiler ile gerçekleşmektedir. İnsan, bu sözü edilen fizyolojik ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında başkalarına bağımlı olmasının yanı sıra, yaşadığı her olaydan ve iliksilerinden etkilenmekte ve davranışları, ilişkilerinin içeriğı tarafından belirlenmektedir (27).

Bunların yanı sıra Sullivan (1953), kişilerarası ilişkilerde ihtiyaçların doyurulması gereksiniminin ‘iki taraflılık’ ilkesine dayandığını belirtmiştir (2).

Sullivan, bu iki taraflı kişilerarası ilişkiler kuralı ile herhangi bir kişilerarası davranışın, bireyin diğerk kişilerden algı ve beklentilerini doğrulayacak ya da onaylayacak tepkiler almak amacıyla ortaya çıktığını belirtmiştir. Diğerklerinin kendilerinden tatmin olduğı izlenimi, kişinin olumlu duygular yasamasına olanak tanımaktadır. Kişi onay gördükçe, benzer davranışları tekrarlamaktadır ve başarılı kişilerarası ilişki kişinin kendine saygı ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Sullivan (1953), ne tur sosyal bir organizasyonun içinde bulunduğumuzun bir önemi olmadan, kaçınılmaz bir şekilde, belirli yollarla bu sosyal ortama adapte olduğumuzu vurgulamış ve kişilerarası etkileşimin zihinsel problemlerde etkili ve günlük yaşamda da önemli olduğunu belirtmiştir (46).

1.9.2.2.2.2. Biyolojik kökenli görüş (Bowlby, 1969,1973)

Bu görüşe göre, insanlarda hayvanlar gibi yaşamlarının ilk devresinde kendi cinslerinden bir erişkin ile bağıllık ilişkisi kurmak için programlanmışlardır. Böyle bir ilişkinin temel amacı, bebeklerin korunması ve yaşamlarını sürdürebilmeleridir.

1.9.2.2.2.1. Bağlanma Kuramı

John Bowlby, 1969 yılında geliştirdiği bağlanma kuramında genel olarak bağlanmanın önemi vurgulanmakta, bağlanma davranışının bebek ile temel bakıcısı arasındaki yakınlaşmanın devamlılığında biyolojik bir işleve sahip olduğunu belirtmektedir (22).

Bowlby annelerin çocuklar için neden bu kadar önemli olduğunu anlamaya çalışırken var olan kuramların açıklamalarını yetersiz bulmasına karşın, psikanalitik kuramdan, etoloji çalışmalarından, evrim kuramından ve gelişim psikolojisi çalışmalarından yararlanmış ve bağlanma kuramının ilk temellerini oluşturmuştur (Thompson, 1999; Cassidy, 1999). Bağlanma kuramı (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1969/1982), bireyin erken dönemde birincil bakıcısı ile kurduğu ilişkinin, kişinin kendisine yönelik ve kendisi için önemli diğer insanlara yönelik temsillerini etkileyebileceği görüşü üzerine kuruludur (Akt., 36). Bireyin ilk bakım veren kişi ile kurduğu ilişki, bireyin kendini güvende hissetmesi, ihtiyaçlarının giderilmesi, yakınlık görme gibi beklentilerini olumlu bir şekilde karşılıyorrsa, birey bakıcısı ile kurduğu ilişkiden tatmin olacak ve kendisini sevmeye değer ve önemli hissedecektir. Karşısındaki kişiyi de güvenilir ve olumlu algılayacaktır. Bu algılamalar zaman içerisinde zihinsel temsiller olarak yer edinerek bireyin sonraki ilişkilerini ve ilişkide olduğu kişilerle birlikte kendini algılayışını da etkileyecektir (55).

Bowlby'e (1973) göre, sosyal çevrenin (özellikle de kişi için önemli olan başkalarının) sergilediği tepkilerin ne derecede tutarlı ve güvenilir olarak

algılandığına ve kişinin kendisini ne ölçüde sevmeye değer bulduğuna ilişkin farklılaşan algılar, görelî olarak durağan bir kişilik özelliğı olan bağlanma stili belirlenmektedir (2).

Bowlby, kendiliğı ile ilişkin ve diğerlerine ilişkin olmak üzere, iki tip içsel çalışan modeli tanımlamıştır (8). İçsel çalışan modellerin en önemli özelliğı, bireyin diğer insanların tutumlarını tahmin etmesi ve davranışını ona göre planlamasıdır. Çalışan modeller ile bireyler yeni durumlarda, durumu tekrar değerlendirmeye gerek kalmadan, nasıl davranacaklarına karar vermektedirler. Araştırmacılar, bu zihinsel modellerin kişinin beklentilerini, duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını otomatik olarak etkileyerek, kişinin sonraki ilişkilerinin gelişimini yönlendirdiğini öne sürmektedirler (2). Dolayısı ile Bowlby'nin tanımladığı bağlanma stili, kişiye özgü olup ilk bakıcısı ile kurduğu bu ilişki bireyin kişiliğı ile özdeşleşerek, sonraki sosyal ilişkileri için tipik temsilleri oluşturmaktadır (36). Bunun yanı sıra, kişinin sadece bir bağlanma stili olabileceğı varsayımına karşılık, Baldwin ve ark. (1996), Collins ve Read (1990) gibi bazı araştırmacılar, deneyimlediklerine bağlı olarak kişinin farklı kişilerarası ortamlarda, çok çeşitli zihinsel bağlanma modelleri geliştirebileceğini öne sürmüşlerdir (Akt., 36).

Sonuç olarak, bağlanma stilleri, kişinin bireysel bazı özelliklerini etkileyebildikleri gibi, bağlanma davranışları da, belirli ilişkilerde zihinsel modellere ya da beklentilere göre farklılaşabilmektedir (36). Bireylerin kendilerine, dünyaya ve diğerlerine dair bilişsel değerlendirmeleri, bağlanma tarzları ile ilişkilidir. Yapılan çalışmalar güvenli bağlanan bireylerin, güvensiz bağlanan bireylere göre daha fazla olumlu yüklemelerde bulunduğunu, güvensiz bireylerin başkalarına güvenmekte güçlük çektiklerini ve güvenli

bağlanan bireylerin kendilerine olan güvenlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (18).

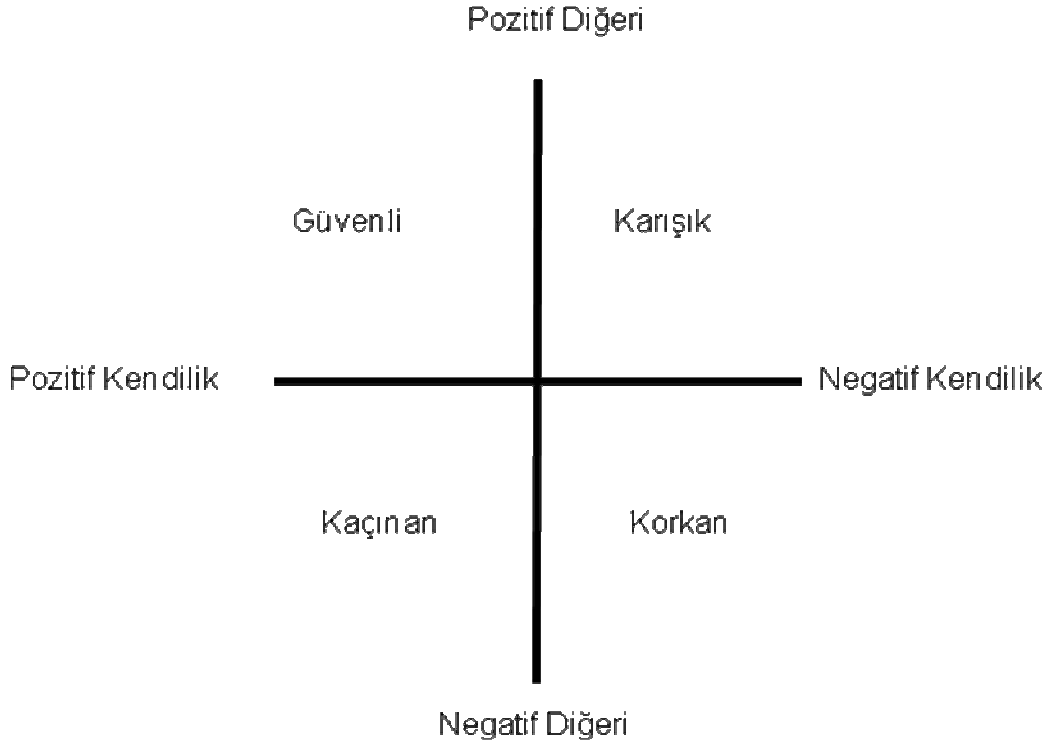
Bowlby'nin sözünü ettiği bağlanma sürecindeki iki tane zihinsel temsil, pozitif ve negatif olmak üzere ele alınabilir ve yetişkinlikte dört farklı bağlanma stilden söz edilmektedir (bkz. Şekil 2):

a- Güvenli bağlanma stili (pozitif kendilik ve başkaları modeli): Güven ve yakınlık üzerine sekilenmektedir;

b- Karışık bağlanma stili (negatif kendilik ve pozitif diğerleri modeli): Sevilmiyorum düşüncesine, başkaları güvenlidir inancı eslik eder;

c- Kaçınan bağlanma stili (pozitif kendilik ve negatif diğerleri modeli): Sevillebilirlik üzerine kurulu bir inanç, ancak başkalarının güvenli olmadığı inancı;

d- Korkan (kaçınan) bağlanma stili (negatif kendilik ve diğerleri modeli): Sevilmiyorum ve başkaları da güvenli değildir inancı (8).

Şekil 1. 2: Dört Bağlanma Stili

Buraya kadar görüldüğü gibi Bowlby'nin bağlanma kuramında da kişilerarası ilişkilerin ve etkili iletişimin önemi dolaylı bir biçimde de olsa vurgulanmaktadır.

1.9.2.2.3. J.D. Safran 'ın Bilişsel – Kişilerarası Görüşü

Safran (1990a, 1990b), bilişsel kuramda, temel olanın bilişsel süreçler olduğunu kabul etmekle birlikte, insan psikolojisi ele alınırken bilişsel süreçler ve kişilerarası süreçlerin birlikte ele alınması ve kişilerarası süreçlerin bu bağlamda ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu amaçla Safran özellikle uygulamaya yönelik bilişsel kuram çerçevesinde kişilerarası konuları

tanımlamaktadır. Safran'ın yaklaşımında özellikle üzerinde durduğu konular kişilerarası sema ve kişilerarası döngüdür (46).

Safran ve Segal (1990), ilk kişilerarası deneyimlere dayalı olarak gelişen bilişsel yapıyı kişilerarası şema olarak adlandırmaktadır. Kişilerarası şema, kişilerarası ilişkileri sürdürmeye hizmet eden bilgileri (ve bu bilgileri işleyen mekanizmayı) içerir. Bu şema, hem kişilerarası durumlarla ilgili biliş ve duyguları hem de bunları izleyen davranışları yönlendirir. Safran ve Segal, tüm bilişsel yapıların kişilerarası ilişkileri sürdürme hedefine hizmet ettiğini vurgulamaktadır (54).

İnsanlar; gelişimsel bağlamda uyumu kolaylaştıran ve bağlanma figürüyle etkileşimi kestirmede rol oynayan “kendilik” ve “Diğerleri”ni içeren kişilerarası semalar geliştirir. Ayrıca bilişler, duygular, davranışlar da kişilerarası bağlamda sekilenir. Birey beklentilerine (bu beklentisi gerçek uyarandan farklı nitelikte olabilir. Göre dışsal kişilerarası uyarıları yorumlamakta ve yine bu beklentileri doğrultusunda tepki vermektedir, yani etkileşimi şekillendirmektedir.

Yukarıda sözü edilen tarzda bir bilişsel-kişilerarası döngüde, bireyler hem çevrelerini yorumlamakta hem de değiştirmektedir. Bu semalar gelişim sürecinde uyuma yönelik oluşmaktadır ve her ilişkiyle birlikte de sekilenmeye devam etmektedir (54).

Psikopatoloji bağlamında ise, psikolojik olarak sağlıklı bireylerde kişilerarası durumları (yakınlığı) daha kestirilebilir olarak algılamalarını sağlayan kişilerarası semalar bulunurken, psikolojik olarak daha az sağlıklı kişilerde kestirilebilirlik daha azdır ve dolayısıyla geniş bir yelpazedeki duygu ve eylemler kişilerarası yakınlığa potansiyel tehdit olarak algılanmaktadır

(54). Örneğin başka insanlara ilişkin katı beklentileri ve yakınlığa ilişkin oldukça sınırlayıcı yaklaşımı olan bir kişi; katı, sınırlayıcı ve stereotipik kişilerarası örüntüler sergileyebilir. Ya da kendini ifade etmenin kişilerarası yakınlığı zedeleyeceğini öğrenen bir kişi, öfkesini ifade etmekte zorluklar yaşayabilir ve daha uysal davranışlar sergileyebilir (54).

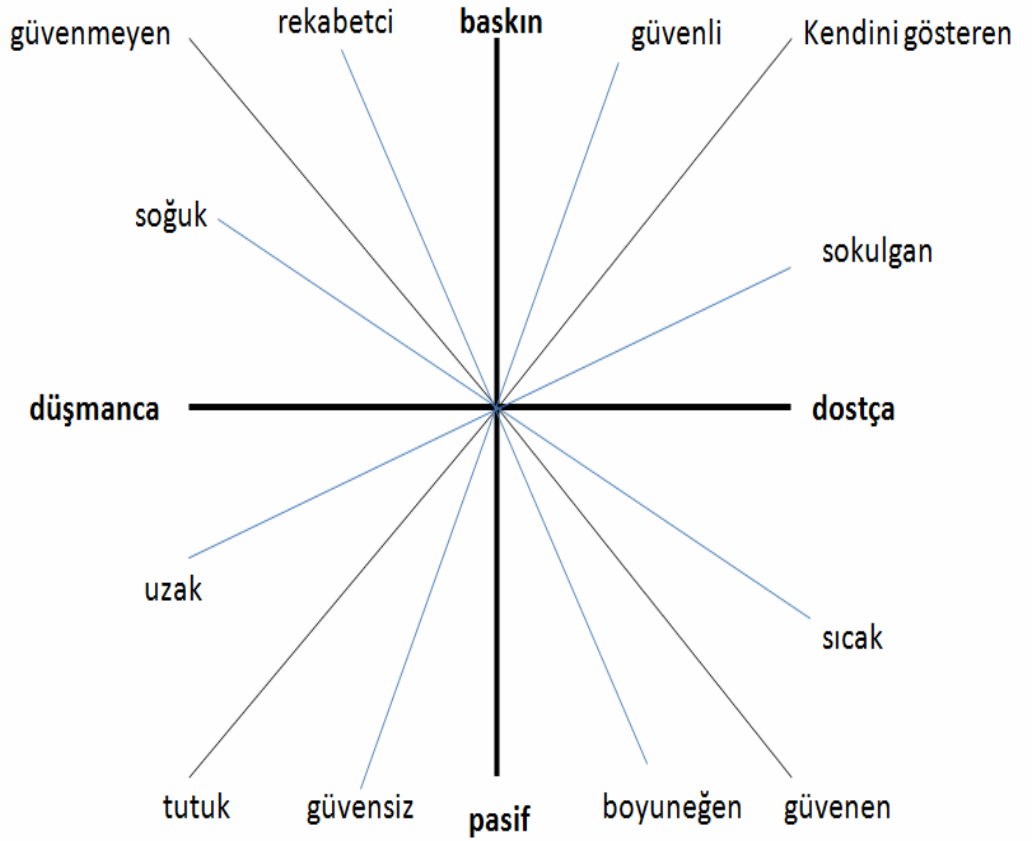
1.9.2.3 Kişilerarası Döngü

Kişilerarası şemalar algı, değerlendirme ve bellek sistemleri etkilediklerinden şemaların şekillendirdiği etkileşim döngüsünün devamlılığı dikkati çekmektedir.

Leary'nin (1957) öncü çalışmasından bu yana, kişilerarası döngü sosyal davranışı ve kişiliği tanımlamak için kullanılmaktadır (71).

Kişilerarası kuram çerçevesinde Kiesler, 1982 yılında Kişilerarası Döngü'yü tanımlamıştır. Buna göre kişi karşısındaki kişide görmek istediği davranışın ortaya çıkabilmesi için, o davranışın karşıtı olan davranışta bulunmaktadır. Bu döngüde iki temel boyut bulunmaktadır: kontrol boyutu ve birlikte olma boyutu. Döngüde yer alan tüm davranış sıfatlarında bu iki boyutun etkileşimi söz konusudur. Dostça davranışa (veya sıcaklığa) karşı düşmanlığın (veya soğukluğun) ve baskınlığa (veya kontrole) karşı pasifliğin (veya uysallığın) iki geniş boyutu kişilerarası döngü'nün eksenlerini oluşturur (bkz. Şekil 3). Geriye kalan 12 sıfatın hepsi bu iki temel boyutun değişik düzeylerde ilişkiye katılmaları sonucunda ortaya konan davranışların niteliğini açıklar.

Kişilerarası döngü belirli sosyal uyarıları, belirli sosyal tepkileri, sosyal çevrenin daha sabit özelliklerini ve sosyal davranıştaki bireysel farklılıkları tanımlayabilir. Kişilerarası döngü temelli değerlendirmeler, kişilerarası etkileşimler , kişilerarası özellikler, etkileşimde bulunan kişilerin izlenimleri (yani güçlü mesajlar,, sosyal destek ve kişilerarası problemler için geliştirilmiştir (Akt. 57)

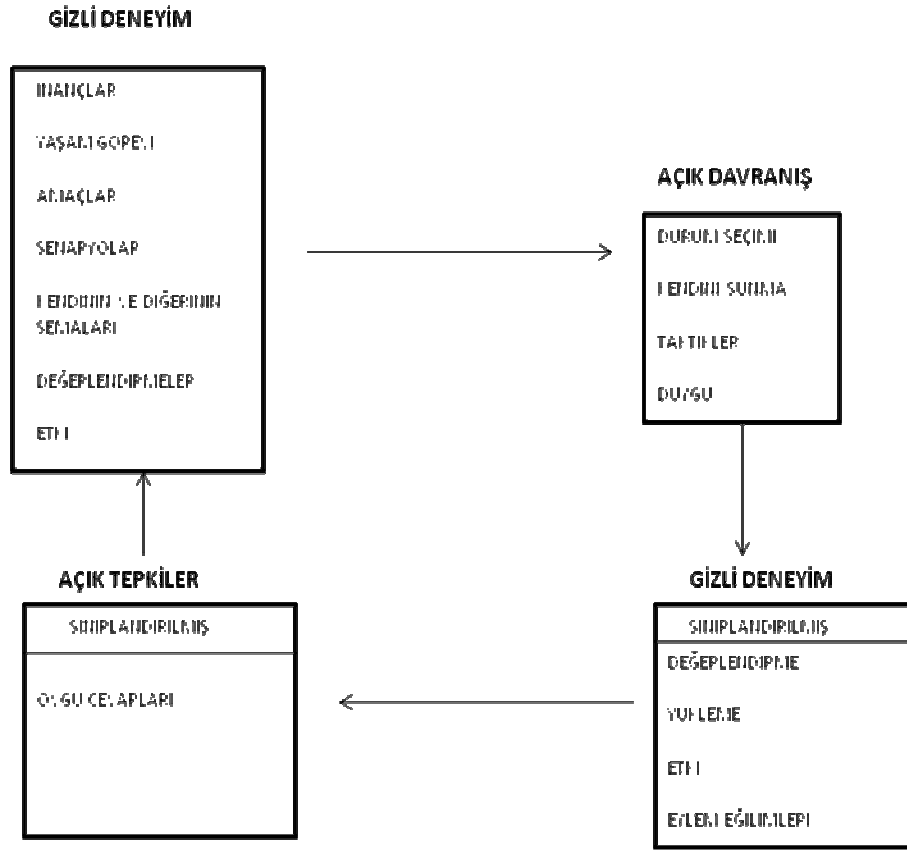

Şekil I.3 Kişilerarası Döngü

Çeşitli teorisyenler sosyal etkileşimin, kişilerarası döngü'nün sırasıyla dikey ve yatay boyutlarına denk düşen iki kaynağın değiş tokuşunu içerdiğini

iddia etmektedirler: Statü (yani görülen saygı veya itibar) ve sevgi (yani başkaları tarafından kabul edilme veya sevilme). Bu bakış açısına göre, kişilerarası davranışın altında yatan güdüler, statü ve kabul sağlama ve bunları koruma ile ilişkilidir. Wiggins ve Trapnell (1996), kişilerarası döngü'nün boyutlarının aynı zamanda geniş güdüsel karmaşalar olarak da kavramsallaştırılabileceğini söylemektedirler; temsiliyet (agency) başarı, statü, güç ve ayrışma isteğini içerirken, paylaşım, yakınlık kurmaya ve ilişkilerin korunmasına ilişkin isteklerle birlikte, daha büyük bir sosyal grubun bir parçası olma endişelerini yansıtmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve stresin etkilerine açıklık konularına gelindiğinde, Helgeson (1994) bu güdüsel boyutların dengeli olmayan ve “dinmeyen” bir şekilde bulunması durumunda, duygusal ve fiziksel işlev bozukluklarına ortaya çıkabileceğini söyler.

Kişiliğin tekrarlanan kişilerarası durumlardan oluştuğunu söyleyen temel varsayım aslında daha çok kişilerarası veya etkileşimsel döngü olarak ortaya konmaktadır (44); bkz Şekil 2).

Şekil I. 4: Kişilerarası Etkileşimsel Döngü

Örtük deneyimleri ve ifadesel davranışları yoluyla bireyler, kendi çevrelerindeki diğerler kişilerin örtülü deneyimlerini ve ifadesel davranışlarını başlangıçtaki aktörün kişiliğiyle tutarlı şekillerde etkileme eğilimindedirler. Başka bir deyişle, bir bireyin kişiliği, “sürekli, dinamik bir etkileşimsel süreç”te “diğer kişinin sınırlı kategorideki tepkilerini çekme, ortaya çıkarma, davet etme veya uyandırma” eğilimde olan bir sosyal tarz içerir (53). Sıcak ve uzlaşmacı kişiler diğerlerinde samimiyet uyandırırken, düşmanlık barındıran kişiler düzenli bir şekilde soğukluk ve hatta karmaşa uyandırır.

Kişilerarası teoride, bu karşılıklı etki, yatay kişilerarası döngü ekseninde denklik (yani sıcaklığı “çeken” sıcaklık, düşmanlığı teşvik eden düşmanlık) ve dikey ekseninde zıtlık (boyun eğmeyi teşvik eden baskınlık) gösteren bir tamamlayıcılık da içerir (44). Bütünleyiciliği ölçmek için kullanılan metotlar

destekleyici sonuçlar ortaya koymuştur, ancak katı bütünleyicilik çoğunlukla etkileşimleri tanımlamaz ve sosyal etkileşimin tekrarlayan örüntülerinin tek temeli değildir (53). Örneğin, baskınlığın ısrarlı bir şekilde ifade edilmesi boyun eğmeden ziyade, tekrarlayan karşıt baskınlık veya diğer kişilerden kaynaklı kontrol durumları yaratabilir.

Kişilerarası teorinin bireyler ve sosyal durumlar arasında karşılıklı belirleyicilik içeren ilkesi, kişiliğe ilişkin güncel sosyal-bilişsel bakış açıları ile de oldukça uyumludur. Etkileşimsel sürecin erken tariflerinde, gelişimsel öneme sahip kişilerin içsel temsilleri (yani “kişiselleştirmeler”) ve var olan kişilerarası deneyimleri kısmen bu bilgi yapılarının “merceği”nden yorumlama eğilimi (yani “parataksik çarpıtma”) temel kavramlardı. Başka bir yerde, kişiliğe ilişkin güncel sosyal-bilişsel yaklaşımlardaki çeşitli kavramların sonraki yazarlar tarafından, Şekil 2’de de görülebileceği üzere, daha ayrıntılı bir etkileşimsel çerçevede düzenlenebildiğini göstermiştik. Başka bir deyişle, kişiliğe ilişkin son modellerde -hedefler ve hayat görevleri; benliğin, ötekilerin ve etkileşim dizilerinin içsel temsilleri (yani şemalar ve senaryolar); durum seçimlerindeki eğilimler; ve öz-sunum- bilişsel, duyuşsal ve kişilerarası süreçlerin veya “orta birimlerin” çoğu, bu genel şemaya yerleştirilebilir (Akt. 57)

Kişilerarası teoride, kişilik gelişimi ve değişim süreçleri etkileşim içerir. Bağlanma teorisinde (10,11) ve onun yetişkin ilişkilerine yönelik geliştirilmiş halinde de olduğu gibi, kişilerarası teori, benliğin, önemli öteki kişilerin, ilişkilerin ve etkileşim dizilerinin (yani şemalar ve senaryolar) içsel temsillerinin gelişiminin başlangıcındaki ebeveyn-çocuk etkileşiminin tekrarlayan örüntülerini vurgular (53). Bağlanma ve kişilerarası

perspektiflerinin entegrasyonları, bağlanma tarzlarının (örn. güvenli, kaygılı, kaçınan vb) kişilerarası döngü'ye ve kişilerarası davranışın ilişkili boyutsal modellerine yerleştirilebileceğini ve bu bağlanma tarzlarının gelişimsel deneyimlerle ve sosyal işlev yerine getirmeyle kişilerarası teoriye uyacak şekilde ilişkili olduğunu ortaya koyar.

Buraya kadar çeşitli kuramlardan söz ettik. Sonuç olarak kişilerarası kuram, bağlanma kuramı ve kişilerarası döngü kuramlarına bakıldığında, bu üç kuramın da çocukluk döneminde kurulan ilişkilerin gelecekteki kişilerarası ilişkilerde sergilenen tutumları belirlemekte önemli bir yere sahip olduğuna vurgu yaptığı görülmektedir. Ancak Sullivan, çocuk-ebeveyn ilişkisinde anksiyetenin önemine vurgu yaparken; Bowlby, anne-çocuk ilişkisinde bağlanma tarzlarına vurgu yapmaktadır. Safran ise zaten insanı, gelişim psikolojisi, bağlanma kuramı, duygu kuramı ve kişilerarası kuram çerçevesinde ele almıştır. Sullivan, ebeveyn gibi yakın kişilerle etkileşimler sonucu oluşan kişileştirmelerin (iyi-benlik ya da kötü-benlik) diğerleri ile kurulan ilişkiyi de etkilediğini belirtirken; Bowlby ebeveyn ile kurulan ilişkiye dair oluşturulan zihinsel temsiller ya da içsel çalışan modellerin diğerleri ile kurulan ilişkilerde de etkili olabildiğini belirtmiştir. Sullivan aynı zamanda kişinin olumsuz yaşantılarının, yaptığı kişileştirmeleri etkilediğini; kendisine ve diğerlerine yönelik olumsuz görüşler geliştirmesine neden olarak artan anksiyetesi sonucunda yaşadığı olaylar üzerinde etkin bir şekilde düşünemediğini ve tüm olaylara bu olumsuz görüşler çerçevesinde baktığını belirtmiştir. Safran'ın öne sürdüğü bilişsel kişilerarası kurama göre de kişi olumsuz bir olay yaşadığında, kendine ve diğerlerine yönelik olumsuz atıflarda bulunabilir, önyargılar geliştirebilir ve aşırı genellemeler yapabilir.

Özetle; kendilik seması gelişimsel olarak kişinin hayatındaki önemli kişilerle etkileşimleri sırasında ortaya çıkar ve kişinin olayları, durumları, ilişkilerini yorumlayışını ve dolayısı ile bu yorumlarına bağlı olarak davranışlarını da etkiler. Tüm bu etkilenmeler, sonuç olarak kişinin kendisine geri dönmekte, yaşadığı patolojiler, anksiyete, öfke gibi duyguları ile bağlantılı olabilmektedir. Kişilerarası ilişkiler bağlamında oluşan benlik algısının, kişinin diğerleri ile olan iletişim tarzlarının belirlenmesinde ve öfke duygusunun oluşumunda etkili olduğu düşünülebilir. Kişilerarası iletişim tarzı ile öfke duygusu arasında da bir etkileşim olduğu, kişi öfkeli olduğunda ve öfkesi ile etkin bir şekilde başedemediğinde daha olumsuz bir iletişim tarzı sergileyebildiği; kişilerarası iletişim tarzı olumsuzlaştıkça da ilişki sorunlarına bağlı olarak kişinin daha fazla öfke duygusu yaşayabileceği ileri sürülebilir. Olumsuz benlik algısı kişinin kişilerarası iletişim tarzını ve öfke duygusunu etkilerken, kişinin psikolojik olarak bir rahatsızlık yaşamada ya da var olan sorunun sürdürülmesinde önemli bir etmen olabilir. Diğer deyişle, olumsuz benlik algısı arttıkça, kişinin kişilerarası iletişim tarzının da olumsuzlaşacağı, öfke duygusunun artacağı ve sonuç olarak bunun cinsel işlev bozukluklarının oluşmasında ve sürmesinde de etkili olacağı düşünülebilir. Bu nedenle, bundan sonraki bölümlerde kendilik algısı, kişilerarası iletişim, öfke ve cinsel işlev bozuklukları arasındaki ilişkilere yer veren araştırmalara değinilecektir.

Yukarıda özetlenen kuramlar, özellikle duygusal ilişkiler ile evlilik ilişkilerinin incelenmesinde kullanılmakta ve bu ilişkilerdeki bozulmalar, kuram çerçevesindeki yordamalarla tutarlı olarak ortaya çıkmaktadır.

1.9.3. Öfke

İki bin yıl önce Aristo, insanlar için öfkenin cinsel istekten daha doğal olduğunu belirtmiştir.

Öfke, gösterilen tepkinin adıdır. Öfke bir işarettir hem de önemli bir işaret. Öfkemiz incindiğimizi, haklarımızın ihmal edildiğini, gereksinimlerimizin ya da isteklerimizin doğru şekilde karşılanmadığı ya da sadece işlerin yolunda gitmediğini gösteren bir ileti olabilir. Öfkemiz yaşamımızdaki önemli bir duygusal sorunu ihmal ettiğimizi ya da ilişkilerimizde kendimizden -inanç, değer, arzu ya da hırslarımızdan- çok şey feda ettiğimizi gösterebilir. Öfkemiz, başa çıkabileceğimizden çok daha fazlasını yaptığımızı veya verdiğimiz gösteren bir işaret olabilir. Ya da öfkemiz başkalarının bizim için, kendi gelişimimiz, yeterliliğimiz pahasına çok fazla şey yaptıklarına dair bir uyarı olabilir. Tıpkı fiziksel acının elimizi sobadan çekmemizi gerektirdiği gibi, öfkemizin getirdiği acıda benliğimizin bütünlüğünü korur. Öfkemiz bizi, başkalarının hakkımızdaki tanımlama şekline “hayır” ve kendi benliğimizin isteklerine “evet” demeye yönlendirebilir (48). Öfke, hissettiğimiz bir şeydir. Her zaman bir nedeni vardır ve ilgi görmeyi hak eder.

Öfke alanında herhangi bir araştırmanın yürütülebilmesi için, öncelikle bu kavramın net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Şimdiye dek pek çok farklı tanım öne sürülmüştür ve bu kavram, çeşitli kavramlara ve faktörlere ayrılmıştır. Bu kavramın kısa bir özeti ve çeşitli tanımları burada ortaya konmaktadır.

İnsani duygulardan biri olan öfke, çeşitli biçimlerde tanımlanabilmektedir.

Strickland, 2001, öfke genellikle ulaşmaya çalıştığımız hedeflere varmamızın engellenmesiyle ya da korku duyulmayan dışsal bir kaynağın saldırganca ya da tehdit içerikli davranışlarından dolayı ortaya çıkmaktadır (Akt 46)

Günlük yaşantılarımızda çok sık kullandığımız bir sözcük olan "öfke" insanı rahatsız edici bir duruma, bir olaya ya da bir kişinin davranışına karşı gösterdiği heyecan türü bir tepkidir. Bir isteğin engellenmesinden ileri gelen öfke dış uyaranlara karşı bir saldırganlık davranışı biçiminde görülür. Bu uyaran maddi olabileceği gibi, manevi de olabilir. Daha önce deneyimlenen ve hoş olmayan bir yaşantının çağrışım yoluyla zihne getirilmesi kişide bazen öfke davranışına yol açabilmektedir. Bu davranış ise çoğu zaman sözel, bazen de fiziksel saldırganlık biçiminde görülebilir.

Biaggio'ya (1989) göre öfke gerçek veya hayali bir engellenme, tehdit ya da haksızlığa uğrama karşısında oluşan bilişlerle ilgili ve kişiyi rahatsız edici uyarıcıları ifade etmeye yol açan güçlü bir duygudur.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (1994)'ünde öfke, "Engellenme, incinme yada gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap" olarak tanımlanmıştır.

Ruh Bilim Sözlüğü (1993)'ünde öfke, "benliği zedeleyici bir tutum karşısında duyulan saldırganlık tepkisi. Ruh bilim terimi olarak kızgınlığı ve incinmeden doğan sert davranışlara itilmeyi dile getirir." olarak tanımlanmıştır.

Martin ve Watson (1997) ise öfkenin, doyurulmamış isteklere, istenmeyen sonuçlara ve karşılanmayan beklentilere verilen doğal, evrensel ve insani bir duygusal tepki olduğunu belirtmektedir. Burada verilen

tanımlardan da anlaşıldığı üzere öfke bilim adamları tarafından farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Öfke, engellenme, tehdit, eleştirilme ya da haksızlık gibi olaylar karşısında oluşan ve kişiyi rahatsız eden, bu uyarıcıları ortadan kaldırmaya yönelik olarak kişiyi eyleme iten, bilişsel süreçlerin ve değerlendirmelerin eşlik ettiği, yoğun bir fizyolojik uyarılma şeklinde görülen güçlü bir duygu şeklinde tanımlanabilir.

Bunların dışında öfke, kavramı farklı duyuşsal, davranışsal ve bilişsel boyutları olan ve hem duygunun deneyimlenmesine hem de ifade edilmesine katkıda bulunan farklı fizyolojik öğelere sahip çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmaktadır (60,61). Bu boyutların genel tanımları aşağıda verilmiştir.

1.9.3.1. Öfkenin Duyuşsal Boyutu

Sıklıkla öfkenin duyuşsal boyutuna atfedilen işe vuruk tanım, sübjektif olanıdır, hem bilişsel bozukluklara ve çarpıtmalara, hem de olumsuz olarak algılanan bir uyarana tepki olarak ortaya çıkan ve uyumsuz davranış örüntülerine neden olan fizyolojik bağıntılarla ilişkilendirilen olumsuz olarak hissedilen durumdur (41). Alkan (2008)'ın aktardığına göre, Duyuşsal ve fizyolojik açıklamalara göre; öfke : “basitçe kızarma, titreme. vb. hissi” olarak tanımlanabilmektedir. Genelde öfkeli kişilerin davranışları olarak düşünülen bağırma, intikam arzusu ve hakaret eden birinin farkında olma öfkenin bileşenleri olarak kabul edilememektedir. Bağırma, intikam arzusu gibi eylemler sadece öfkenin nedeni ve etkileridir. Bir hakaret insanın öfkelenmesine; öfke insanın bağırmasına ve intikam istemesine neden

olabilmektedir. Özet olarak duyuşsal ve fizyolojik kuramlar nedensel açıklamaları gerektirmektedir (2).

Öfkeyi bu açıdan değerlendirebilmek için, hem bu duygunun deneyimlendiği istikrarlılığa, sıklığa ve yoğunluğa, hem de bu duygunun deneyiminin ve ifadesinin nasıl değişiklik gösterdiğine bakılması gerekmektedir. Öfkenin bu duyuşsal boyutu en iyi şekilde, ani bir stres yaratıcıya tepki olarak ortaya çıkan ve hem yoğunluk hem de süre açısından çeşitlilik gösteren bir duygusal durum olarak tanımlanabilir. Bu tanım, duyguların duyuşsal deneyimi en iyi şekilde durumlar açısından tanımlanır fikri ile de tutarlılık göstermektedir (61).

1.9.3.2. Öfkenin Davranışsal Boyutu

Sosyal öğrenme kuramlarına göre, öfke ve saldırganlık gözlemsel öğrenme, taklit, özdeşleşme, kopyalama ve rol alma yoluyla öğrenilmektedir (2). Tüm gözlemlenebilir davranışların duyguların ve bilişlerin entegrasyonunun etkisi altında olduğu öne sürülmüştür (47). Öfke fizyolojik olarak algılandıktan sonra bireyin tepkisinin ne ve nasıl olacağı, sahip olduğu mantıklı ve mantıkdışı inançları, geçmiş yaşantıları ve olayla ilgili çağrışımları tarafından belirlenmektedir (2). Bu nedenle, öfkenin, çoğunlukla saldırganlık olarak ifade edilen davranışsal boyutunun bilişsel ve duyuşsal boyutlardan kaynaklandığı söylenebilir. Her ne kadar korku kaynaklı saldırganlık veya “savunmacı” bir hareket olarak saldırganlık (29) üzerine dikkate değer bir tartışma bulunuyor olsa da ve bu davranışlar saldırganlığın davranışsal boyutunu karşılıyormuş gibi gösterilse de (örn. zarar vermek), bunlar öfkenin

bilişsel maksadını ve bütün duyuşsal deneyimini içermemektedir (47). Bu nedenle, davranışsal boyutu, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlardan bağımsız kavramsallaştırmak doğru olmaz, çünkü bütün bu boyutlar, büyük ölçüde karşılıklı ilişkisellik ve bağıllık göstermektedirler (49).

1.9.3.3. Öfkenin Bilişsel Boyutu

Herhangi bir olay, kişi tarafından engellenme, can sıkıcı bir durum, aşağılanma, haksızlık ve saldırı gibi değerlendirildiğinde, öfke olarak yaşanan bir duygusal uyarılma oluşmaktadır. Bu oluşan duygusal uyarılma ve buna gösterilen tepki, kişinin olayı bilişsel olarak yapılandırmasına bağlıdır.

Öfkenin, literatürde çoğunlukla düşmanlık olarak geçen, bilişsel boyutu, sıklıkla duygusal sürecin ilerlemesine yardımcı olan tutumsal doğadaki bir bilişsel fenomen olarak geçer, ama kendi başına bir duygu değildir (58). Bu tanımlar, bilişsel öfkenin, kişinin gelen uyarımları yorumladığı sabit bir dizi şema olduğu fikrine işaret eder. Nasıl duyuşsal alan duygusal bir durum olarak ele alınabiliyorsa, bu bilişsel boyut da en iyi şekilde duygusal bir özellik olarak ifade edilebilir. Sürekli öfke merkezi bir öfke kurgusu demektir ve öfke eğilimi veya olumsuz olarak algılanan uyarımlara öfkeli bir şekilde tepki vermeye yönelik görece sabit bir eğilime sahip olmak olarak tanımlanabilir (61).

Yukarıdaki tanımlarda ve öfkenin oluşumuna yönelik getirilen açıklamalarda görüldüğü üzere öfke duygusu duyuşsal, fizyolojik, bilişsel boyuttan değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sadece öfke duygusu için geçerli değildir. Genel olarak tüm duygular, kişinin bedensel ve zihinsel

deneyimleri göz önünde bulundurularak fizyolojik ya da bilişsel perspektiften açıklanmaya çalışılmıştır ve tüm duygular içsel ve kişisel reaksiyonlar olarak değerlendirilmiştir. Duygu iletişiminin, kişinin bu duygu ile ilişkili önceki deneyimlerine bağlı olarak oluştuğu düşünülmektedir (2).

1.9.3.4. Öfke İfade Tarzları

Öfke ifade tarzları, bireyin kendi duygusal öfke deneyimini ifade ediş şeklini ifade eder. Spielberger ve diğerleri (1995), kişinin öfkesini olumsuz bir şekilde dışarıya dönük ifade etme eğilimi dışadönük öfke olarak bilinen dışarıya yönelik tarzı gösterir. Dışadönük öfke, saldırgan eylemler sergilemeyi (örn. saldırı içeren davranış, mülkiyete zarar verme veya hakaret içeren jestlerde bulunmak) ve/veya saldırgan sözlü davranışları (örn. aşağılama, hakaret içerikli/uygunsuz dil veya bağırma) içerebilir. Dışadönük öfke tarzını sergileyen bireyler, uzaktan dahi olsa öfkelerinin kaynağı ile ilişkili gördükleri bireyleri veya yalnızca öfke patlaması meydana geldiğinde o sırada çevrede bulunan kişileri saldırgan veya agresif davranışları için hedef olarak seçebilirler (60). Buna zıt bir şekilde, içedönük öfke kavramı ise, bireylerin bu negatif duyguyu deneyimlerken bunu baskılama düzeylerini ifade eder (61). Öfkenin yüksek düzeylerde baskılanmasının, baskılanmakta olan ve öfke uyandıran durumu çevreleyen problemlerden ötürü kişi kendini suçladığı için suçluluk, endişe ve depresyon ile yer değiştirmekte olan öfke hislerine yol açtığı bulunmuştur (61). Spielberger ve meslektaşlarına göre (1995), yüksek düzeyde karakteristik bilişsel öfkeye sahip bireyler daha sık durumsal duyuşsal öfke deneyimlerine sahip olma eğilimi sergilerler. Birey

duyuşsal öfke deneyimlediğinde, bu duygu dışa yönelik ifade edilebilir veya baskılanabilir. Her ne kadar öfke deneyimleyen her bireyin bir öfke ifade tarzı kullanabilmesi mümkünse de, kronik, durumsal öfkeye sahip bireyler olayları olumsuz bir şekilde algılamaya daha yatkındırlar ve öfkeyi daha sık deneyimlerler. Bu nedenle, bu bireyler devamlı ve tutarlı öfke baskılama veya ifade örüntüleri sergileyeceklerdir ve bu sebepten, ifade tarzından kaynaklanan etkilere de daha açıktırlar.

Öfkeyle ilgili, günümüzdeki yaygın görüş öfke duygusunun hissedilmesinin değil, öfkenin ifade biçiminin kişiyi zora soktuğu biçimindedir

1.9.3.5. Öfkenin İşlevleri

Schuerger,(1979).göre, öfke yaygın olarak olumsuzluğu çağrıştırmakla birlikte, öfkenin kişilerin yaşamını kolaylaştıran bir takım işlevleri olduğu da bilinmektedir (2). Novaco (1975), öfkenin işlevlerini şu şekilde özetlemektedir

1. Öfke enerji verir.
2. Öfke, kişinin duygularını daha da kabartan, rahatsız edici içtepsel davranışları önler.
3. Öfke, olumsuz duyguların başkalarına karşı dışavurumunu kolaylaştırır.
4. Öfke, kaygının dışsal çatışmalara yönelmesi sonucu, egonun zarar görme ihtimaline karşılık bir savunma oluşturur.
5. Öfke, kişiyi isteklerini elde etme konusunda daha atılgan bir hale getirir.
6. Öfke, kişiyi tahrik edildiğine ilişkin uyarır.

Efron (1997) da, öfkenin kişiye bir takım yararları olduğunu belirtmekte ve bu yararlarından ötürü kişilerin öfkelerinden kolay kolay kurtulamadıklarını ifade etmektedir. Güç ve kontrol, sorumluluktan sıyrılmak, etkili iletişimden kaçmak, başka duygular ve insanlardan kaçış, huy edinmiş olma, öfke seline kapılarak heyecan duyma, canlılık hissetme, öfkenin birlikte getirdiği yararlar olarak betimlenmektedir. Schuerger' a (1979) göre öfke; her zaman bir şeye karşı savunmadır. Öfke, kişi istediğini elde edemediğinde ortaya çıkmaktadır. Öfkelenmenin her zaman haklılık payı vardır, çünkü kişisel haklar ihlal edilmiştir.

Sonuç olarak, öfkenin hedefi, onun sağlıklı ya da zararlı olacağını ayırtetmede en önemli ölçüt olarak kabul edilebilir. Tangney ve diğerleri (1996), öfke, arkadaşlığı korumaya ve sürdürmeye yardımcı oluyorsa, kişinin kendi otoritesini kabul ettiriyorsa ve öfkeye neden olan kişinin davranışını değiştirebiliyorsa yararlı olarak algılanır. Ancak, öfke ona neden olan kişiye zarar veriyorsa, intikam duygularını pekiştiriyorsa veya karşıdakinin isteklerine uymaya yol açıyorsa zararlı olmaya başlamıştır (2).

1.9.3.6. Kişilerarası İlişkiler Ve Öfke

Aile terapistlerinin karşılaştıkları en yaygın iki problemi öfke ve çatışma oluşturmaktadır. İçerik çiftlere göre farklılık gösterebilir fakat öfke ve çatışmanın altında yatan problemler ortaktır.

Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken bir konu da, öfkenin her zaman çatışmaya neden olmayabileceğidir. Çatışmaya yol açan öfke olabileceği gibi, her öfke çatışmaya ya da saldırganlığa yol açmamaktadır ve

işlevsel bir öfke söz konusu olabilmektedir. Çatışma durumunda da içinde bulunulan bağlama ve kişinin gücüne göre öfkeyi ifade etmenin değişken kişilerarası sonuçları bulunabilmektedir.

Bu çalışmada evlilikte yaşanan ilişkilerde ki öfkeyi anlamlandırma bilmek için öfke kavramı çatışma ile birlikte ele alınmıştır. Öfke ve çatışma özünde ilgili kavramlardır. Çatışmanın olduğu yerde çoğunlukla öfke de vardır.

Öfke ve çatışma yakın ilişkilerde kaçınılmazdır fakat ilişkilerde bunların varlığı işlev yapamama göstergesi değildir. Öfke çoğu zaman çiftler arasındaki farklılıkların göstergesi olarak algılanmaz bunun yerine olumsuz bir şey olarak algılanır, (sanki kazanılması gereken bir savaş ya da kavgaymış gibi). Sonuç olarak birçok çift bu öfkeyle nasıl başa çıkacaklarını öğrenemeyip bunu olumlu bir sürece çeviremezler. Bunun yerine bu anlaşmazlıkları göz ardı etmek, inkâr etmek, yüzleşmekten kaçınmak, çatışma içinde zarar görmek gibi seçenekleri seçerler.

Uyumlu çiftlerinde en az uyumsuz çiftler kadar çatışma sorunu yaşadıklarını göstermektedir. Bu çiftler çoğunlukla kendilerine özel, bireysel çözümler üretirler. Karşılaştıkları sorunları çözmek için bir tür öfke duygusu içinden geçerler.

Çiftler için öfkeye karşı korku duymak ve bilişsel bozulmalara sahip olmak yaygın görülen bir durumdur. Bazı çiftler istedikleri kadar öfkelenmenin hakları olduğunu düşünürken, diğerleri bu duygudan korktukları için mümkün olduğu kadar uzak durmaya özen gösterirler. Öfke çoğu zaman kontrolü kaybetmekle başlar, insanları incitir ya da üzer. Öfkeyi etkili bir şekilde yönetmeyi başaran çiftlerde terapist çatışmayı yararlı kılma çalışmalarına

geçebilir. Çiftler çatışma içine girdiklerinde genellikle iki tane problem ile karşılaşılır;

1. Problemin kendisi
2. Problem ile ilgili duygular (öfke, incinme, korku)

Öfkenin kötü bir şey olduğunu düşünen çift öfkeyi ifade etmeyecek ya da tartışmayacaktır

Öfke birçok duygunun görünen az kısmıdır. Çiftlere öfkelenindiklerinde bunun altında yatan diğer duyguları sıklıkla karşılaşılan duygular incinme, korku, itiraz, depresyon, suçluluk, güvensizlik ve utanç şeklinde ifade edilebilir. Birçok çift için öfke diğer duygulara kalkan olarak kullanılır. Eğer birisi depresif hissediyorsa, bunun farkına varmak istemiyor olabilir ya da ifade etmek istemiyor olabilir, bu durumda öfkelenmek için sebep arar. Toplumumuzda, öfke diğer duyguların dışa vurumu şeklinde sıklıkla kullanılır. Öfke ile ilişkili duygular vardır. Bunlardan ilki, incinmedir. Incinme çoğu zaman öfke genotip bir duygudur. Erkekler incinmiş olmayı kabul edemez ve gösteremezler. Çoğu zaman bu duyguyu saklarlar ve öfkeye dönüştürürler.

Kadınların çoğuna öfkeden kaçınma ya da öfkeyi yalanlama öğretilmiştir. Çoğunlukla kadınlar öfkeyi depresyon, üzüntü veya gözyaşına dönüştürürler.

İkinci olarak karşımıza çıkan duygu korkudur. Korku öncül bir duygudur. İçgüdüsel olarak korkuyu nasıl hissedeceğimizi biliriz. Öfke genellikle korkuya karşı koruyucu nitelikte karşımızda çıkar. İnsanlar korkuya tepkilerini kavgayla verirler. Korku açığa çıktığında, eşler ya uzak duracaktır ya da kavga edecektir. Öfkeye karşı olan tutumunun temelinde aile ve arkadaşımız ile yapamadığımız tecrübeler yatar. Erken deneyimlerimiz

öfkeye karşı olan tutumumuz oluşurken sessiz kalır. Bu davranışın içeriğini ve kaynağını öğrenirken bir korku genogramı geliştiririz

İKİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

Yukarıda aktarılan kuramsal çalışmalar ve araştırma soruları çerçevesinde Ölçme Araçları bölümünde açıklanan ölçekler kullanılarak toplam 180 kişiye ulaşılmıştır. Bu bölümde Örneklemenin demografik özellikleri, ölçeklerin özellikleri ve ölçeklerin uygulamasında izlenen yöntem aktarılmaktadır.

II.1. Araştırmanın Tipi:

Evli eşlerde kişilerarası iletişim tarzının ve öfke durumlarının evlilik uyumu açısından inceleyen kesitsel ve tanımlayıcı özellikte bir araştırmadır.

II.2. Kullanılan Gereçler

Araştırmada veri toplama aracı olarak Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ), Kişilerarası Tarz Ölçeği (KTÖ), Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ) ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır (Ek).

II.2.1. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ)

II.2.1.1. Evlilik Uyum Ölçeği'nin Orijinal Formu Hakkında Bilgiler

Evlilik Uyum Ölçeği ile ilgili bilgiler Kışlak (1995, s.54–56) tarafından aktarılmıştır: Günümüze kadar pek çok araştırmada güvenilir ve geçerli kabul edilerek kullanılan, EUÖ, Locke ve Wallace (1959) tarafından, evlilik uyumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiş, 15 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin orijinalinin geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapıldığı örneklem, birbirleriyle evli olmayan 118 evli erkek ve 118 evli kadından oluşmuştur. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlık katsayısı. 90 olarak bulunmuştur. Ancak test-tekrar test güvenirliğine bakılmamıştır. Geçerlik ile ilgili olarak yapılan çalışmada, ölçeğin, uyumlu ve uyumsuz grubu anlamlı olarak birbirinden ayırt ettiği anlaşılmıştır. Söz konusu çalışmada, klinik görüşmeler sonucu uyumsuz olarak belirlenen grubun sadece %17'si, uyumlu grubun ise %96'sı evlilik uyumunu ifade eden 100 ve üzeri puan almışlardır. Locke ve Wallace'ın geliştirdiği ölçekteki puanlar uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Bu durumda, en düşük uyumsuzluk puanı 2, en yüksek uyum puanı ise 158 olarak belirlenmiştir. Hunt 1987'de söz konusu puanlamayı basitleştirerek, toplam puanı 60'a indirmiş ve güvenirlik çalışması sonucu Locke ve Wallace'ın orijinal testi ile aynı sonuçları elde etmiştir (kadınlar için $r=.92$, erkekler için $r=.94$). Basitleştirilmiş sistem aşağıdaki gibidir:

1.madde = 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 puan

2 ile 9 arası maddeler =5, 4, 3, 2, 1 puan

10. madde = 0, 1, 2 puan

11. madde = 3, 2, 1, 0 puan
12. madde = anlamazlık: 0 puan
- Dışarıda bir şeyler yapmak: 1 puan
- Evde oturmak: 2 puan
13. madde = 0, 1, 2, 3 puan
14. madde = 2, 1, 0 puan
15. madde = 0, 1, 2, 2 puan

II.2.1.2. Evlilik Uyumu Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışması

EUÖ, Kışlak (1995) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Burada Kışlak'ın (1995) uyarlama çalışması özetlenmektedir. Uyarlama çalışması için EUÖ Kışlak (1995) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra çeviriler 5 uzman psikolog ve bir de yabancı dil uzmanı tarafından kontrol edilip düzeltilmiştir. Kışlak (1995) güvenirlik ve geçerlik göstergelerinin elde edilmesi için yaptığı çalışmada farklı eğitim ve gelir düzeylerinden olan 31 evli kadın ($X=33$, $ranj=22-53$) ve 31 evli erkek ($X=34$, $ranj=24-47$) olmak üzere toplam 62 gönüllü denekle gerçekleştirmiştir. Çalışmada EUÖ'nün iki yarım güvenirliği .67 ve iç tutarlık katsayısı .80 bulunmuştur. EUÖ'nün ölçüt geçerliğinin saptanmasında Aile Yapısını Değerlendirme Araçından (AYDA) yararlanılmıştır. EUÖ'den elde edilen toplam puanlar ile AYDA'dan elde edilen toplam puanlar arası korelasyon hesaplanmış ve bu değer .66 olarak bulunmuştur. EUÖ'nün geçerliğine bir kanıt olarak, kadınların ve erkeklerin EUÖ ve AYDA'daki toplam puanları arası korelasyona bakılmıştır. Geçerlik katsayısı kadınlar için .76, erkekler için .54 olarak bulunmuştur. Yapılan

analizler sonucunda, ölçekten alınan puanlara bakılarak, uyumlu ve uyumsuz evli kişilerin ayırt edilmesini sağlayan puan değeri 43 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda, evli kişiler 43 ve üzeri puan almışlarsa evliliklerinde uyumlu; 43 altında puan almışlarsa evliliklerinde uyumsuz olarak belirlenmişlerdir.

II.2.2. Kişilerarası Tarz Ölçeği

Bireylerin kişilerarası ilişki tarzlarını belirlemeyi amaçlayan 60 maddelik bir ölçektir. Şahin ve arkadaşları (2007) tarafından bir dizi çalışma sonucunda kültürümüze özgü olarak geliştirilmiştir. 1–5 Likert tipi puanlanmaktadır ve ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerarası tarzda olumsuzluğa işaret etmektedir. Kişilerarası Tarz Ölçeği'nin faktör yapısını belirlemek amacıyla 558 kişilik örneklem üzerinden analizler yürütülerek 6 faktör elde edilmiştir. Bu faktörler; 'baskın tarz', 'kaçınan tarz', 'öfkeli tarz', 'duyarsız tarz', 'manipülatif tarz' ve 'alaycı tarz'dır. Kişilerarası Tarz Ölçeği'nin güvenirlik çalışmasında hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93' tür. Ölçeğin, test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise $r = .72$ olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki alt bölümler için ayrı ayrı hesaplanan korelasyon katsayıları ise $r = .64$ ile $r = .81$ arasında değişmektedir. Bu çalışmanın örnekleminden elde edilen verilere göre Kişilerarası Tarz Ölçeği'nin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Bu ölçeğin alt boyutları "baskın tarz", "kaçınan tarz", "öfkeli tarz", "duyarsız tarz", "manipülatif tarz", "alaycı tarz" faktörlerinin iç tutarlılık katsayıları ise sırasıyla .86, .80, .80, .71, .72, ve .66 olarak bulunmuştur.

II.2.3. Çok Boyutlu Öfke Envanteri

‘Çok Boyutlu Öfke Envanteri’, Balkaya ve Şahin (2003) tarafından geliştirilen, insanların öfke konusundaki duygu, düşünce ve tutumlarını belirlemeyi amaçlayan ve 5 bölümden oluşan bir bataryadır. Likert tipi, 1–5 arası puanlanmaktadır. Sorulan sorulara, “Hiç”, “Nadiren”, “Arada sırada”, “Sıklıkla” ve “Her zaman” cevaplarından birinin verilmesi beklenmektedir. Ölçeğin alt boyutları; ‘Öfke Belirtileri’, ‘Öfkeye Yol Açan Durumlar’, ‘Öfkeyle İlişkili Düşünceler’, ‘Öfkeyle İlişkili Davranışlar’ ve ‘Kişilerarası Öfke’dir. Bu çalışmada ölçeğin ‘Öfkeye Yol Açan Durumlar’, ‘Kişilerarası Öfke’ ve ‘Öfke ile İlişkili Davranışlar’ alt ölçekleri kullanılmıştır. Ölçeğin her boyutu için yapılan faktör analizleri sonucunda ortaya çıkan faktörlerden oluşturulan faktör alt ölçeklerinin Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları, ayrı ayrı hesaplanmıştır. Analiz sonucunda söz konusu 5 temel boyutun güvenirlik katsayılarının .83 ve .93 arasında, toplam 15 faktör alt ölçeğinin güvenirlik katsayılarının da .64 ve .95 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılığına yönelik analizler sonucunda da faktör alt ölçekleri arasında $r = -.11$ ve $r = .76$ arasında değişen anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Bu çalışmada kullanılan ölçeğin ‘Kişilerarası Öfke’ bölümünün alt ölçekleri; ‘İntikama Yönelik Tepkiler’, ‘Pasif-agresif Tepkiler’, ‘İçe Dönük Tepkiler’ ve ‘Umursamaz Tepkiler’ dir ve alt ölçekler arasında Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .76 ve .94 arasında değişmektedir. ‘Öfkeyle ilişkili davranışlar’ bölümünün alt ölçekleri ise; ‘Saldırgan davranışlar’, ‘Sakin davranışlar’ ve ‘Kaygılı davranışlar’ dır ve .68 ve .84 arasında değişmektedir. Geçerlik çalışmalarında, kriter ölçümü olarak, ölçeğin Kısa Semptom Envanteri ve Suçluluk ve Utanç Ölçeği ile arasındaki

ilişkilere bakılmıştır. Kısa Semptom Envanteri toplam puanıyla Çok Boyutlu Öfke Envanteri faktörleri arasındaki korelasyon .01 ile .67 arasında değişmektedir. En yüksek oranlar 'Öfkeyle ilgili düşünceler' boyutu iledir. Suçluluk Utanç Ölçeği ile arasındaki korelasyonların da pek çoğunun anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür (7). Bu çalışmanın örnekleminden elde edilen verilere göre Çok Boyutlu Öfke Envanterinin çalışmada kullanılan Kişilerarası Öfke bölümünün Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .93; Öfkeyle ilişkili Davranışlar bölümünün ise .75 olarak hesaplanmıştır. Kişilerarası Öfke bölümünün alt ölçeklerinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla 'İntikama Yönelik Tepkiler' .93, 'Pasif-agresif Tepkiler' .78, 'İçe Dönük Tepkiler' .78 ve 'Umursamaz Tepkiler' .79 olarak bulunmuştur. Öfke ile ilişkili Davranışlar bölümünün alt ölçeklerinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları ise sırasıyla 'Saldırgan Davranışlar' .79, 'Sakin Davranışlar' .80 ve 'Kaygılı Davranışlar' .62 olarak hesaplanmıştır.

II.2.4. Demografik Bilgi Formu

Oluşturulan formda, demografik bilgilere, sosyoekonomik ve eğitim düzeyine, kişilerarası ilişkileri ve evlilik ilişkileri ile ilgili kişinin kendini değerlendirmesine yönelik bilgi alınmaktadır. Demografik bilgi formu Ek 1.'de verilmiştir.

II.3. Kullanılan Yöntem ve Yöntemler

Evli çiftlerde öfke ve kişilerarası tarzın evlilik uyumu ile ilişkisini incelemek açısından yapılan bu araştırma niteliksel araştırma modellerinden biri olan betimsel modelle yürütülmüş bir araştırmadır.

II.4. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu araştırmanın yeri Ankara ili Kazan İlçesidir. . Araştırmanın uygulamaları gün içerisinde örnekleme katılan evli çiftler için uygun olan saatler içinde gerçekleşmiştir.

II.5. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini Kazan İlçesinde yaşayan ve çalışan evli çiftler oluşturmaktadır.

II.6. Araştırmada Örneklem

Kazan ilçesinde bulunan bazı okullarda çalışanlar, veliler ve diğer gönüllü evli çiftlerden oluşmaktadır.

Uygulamalar Ankara'ya 50 km uzaklıkta bulunan Kazan İlçesinde yapılmıştır. Araştırmaya katılan çiftlerin hepsi Ankara ilinde yaşamaktadır. Araştırmada yer alan örneklemin belirlenmesinde kullanılan örneklem yöntemi uygun örneklemedir (conformity sampling). Uygun örnekleme yönteminde,

araştırma örnekleminin araştırmacının çevresinde, yakınında bulunan ulaşılabilir çevreden seçilmesi söz konusudur.

Bu araştırmanın örneklemini 90 evli çift (90 erkek ve 90 kadın) oluşturmuştur. Örneklemin 180 kişiside Ankara' da yaşamaktadır. Örneklemin yaşları 19 ve 57 arasında değişmektedir ve yaş ortalamaları 38.2 (s= .50) yıldır. Örneklemin 51'i (%28.3) ev hanımı 96'sı ((%53.3) devlet memuru olduklarını, 27'si (%15.0) özel sektörde çalıştıklarını, 3 (%1.7) emekli ve yine 3 (%1.7) ise serbest meslekle uğraştıklarını bildirmişlerdir. Örneklemin eğitim düzeyi incelendiğinde, 33'ünün (%18.3) ilköğretim mezunu, 52'sinin (%28.9) ortaöğretim ve lise mezunu olduğu, 88'inin (%48.9) üniversite mezunu olduğu ve 7'sinin (%3.9) lisans üstü eğitim aldığı görülmektedir. Örneklemin 7'si (%3.9) ekonomik durumunu belirtmezken, 11'i (%6.1), ekonomik durumunun çok iyi-iyi olduğunu, 72'si (%40) ekonomik durumunun orta olduğunu 90'ı (%50) ekonomik durumunun kötü-çok kötü olduğunu ortaya koymuşlardır. Örneklemin 149'u (%82.3) büyük şehirde yaşadığını, 23'ü (%12,8) kasabada yaşadığını, 8'i (%4,4) köyde yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Örnekleme ilişkin evlilikle ilgili demografik değişkenler incelendiğinde, Örneklemin evlilik sürelerinin 5 yıl ile 25 yıl arasında değiştiğini ve ortalama olarak 14.42 (s=9.28) yıldır evli oldukları görülmektedir. Bu konuda Örneklemin 49'u (%27.2), 5 ve 10 yıl arası, 52'si (%28.9) 11 ile 15 yıllık, 50'si (%27.8), 16 ile 20 yıllık ve 29'u (%16.1) 21 ve daha fazla yıldır evlidirler. Sahip olunan çocuk sayısı 1 ile 4 arasında değişmektedir. Örneklemin 51'inin (% 28.3) sadece bir çocuğu, 93'ünün (% 51.7) 2 çocuğu, 23'ünün (% 12.8) nin 3 çocuğu ve 2'sinin (% .1.1) nun 4 çocuğu vardır. Örneklemin 85'i

(%47.2), severek, 87'si (%48,3) görücü usulü ve 8'i (%.5) diğer biçimde evlendiğini bildirmiştir.

Eşlerin cinsiyetlerine göre daha detaylı demografik bilgiler Çizelge II.1'de gösterilmektedir.

Tablo II.1. Kadın ve Erkek Örneklemin Demografik Bilgileri

	KADIN	ERKEK	TÜM DENEKLER
YAŞ -X	36.5	39.8	38.2
EĞİTİM %			
ilkokul	24,4	12,2	18,3
ortailise	32,2	25,6	28,9
üniversite	38,9	58,9	48,9
yüksek-doktora	4,4	3,3	3,9
MESLEK %			
memur	42,2	64,4	53,3
işçi	1,1	28,9	15,0
ev hanımı	55,6		28,3
serbest meslek		3,3	1,7
emekli	1,1	2,2	1,7
EKONOMİK DURUM %			
çok iyi-iyi	10,0	2,2	6,1
orta	38,9	41,1	40,0
kötü-çok kötü	46,7	53,3	50,0

II.7. Bağımlı ve Bağımsız Değişken:

Araştırmada aşağıda belirtilen bağımsız ve bağımlı değişkenlerin ilişkileri incelenmiştir.

II.7.1.Bağımsız Değişkenler:

Evli bireylerin KİTÖ puan ortalamaları, ÇBÖÖ ölçeği puan ortalamalarıdır.

II.7.2. Bağımlı Değişken:

Evli bireylerin EUÖ puan ortalamalarıdır.

II.7. Veri Toplama Yöntemi Ve Süresi:

Aydınlatılmış Onam Formu verilerek araştırma ile ilgili ilk bilgiler verildi. Ölçek bataryaları her eş için ayrı bir zarfa konulmuştur ve eşlere verilmek üzere hazırlanmıştır. Yönerge sayfasında araştırmanın evlilikle ilgili olduğu ve aldıkları zarflar da ölçeklerin bulunduğu, bu ölçeklerinden birinin kendilerince diğerinin ise eşleri tarafından tek başlarına doldurulması ve evliliklerinin son zamanlarına göre yanıtlamaları gerektiği söylenmiştir. Uygulamalarda katılımcılara doldurmaları için Demografik Bilgi Formu, Kişilerarası Tarz Ölçeği (KİTÖ), Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin (CBÖÖ) 2.,4. ve 5.boyutları, sıra etkisinin kontrol edilmesi için diğer ölçekler farklı sıralarda verilmiştir.

Ölçekleri doldurduktan sonra eşlerinin doldurmuş olduğu ölçeği incelemekten ve aynı şekilde kendilerinin doldurdukları ölçeği eşlerinin incelemesine izin vermeden zarfa koyup, zarfın ağzını yapıştırarak araştırmacıya geri döndürmeleri istenmiştir. Katılımcılara araştırmaya yapmış oldukları katkı için teşekkür edilmiştir.

II.8. Verilerin Analizi Ve Değerlendirme Teknikleri:

Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler “SPSS for Windows 15.0” programı ile analiz edilmiştir.

II.9. Süre Ve Olanaklar:

Araştırma Şubat 2009 da başlamıştır. Uygulamaların yapılması Mayıs – Ağustos; veri girişinin yapılması ve analizler Eylül - Kasım ayları arasında gerçekleşmiştir.

II.10. Etik Açıklamalar:

Araştırmaya katılan evli çiftlerin verecekleri yanıtların araştırma amaçlı kullanılacağı ve yalnızca araştırmacı tarafından bilineceği belirtilmiştir. Araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına bağlı olduğu bildirilerek yazılı onamları alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu araştırtmanın amacı evli çiftlerde kişilerarası tarz ve öfkenin evlilikteki uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda 90 evli çiftten (90 karı–90 koca, toplam 180 kişi) elde edilen verilere uygulanan analiz sonuçları bu bölümde sunulmaktadır.

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan istatistik analiz sonuçlarına yer verilmektedir. Tüm analizler ‘SPSS 15.0 for Windows’ programı ile yapılmıştır. Analizlerin başında araştırmanın örneklemini bazı demografik değişkenler açısından gruplanmıştır. Katılımcılar 18–28 yas arası, 29–39 yas arası, 40–50 ve 51 yas ve üzeri olmak üzere dört yaş grubuna ayrılmıştır. Örneklemin eğitim düzeyleri de gruplanmıştır. İlkokul eğitimi almış olanlar birinci grup, ortaokul- lise eğitimi almış olanlar ikinci grubu ve üniversite eğitimi almış olanlar üçüncü grubu yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim almış olanlar ise dördüncü grubu oluşturmuştur. Örneklemin ekonomik durumları ise kötü –çok kötü, orta ve iyi çok iyi olarak üç grupta incelenmiştir. Örneklemin meslekleri memur, işçi, ev hanımı, emekli olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Evlilik yılları ise 5–10 arası birinci grup, 11–15 arası ikinci grup, 16–20 arası üçüncü grup, 21 ve üstü ise dördüncü grubu oluşturmuştur.

III.1. Demografik Değişkenlere Yönelik Analiz Sonuçları

Çalışmanın istatistiksel analizleri aşamasında öncelikle evli çiftler, evlilik uyumu ölçeğinin puanlarına göre üç gruba ayrılmıştır. Evlilik uyumu tutarsız (eşlerden birinin evlilik uyumu yüksek, diğerinin düşük) olan evli çiftlerin sayısı 40 (%22,2), evlilik uyumu düşük evli çiftlerin sayısı 48 (%26,7), evlilik uyumu yüksek evli çiftlerin sayısı 92 (%51,1) olarak bulunmuştur.

Tablo III.1. Örneklemin Evlilik Uyumuna Göre Dağılımı

EVLİLİK UYUMU		N	%
	EUT	40	22,2
	EUD	48	26,7
	EUY	92	51,1
	Toplam	180	100,0

Evlilik uyum ölçeğinin puanlarına göre gruplara ayrılan evli çiftlerin (evlilik uyumu düşük (EUT), evlilik uyumu yüksek (EUY) ve evlilik uyumu tutarsız (EUD)) üzerinde demografik değişkenlerin incelendiği frekans analizi sonuçları Tablo III.2 ve Tablo III.3 de aktarılmaktadır.

Tablo III.2. Evlilik Uyumu Gruplarındaki Demografik Değişkenlerin Dağılımı

	EUD		EUÝ		EUT	
KADIN YAŞ $\bar{X}$	39.2		34.43		38.1	
ERKEK YAŞ $\bar{X}$	43.5		37.52		40.8	
KADIN EĞİTİM %						
ilkokul	33.3		17.4		30	
ortailise	29.2		32.6		35	
üniversite	33.3		45.7		30	
yüksek-doktora	4.2		4.3		5	
ERKEK EĞİTİM %						
ilkokul	12.5		13.0		10	
ortailise	41.7		19.6		20	
üniversite	45.8		65.2		60	
yüksek-doktora			2.2		10	
MESLEK%	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
memur	37.5	54.2	50.0	69.6	30.0	70.0
işçi		45.8	2.2	23.9		25.0
ev hanımı	62.5		47.8	6.5	65.0	
emekli					5.0	5.0
EKONOMİK DURUM %						
çok iyi-iyi	4,2		9,8			
orta	37,5		42,4		37,5	
kötü-çok kötü	58,3		47,8		62,5	
YAŞADIĞI YER %						
köy	4,2		6,5			
kasaba	16,7		9,8		15,0	
şehir-büyükşehir	79,2		83,7		85,0	

Evlilik gruplarındaki demografik değişkenlerin dağılımını belirlemek amacı ile frekans analizi uygulanmıştır.

Kadınların yaş ortalamalarına bakıldığında EUT grubun yaş ortalaması 38.1; EUD grubun yaş ortalaması 39.2; EUY grubun yaş ortalaması 34.43 olarak bulunmuştur.

Erkeğin yaş ortalamalarına bakıldığında EUT grubun erkek yaş ortalaması 40,8; EUD grubun erkek yaş ortalaması 43,5; EUY grubun erkek yaş ortalaması 37,5 olarak bulunmuştur.

Kadının eğitim ile ilgili yüzdelerine bakıldığında, EUT grubun eğitimlerinin, %30,0'ı ilkokul; % 35,0'ı orta-lise, %30,0'ı üniversite, %5,0'ı yüksek lisans doktora; EUD grubun eğitimlerinin %33,3'ü ilkokul; %29,2'si orta-lise, %33,3'ü üniversite, %4,2'si yüksek lisans doktora; EUY grubun eğitimlerinin %17,4'ü ilkokul; %32,6'sı orta-lise, %45,7'si üniversite, %4,3'ü yüksek lisans doktora; olduğu görülmektedir.

Erkeğin eğitim ile ilgili yüzdelerine bakıldığında, EUT grubun eğitimlerinin, %10,0'ı ilkokul; % 20,0'ı orta-lise, %60,0'ı üniversite, %10,0'ı yüksek lisans doktora; EUD grubun eğitimlerinin %12,5'i ilkokul; %41,7'si orta-lise, %45,8'i üniversite; EUY grubun eğitimlerinin %13,0'ı ilkokul; %19,6'sı orta-lise, %65,2'si üniversite, %2,2'si yüksek lisans doktora; olduğu görülmektedir.

Meslek ile ilgili toplam yüzdelerine bakıldığında, EUT grubun mesleklerinin %50,0'ı memur, %12,5'i işçi; % 32,5'i ev hanımı, %5,0'ı emekli; EUD grubun mesleklerinin %43,8'i memur, %22,9'u işçi; % 31,3'ü ev hanımı, %2,1'i emekli;; EUY grubun mesleklerinin %59,8'i memur, %12,0'ı işçi; % 25,0'ı ev hanımı, %3,3'ü emekli; olduğu görülmektedir. (Kadın ve erkek için yüzdeler Tablo III.2. da verilmiştir).

Ekonomik durum yüzdelerine bakıldığında, EUT grubun ekonomik durumunun %37,5'i orta, %62,5'i kötü-çok kötü; EUD grubun ekonomik durumunun %4,2'si çok iyi-iyi, %37,5'i orta, %58,3'ü kötü-çok kötü; EUY grubun ekonomik durumunun %9,8'i çok iyi-iyi, %42,4'ü orta, %47,8'i kötü-çok kötü olduğu görülmektedir.

Tablo III.3. Evlilik Uyumu Gruplarındaki Evlilik Yaşantıları ile İlişkili Bilgilerin Dağılımı

	EUD	EUÝ	EUT
AİLEDEKİ KİŞİ SAYISI %			
2	12,5	6,5	
3	33,3	26,1	27,5
4	45,8	43,5	52,5
5	8,3	23,9	15,0
6			5,0
EVLİLİK YILI%			
5-10	16,7	37,0	17,5
11-15	14,6	34,8	32,5
16-20	33,3	21,7	35,0
21 ve üstü	35,4	6,5	15,0
NASIL EVLENDİNİZ %			
görücü	58,3	41,3	52,5
Severek (anlaşarak)	35,4	53,3	47,5
diğer	6,3	5,4	
ÇOCUĞUNUZ VAR MI?			
yok	10,4	8,7	
var	89,6	91,3	100,0
DÜNYA GÖRÜŞÜ %			
tamamen	27,1	65,2	10,0
orta	60,4	31,5	75,0
az	12,5	2,2	15,0
ÖNEMLİ KARARLAR %			
Ben alırım	25,0	7,6	10,0
Eşim alır	25,0	2,2	5,0
Birlikte alırız	50,0	90,2	85,0
EŞLE İLETİŞİM %			
sürekli	6,3	1,1	10,0
bazen	87,5	56,5	75,0
hiç	6,3	42,4	15,0
AİLELERLE İLGİLİ PROBLEM %			
sürekli	6,3	2,2	15,0
bazen	72,9	39,1	55,0
hiç	20,8	58,7	30,0
EVLİLİK YAŞANTISI %			
İyi	39,6	82,6	57,5
orta	60,4	14,1	40,0
kötü		3,3	2,5
İNSAN İLİŞKİLERİ %			
İyi	81,3	97,8	85,0
Kararsızım	18,8	2,2	15,0
kötü			

Tablo III.3. Evlilik Uyumu Gruplarındaki Evlilik Yaşantıları ile İlişkili Bilgilerin Dağılımı (Devamı)

	EUD	EUY	EUT
MEMNUNİYET %			
Memnunum	45,8	80,4	72,5
Orta	50,0	16,3	22,5
Memnun değilim	4,2	3,3	
UMUT %			
Her zaman	47,9	72,8	57,5
Bazen	45,8	22,8	42,5
Hiçbir zaman	6,3	4,3	

Evlilik gruplarındaki evlilik yaşantısı ile ilgili değişkenlerin dağılımını belirlemek amacı ile frekans analizi uygulanmıştır.

Ailedeki kişi sayısı yüzdelerine bakıldığında, EUT grubunun %27.5'i 3 kişi, %52.5'i 4 kişi, %15.0'ı 5 kişi, %5.0'ı 6 kişi ile; ekonomik EUD grubun %12.5'i 2 kişi, %33.3'ü 3 kişi, %45.8'i 4 kişi, %8.3'ü 5 kişi ile; EUY grubun %6.5'i 2 kişi, %26.1'i 3 kişi, %43.5'i 4 kişi, %23.9'ü 5 kişi ile oluştuğu görülmektedir.

Evlilik yılı yüzdelerine bakıldığında, EUT grubunun %7.5'i 5–10 yıllık , %32.5'i 11–15 yıllık , %35.0'ı 16–20 yıllık , %15.0'ı 21 ve üstü yıllık evli; EUD grubunun %16.7'si 5–10 yıllık , %14.6'sı 11–15 yıllık , %33.3'ü 16–20 yıllık , %35.4'ü 21 ve üstü yıllık evli; EUY grubunun %37.0'ı 5–10 yıllık , %34.8'i 11–15 yıllık , %21.7'si 16–20 yıllık , %6.5'i 21 ve üstü yıllık evli olduğu görülmüştür.

Nasıl evlendiniz? Sorusu ile ilgili yüzdelerine bakıldığında, EUT grubun %52.5'i görücü usulü ile %47.5'i anlaşarak evlendiği; EUD grubun %6.3'ü diğer , %58.3'ü görücü usulü ile, %35.4'ü anlaşarak evlendiği; EUY grubun %5.4'ü diğer , %41.3'ü görücü usulü ile, %53.3'ü anlaşarak evlendiği görülmüştür.

Çocuğunuz var mı? Sorusu ile ilgili yüzdelerle bakıldığında, EUT grubun %100'ünün çocuğu var, EUD grubun %10,4'ünün çocuğu yok, %89.6'sının çocuğu var; EUY grubun %8.7'sinin çocuğu yok, %91.3'ünün çocuğu var olduğu gözlenmiştir.

Eşlerin dünya görüşleri, inançları,değerleri ne kadar uyumlu ? sorusu ile ilgili yüzdelerle bakıldığında, EUT grubun %10'unun tamamen, %75.0'ı orta, % 15.0'ı az olarak cevap verdiği; EUD grubun %27.1'inin tamamen, %60.4'ünün orta, % 12.5'inin az olarak cevap verdiği; EUY grubunun %65.2'sinin tamamen, %31.5'inin orta, % 2.2'sinin az olarak cevap verdiği görülmüştür.

Eşiniz ile iletişim kurmakta zorlanır mısınız? Sorusu ile ilgili yüzdelerle bakıldığında, EUT grubun %10'unun sürekli, %75'i bazen, % 15'i hiç olarak cevap verdiği; EUD grubun %6.3'ü sürekli, %87.5'i bazen, %6.3'ü hiç olarak cevap verdiği; EUY grubunun %1.1'i sürekli, %56.5'i bazen, %47.4'ü hiç olarak cevap verdiği görülmüştür.

Eşlerin aileleri ile ilgili evlilikte problem yaşıyor mu? Sorusu ile ilgili yüzdelerle bakıldığında, EUT grubun %15'inin sürekli, %55'i bazen, % 30'u hiç olarak cevap verdiği; EUD grubun %6.3'ü sürekli, %72.9'u bazen, %20.8'i hiç olarak cevap verdiği; EUY grubunun %2.2'si sürekli, %39.1'i bazen, %58.7'si hiç olarak cevap verdiği görülmüştür.

Evlilik yaşantınız nasıl geçti? Sorusu ile ilgili yüzdelerle bakıldığında, EUT grubun %57.5'inin iyi, %40'ı orta, % 2.5'i kötü olarak cevap verdiği; EUD grubun %39.6'sı orta, % 60.4'ü kötü olarak cevap verdiği; EUY grubun %82.6'sının iyi, %14.1'inin orta, 3.3'ünün kötü olarak cevap verdiği görülmüştür.

Diğer insanlarla olan ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz? Sorusu ile ilgili yüzdelere bakıldığında, EUT grubun %85'i iyi, %15'i kararsız olarak cevap verdiği; EUD grubun %81,3'ü iyi, % 18,8'i kararsız olarak cevap verdiği; EUY grubun %97,8'i iyi, %2,2'si kararsız olarak cevap vermiştir.

Bu günkü hayatınızdan memnun musunuz? Sorusu ile ilgili yüzdelere bakıldığında, EUT grubun %72.5'inin memnun, % 22.5'i orta olarak cevap verdiği; EUD grubun %45.8'i memnun, % 50.0'ı orta, %4.2'si memnun değilim olarak cevap verdiği; EUY grubun %80.42'ü memnun, %16.3'ü orta, %3.3'ü memnun değilim olarak cevap verdiği görülmüştür.

Gelecekte ne kadar umutlusunuz? Sorusu ile ilgili yüzdelere bakıldığında, EUT grubun %57.5'inin her zaman, % 42.5'i bazen olarak cevap verdiği; EUD grubun %47.9'u her zaman, % 45.8'i bazen, %6.3'ü hiçbir zaman olarak cevap verdiği; EUY grubun %72.8'i her zaman, % 22.8'i bazen, %4.3'ü hiçbir zaman olarak cevap verdiği görülmüştür.

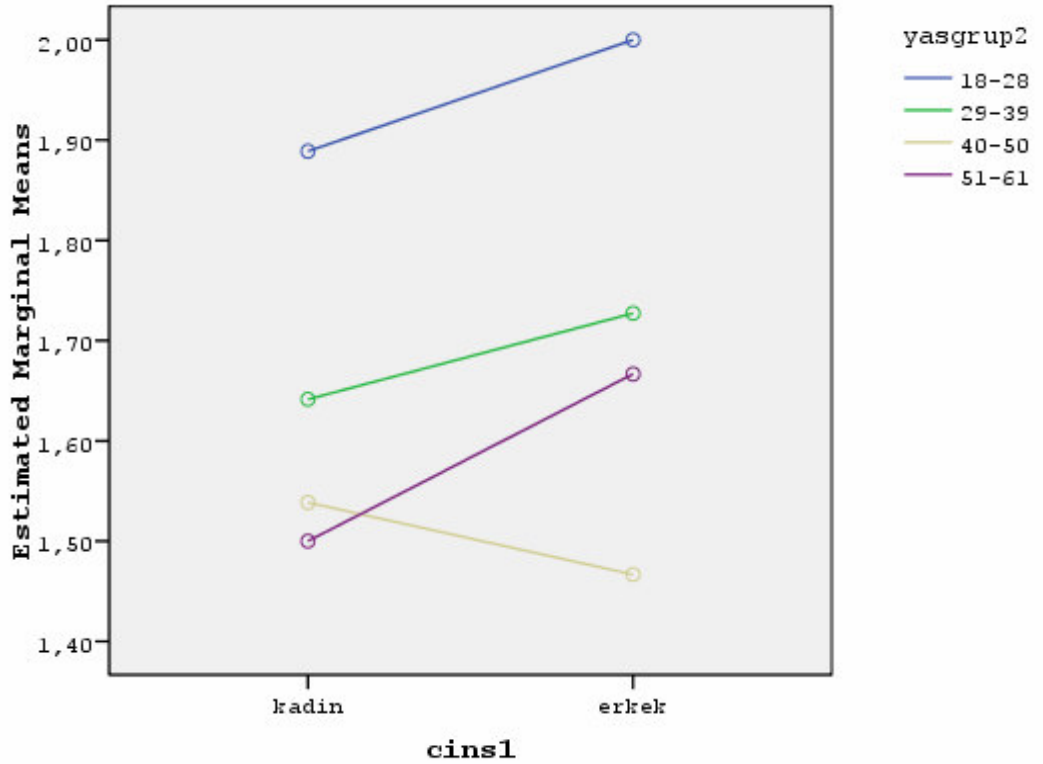
Cinsiyet ve yaşın örneklemin evlilik uyumu puanları üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu incelemek amacıyla 3 (Grup) X 2 (Cinsiyet)X 4 (Yaş) faktörlü ANOVA uygulanmıştır. Analizin sonucu Tablo III.4'de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde,

Tablo III.4. Evlilik uyumu üzerinde grup, cinsiyet ve yaşın temel ve ortak etkileri

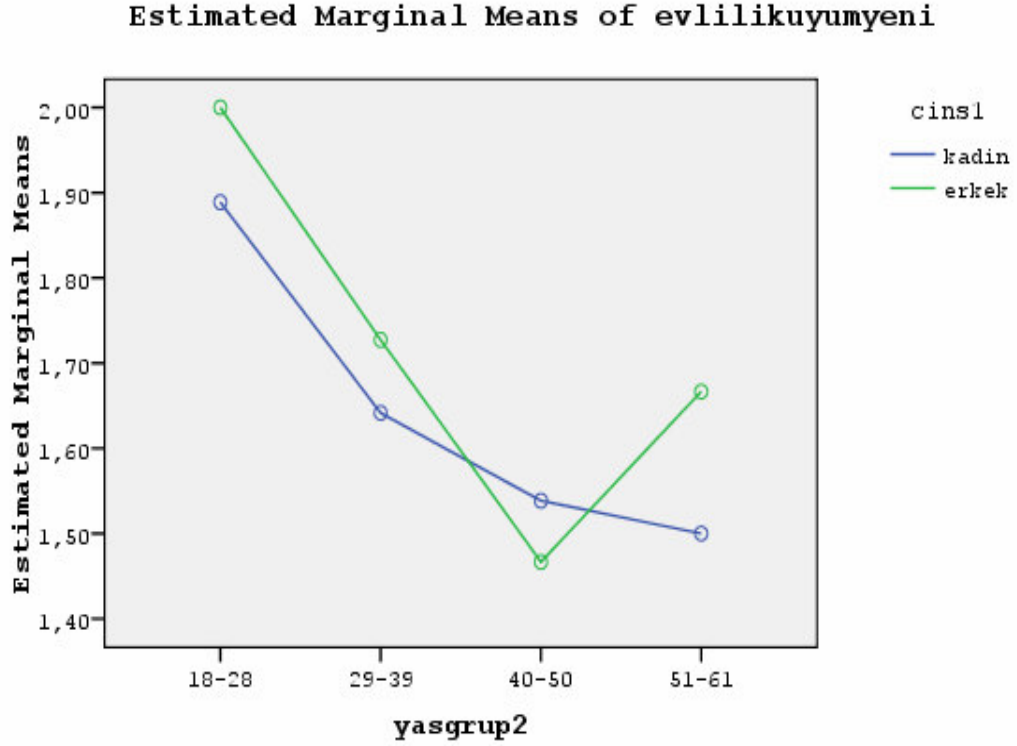
VARYANSIN KAYNAĞI	KARELER TOPLAMI	SD	KARELER ORTALAMASI	F	P
yaşgrup	2,748	3	,916	4,027	,008
cinsiyet	,081	1	,081	,355	,552
Yasgrup X cins	,286	3	,095	,419	,740
Hata	39,118	172	,227		
Toplam	516,000	180			

Evlilik uyumunda cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. [$F(7-172)=,355$, $p<0.05$]. Evlilik uyumunda yaşa göre anlamlı bir fark bulunmuştur. [$F(7-172)=4,03$, $p<0.05$]. Yaşla birlikte evlilik uyumunun düştüğü görülmektedir.

Estimated Marginal Means of evlilikuyumyeni

Şekil III.1. Evlilik uyumuna cinsiyetin etkisi

Şekil III.2. Evlilik uyumuna yaşı'n etkisi

III.2. Evlilik Uyumu Gruplarının Demografik Değişkenlere Göre Araştırma Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi

Toplanan verilerden oluşturulan evlilik uyumu gruplarında (EUD, EUT, EUY) ,öfkeye yol açan durumlar (ciddiye alınmama, haksızlığa uğrama, eleştirilme), öfkeye ilişkin davranışlar (saldırgan davranışlar, sakin davranışlar, kaygılı davranışlar) kişilerarası öfke (intikam tepkileri, pasif agresif tepkiler, içedönük tepkiler, umursamaz tepkiler) ve kişilerarası tarz (baskın tarz, kaçınan tarz, öfkeli tarz, duygudan kaçınan duyarsız tarz, manüpatif tarz, alaycı tarz) değişkenlerinden alınan puanlarda cinsiyet farklılığının olup olmadığını incelemek amacıyla anova testi yapılmıştır.

Tablo III.5: Evlilik Uyumu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke Ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Anova Sonuçları

KİTÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Alaycı tarz	Gruplarası	2,836	1	2,836	4,868	,033
	Gruplarıçi	22,134	38	,582		
	Toplam	24,969	39			
Baskın tarz	Gruplarası	1,364	1	1,364	4,121	,049
	Gruplarıçi	12,573	38	,331		
	Toplam	13,937	39			

Tablo III.5 e göre EUT olan çiftlerde cinsiyet ile alaycı tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=4.87$, $p<0.05$]. EUT çiftlerde erkeklerin ($\bar{x} =2.28$) alaycı tarz ortalaması kadınlara ($\bar{x} =1.74$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde cinsiyet ile baskın tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=4.12$, $p<0.05$]. EUT çiftlerde erkeklerin ($\bar{x} =2.19$) baskın tarz ortalaması kadınlara ($\bar{x} =1.82$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III.6: Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Haksızlığa uğrama	Grupllararası	,890	1	,890	4,064	,050
	Gruplarıçi	10,078	46	,219		
	Toplam	10,968	47			
Saldırgan davranışlar	Grupllararası	3,819	1	3,819	5,278	,026
	Gruplarıçi	33,283	46	,724		
	Toplam	37,102	47			
KİTÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Alaycı tarz	Grupllararası	3,255	1	3,255	4,913	,032
	Gruplarıçi	30,480	46	,663		
	Toplam	33,735	47			
Öfkeli tarz	Grupllararası	3,999	1	3,999	6,328	,015
	Gruplarıçi	29,070	46	,632		
	Toplam	33,069	47			
Manipülatif tarz	Grupllararası	2,709	1	2,709	6,295	,016
	Gruplarıçi	19,795	46	,430		
	Toplam	22,503	47			

EUD olan çiftlerde cinsiyet ile haksızlığa uğrama arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-46)=4.06$, $p<0.05$]. EUD çiftlerde kadınların ($\bar{x}=3.95$) haksızlığa uğrama ortalaması erkeklere ($\bar{x}=3.75$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde cinsiyet ile saldırgan davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-46)=5.28$, $p<0.05$]. EUD çiftlerde erkeklerin ($\bar{x}=2.69$) saldırgan davranış ortalaması kadınlara ($\bar{x}=2.13$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde cinsiyet ile alaycı tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-46)=4.91$, $p<0.05$]. EUD çiftlerde erkeklerin ($\bar{x}=2.43$) alaycı tarz ortalaması kadınlara ($\bar{x}=2.43$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde cinsiyet ile öfkeli tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-46)=6.33$, $p<0.05$]. EUD çiftlerde erkeklerin ($\bar{x}=2.94$) öfkeli tarz ortalaması kadınlara ($\bar{x}=2.37$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde cinsiyet ile manipülatif tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-46)=6.30$, $p<0.05$]. EUD çiftlerde erkeklerin ($\bar{x}=2.65$) manipülatif tarz ortalaması kadınlara ($\bar{x}=2.18$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III.7: Evlilik Uyumu Yüksek Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Saldırgan davranışlar	Grupllararası	2,523	1	2,523	8,757	,004
	Gruplarıçi	25,927	90	,288		
	Toplam	28,450	91			
Eleştirilme	Grupllararası	2,349	1	2,349	5,101	,026
	Gruplarıçi	41,438	90	,460		
	Toplam	43,787	91			
Ciddiye alınmama	Grupllararası	2,811	1	2,811	6,767	,011
	Gruplarıçi	37,387	90	,415		
	Toplam	40,198	91			

EUY olan çiftlerde cinsiyet ile saldırgan davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-90)=8.76$, $p<0.05$]. EUY çiftlerde erkeklerin ($\bar{x}=2.33$) saldırgan davranışlar ortalaması kadınlara ($\bar{x}=1.99$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUY olan çiftlerde cinsiyet ile eleştirilme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-90)=5.10$, $p<0.05$]. EUY çiftlerde kadınların ($\bar{x}=3.67$) eleştirilme durumu ortalaması erkeklere ($\bar{x}=3.35$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUY olan çiftlerde cinsiyet ile ciddiye alınmama arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-90)=5.10$, $p<0.05$]. EUY çiftlerde kadınların ($\times =3.95$) eleştirilme durumu ortalaması erkeklere ($\times =3.60$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III.8.: Evlilik Uyumu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
pasif agresif tepkiler	Gruplararası	5,072	3	1,691	3,359	,029
	Gruplarıçi	18,124	36	,503		
	Toplam	23,196	39			
eleştirilme	Gruplararası	3,278	3	1,093	3,108	,038
	Gruplarıçi	12,658	36	,352		
	Toplam	15,936	39			
KİTÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
manipülatif tarz	Gruplararası	4,694	3	1,565	3,509	,025
	Gruplarıçi	16,053	36	,446		
	Toplam	20,747	39			
öfkeli tarz	Gruplararası	3,144	3	1,048	2,965	,045
	Gruplarıçi	12,723	36	,353		
	Toplam	15,867	39			
baskın tarz	Gruplararası	3,442	3	1,147	3,935	,016
	Gruplarıçi	10,495	36	,292		
	Toplam	13,937	39			

EUT olan çiftlerde eğitim durumu ile pasif agresif tepkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-36)=3.36$, $p<0.05$]. EUT

çiftlerde pasif agresif tepkilerin eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, üniversite mezunları ($\bar{x} = 3.35$) ve ortaokul-lise mezunlarının ($\bar{x} = 3.49$) pasif agresif tepkilerinin ortalaması ilkokul mezunlarına ($\bar{x} = 2.51$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde eğitim durumu ile eleştirilme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-36)=3.10$, $p<0.05$]. EUT çiftlerde eleştirilme durumunun eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, üniversite mezunları ($\bar{x} = 3.57$) ve ilkokul mezunlarının ($\bar{x} = 3.50$) eleştirilme durumunun ortalaması ortaokul-lise mezunlarına ($\bar{x} = 4.20$) oranla daha düşük bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde eğitim durumu ile manipülatif tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-36)=3.50$, $p<0.05$]. EUT çiftlerde manipülatif tarzın eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, üniversite mezunları ($\bar{x} = 2.80$) ve ilkokul mezunlarının ($\bar{x} = 2.02$) manipülatif tarz ortalaması yüksek lisans-doktora mezunlarına ($\bar{x} = 3.26$) oranla daha düşük bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde eğitim durumu ile öfkeli tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-36)=2.97$, $p<0.05$]. EUT çiftlerde öfkeli tarzın eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi

yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, ilkokul mezunlarının ($\bar{x} = 2.01$) öfkeli tarz ortalaması yüksek lisans-doktora mezunlarına ($\bar{x} = 3.03$) oranla daha düşük bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde eğitim durumu ile baskın tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-36)=3.93$, $p<0.05$]. EUT çiftlerde baskın tarzın eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, ilkokul mezunlarının ($\bar{x} = 1.56$) baskın tarz ortalaması yüksek lisans-doktora mezunlarına ($\bar{x} = 2.79$) oranla daha düşük bulunmuştur.

Tablo III.9: Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
pasif agresif tepkiler	Gruplararası	3,142	3	1,047	3,082	,037
	Gruplariçi	14,950	44	,340		
	Toplam	18,092	47			
eleştirilme	Gruplararası	8,365	3	2,788	7,143	,001
	Gruplariçi	17,175	44	,390		
	Toplam	25,539	47			
KİTÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
duygudan kaçınan- duyarsız tarz	Gruplararası	2,719	3	,906	2,862	,047
	Gruplariçi	13,930	44	,317		
	Toplam	16,648	47			

EUD olan çiftlerde eğitim durumu ile pasif agresif tepki arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(2-44)=3.08$, $p<0.05$]. EUD çiftlerde pasif agresif tepki eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, ilkokul mezunlarının ($\bar{x}=2.99$) pasif agresif tepki ortalaması yüksek lisans-doktora mezunlarına ($\bar{x}=4.60$) oranla daha düşük bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde eleştirilme durumu ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-36)=7.14$, $p<0.05$]. EUD çiftlerde eleştirilme durumunun eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, ortaokul-lise mezunları ($\bar{x}=4.10$) ve ilkokul mezunlarının ($\bar{x}=4.54$) eleştirilme durumu ortalaması yüksek lisans-doktora mezunlarına ($\bar{x}=2.60$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde eğitim durumu ile duygudan kaçınan duyarsız tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-36)=2.86$, $p<0.05$]. EUD çiftlerde duygudan kaçınan duyarsız tarz eğitim durumuna göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, ortaokul-lise mezunları ($\bar{x}=2.75$) ve ilkokul mezunlarının ($\bar{x}=2.65$) duygudan kaçınan duyarsız tarzın ortalaması yüksek lisans-doktora mezunlarına ($\bar{x}=1.73$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III.10: Evlilik Uyumu Yüksek Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
saldırgan davranışlar	Gruplararası	2,557	3	,852	2,897	,040
	Gruplariçi	25,893	88	,294		
	Toplam	28,450	91			
haksızlığa uğrama	Gruplararası	2,008	3	,669	4,927	,003
	Gruplariçi	11,958	88	,136		
	Toplam	13,966	91			
KİTÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
duygudan kaçınan- duyarsız tarz	Gruplararası	3,315	3	1,105	2,730	,049
	Gruplariçi	35,619	88	,405		
	Toplam	38,934	91			

EUY olan çiftlerde eğitim durumu ile saldırgan davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-88)=2.90$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, yüksek lisans-doktora mezunlarının saldırgan davranışları ($\bar{x} =1.78$) ortalaması ilkokul mezunlarına ($\bar{x} =2,5$) oranla daha düşük bulunmuştur.

EUY olan çiftlerde eğitim durumu ile haksızlığa uğrama arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-88)=4.92$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, ortaokul-lise mezunları ($\bar{x} =4.5$), üniversite mezunlarının ($\bar{x} =4.6$), yüksek lisans-doktora mezunlarının

haksızlığa uğrama ortalaması ilkokul mezunlarına ($\bar{x} = 4.6$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUY olan çiftlerde eğitim durumu ile duygudan kaçınan duyarsız tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-88)=2.73$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, ilkokul mezunları ($\bar{x} = 2.60$) ve ortaokul-lise mezunlarının ($\bar{x} = 2.31$) duygudan kaçınan duyarsız tarz ortalaması yüksek lisans-doktora mezunlarına ($\bar{x} = 4.6$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III.11: Evlilik Uyumu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Ekonomik Durumuna Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Saldırgan davranışlar	Gruplararası	1,824	1	1,824	4,704	0,36
	Gruplariçi	14,735	38	,388		
	Toplam	16,559	39			
pasif agresif tepkiler	Gruplararası	3,798	1	3,798	7,441	,010
	Gruplariçi	19,398	38	,510		
	Toplam	23,196	39			
intikam tepkileri	Gruplararası	2,989	1	2,989	5,538	,024
	Gruplariçi	20,511	38	,540		
	Toplam	23,500	39			

EUT olan çiftlerde ekonomik durum ile saldırgan davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=4.70$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi

yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, orta durumun ortalaması ($\bar{x} = 2.61$) kötü çok kötü durumun ortalamasına ($\bar{x} = 2.17$) oranla saldırgan davranışlar daha yüksek bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde ekonomik durum ile pasif agresif tepkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=4.70$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, orta durumun ortalaması ($\bar{x} = 2.61$) kötü çok kötü durumun ortalamasına ($\bar{x} = 2.17$) oranla pasif agresif tepkiler daha yüksek bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde ekonomik durum ile intikam tepkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=7.44$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, orta durumun ortalaması ($\bar{x} = 3.62$) kötü çok kötü durumun ortalamasına ($\bar{x} = 2.99$) oranla intikam tepkileri daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III.12: Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Ekonomik Durumuna Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
eleştirilme	Gruplarası	3,189	2	1,595	3,211	,050
	Gruplariçi	22,350	45	,497		
	Toplam	25,539	47			
Pasif agresif tepkiler	Gruplarası	2,694	2	1,347	3,937	,027
	Gruplariçi	15,398	45	,342		
	Toplam	18,092	47			

EUD olan çiftlerde ekonomik durum ile eleştirilme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(2-45)=3.21$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, eleştirilme durumunda orta durumun ortalaması ($\bar{x}=4.44$) çok iyi-iyi durumun ortalamasına ($\bar{x}=4.90$) oranla daha düşük bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde ekonomik durum ile pasif agresif tepki arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(2-45)=3.94$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, pasif agresif tepkide orta durumun ortalaması ($\bar{x}=3.55$) çok iyi-iyi durumun ortalamasına ($\bar{x}=2.45$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III. 13: Evlilik Uyumu Tutarsız Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlilik Yılına Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
kaygılı davranışlar	Gruplararası	5,905	3	1,968	3,540	,024
	Gruplarıçi	20,018	36	,556		
	Toplam	25,923	39			

EUT olan çiftlerde evlilik yılı ile kaygılı davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-36)=1.97$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, kaygılı davranışlarda 5–10 yıl evli ortalaması ($\bar{x}=3.08$) 21 ve üstü yıl evli ortalamasına ($\bar{x}=4.36$) oranla daha düşük bulunmuştur.

Tablo III.14: Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlilik Yılına Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
intikam tepkileri	Gruplararası	6,352	3	2,117	3,702	,018
	Gruplariçi	25,170	44	,572		
	Toplam	31,522	47			
sakin davranışlar	Gruplararası	3,786	3	1,262	3,184	,033
	Gruplariçi	17,439	44	,396		
	Toplam	21,225	47			
saldırgan davranışlar	Gruplararası	5,980	3	1,993	2,818	,050
	Gruplariçi	31,122	44	,707		
	Toplam	37,102	47			

EUD olan çiftlerde evlilik yılı ile intikam tepkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-44)=3.70$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, intikam tepkilerinde 5-10 yıl evli ortalaması ($\bar{x}=3.27$) 21 ve üstü yıl evli ortalamasına ($\bar{x}=2.25$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde evlilik yılı ile sakin davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-44)=3.18$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, sakin davranışlarda 5–10 yıl evli ortalaması ($\bar{x}=3.71$) 11-15 yıl evli ortalamasına ($\bar{x}=2.80$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUD olan çiftlerde evlilik yılı ile saldırgan davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(3-44)=3.18$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi

yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, saldırgan davranışlarda 5-10 yıl evli ortalaması ($\bar{x} = 2.97$) 21 ve üstü yıl evli ortalamasına ($\bar{x} = 2.03$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III.15: Evlilik Uyumu Tatarsız Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlenme Şekline Göre Anova Sonuçları

KİTÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
manipülatif tarz	Gruplararası	3,391	1	3,391	7,423	,010
	Gruplariçi	17,356	38	,457		
	Toplam	20,747	39			
ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Kaygılı	Gruplararası	2,635	1	2,635	4,300	,045
	Gruplariçi	23,288	38	,613		
	Toplam	25,923	39			
Pasif agresif tepki	Gruplararası	3,952	1	3,952	7,803	,008
	Gruplariçi	19,244	38	,506		
	Toplam	23,196	39			
Umursamaz tepki	Gruplararası	8,393	1	8,393	7,547	,009
	Gruplariçi	42,262	38	1,112		
	Toplam	50,656	39			
	Gruplariçi	82491,19	38	2170,821		
	Toplam	96017,77	39			

EUT olan çiftlerde evlenme şekli ile manipülatif tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=7.42$, $p<0.05$]. manipülatif tarz severek evlenme şekli ortalaması ($\bar{x} = 2.90$) görücü usulu evlenme şekli ortalamasına ($\bar{x} = 2.32$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde evlenme şekli ile kaygılı davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=4.30$ $p<0.05$]. Kaygılı davranışlarda severek evlenme şekli ortalaması ($\bar{x} =3.40$) görücü usulu evlenme şekli ortalamasına ($\bar{x} =3.45$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde evlenme şekli ile pasif agresif tepki arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=7.80$, $p<0.05$]. pasif agresif tepkide severek evlenme şekli ortalaması ($\bar{x} =3.55$) görücü usulü evlenme şekli ortalamasına ($\bar{x} =2.92$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde evlenme şekli ile umursamaz tepki arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-38)=7.54$, $p<0.05$]. Umursamaz tepkide severek evlenme şekli ortalaması ($\bar{x} =2.96$) görücü usulü evlenme şekli ortalamasına ($\bar{x} =2.05$) oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo III.16: Evlilik Uyumu Yüksek Evli Çiftlerde Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlenme Şekline Göre Anova Sonuçları

ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
İçe dönük tepki	Grupllararası	2,704	1	2,704	6,222	,014
	Gruplarıçi	39,104	90	,434		
	Toplam	41,808	91			
Umursamaz tepki	Grupllararası	4,696	1	4,696	4,083	,046
	Gruplarıçi	103,511	90	1,150		
	Toplam	108,208	91			

EUT olan çiftlerde evlenme şekli ile İçe dönük tepki arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-90)=6.22$, $p<0.05$]. İçe dönük tepkide severek evlenme şekli ortalaması ($\bar{x} =2.92$) görücü usulü evlenme şekli ortalamasına ($\bar{x} =3.27$) oranla daha düşük bulunmuştur.

EUT olan çiftlerde evlenme şekli ile umursamaz tepki arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. [$F(1-90)=4.08$, $p<0.05$]. Umursamaz tepkide severek evlenme şekli ortalaması ($\bar{x} =2.18$) görücü usulü evlenme şekli ortalamasına ($\bar{x} =2.64$) oranla daha düşük bulunmuştur.

III.3. Evlilik Uyumu Gruplarının Araştırma Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi

Tablo III.17: Öfke ve Kişilerarası Tarz Alt Ölçeklerinin Evlilik Uyumu Gruplarına Göre Anova Sonuçları

KİTÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
duygudan kaçınan- duyarsız tarz	Gruplararası	2,903	2	1,451	3,634	,028
	Gruplariçi	70,687	177	,399		
	Toplam	73,590	179			
ÇBÖÖ Alt Ölçekleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
eleştirilme	Gruplararası	3,635	2	1,818	3,773	,025
	Gruplariçi	85,262	177	,482		
	Toplam	88,898	179			
intikam tepkileri	Gruplararası	3,790	2	1,895	3,625	,029
	Gruplariçi	92,534	177	,523		
	Toplam	96,324	179			

Öfke ve kişilerarası tarz alt ölçeklerinin bazı alt ölçekleri ile evlilik uyumu grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur

Evlilik uyumu grupları ile duygudan kaçınan duyarsız tarz arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. [$F(2-177)=3.63$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, duygudan kaçınan duyarsız tarz EUY grup ile EUD grup arasında anlamlı fark bulunmuştur. EUY grubun ortalaması ($\bar{x}=2.22$) EUD grubun ortalamasına ($\bar{x}=2.52$) oranla daha düşük bulunmuştur.

Evlilik uyumu grupları ile eleştirilme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. [$F(2-177)=3.77$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, eleştirilme durumu EUY grup ile EUD grup arasında anlamlı fark bulunmuştur. EUY grubun ortalaması ($\bar{x}=3.50$) EUD grubun ortalamasına ($\bar{x}=3.82$) oranla daha düşük bulunmuştur.

Evlilik uyumu grupları ile intikam tepkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. [$F(2-177)=3.63$, $p<0.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu testin sonuçlarına göre, intikam tepkileri EUY grup ile EUD grup arasında anlamlı fark bulunmuştur. EUY grubun ortalaması ($\bar{x}=2.22$) EUD grubun ortalamasına ($\bar{x}=2.57$) oranla daha düşük bulunmuştur.

III.4. Değişkenler Arası İlişkiler

Tablo III.18: Evlilik Uyumu Tutarlı Evli Çiftlerde Kişilerarası İletişim Tarzı Ve Öfke Arasındaki İlişkiler

		Öfke Alt Boyutları								
		Öfkeye yol açan durumlar			Öfkeye ilişkin davranışlar			Kişilerarası öfke		
		CA	HU	E	S	SA	K	İ T	PA T	İDT
Kişilerarası Tarz Ölçeği Alt Boyutları	Baskın (B)	,300	,003	,121	,448**	-,275	,097	,480**	,271	,027
	Kaçınan (K)	,274	,000	,188	,222	-,067	,125	,319*	,322*	,145
	Öfkeli (Ö)	,275	,056	,280	,612**	-,355*	,348*	,735**	,642**	,196
	Duygudan kaçınan-duyarsız (DD)	,274	,000	,188	,222	-,067	,125	,319*	,322*	,145
	Manüplatif (M)	,203	,023	,138	,090	,014	,098	,167	,224	,185
	Alaycı (A)	,209	,039	,051	,214	,074	,204	,345*	,408**	,299

**p<.01,*p<.05

Tablo da EUT evli çiftler için (n=40) kişilerarası tarz alt boyutları ve öfke alt boyutlarının alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir.

Baskın tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, baskın tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Yine tablodan görüleceği gibi, baskın tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Baskın tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği görülmektedir.

Kaçınan tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Kaçınan tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükselmekte ya da intikam tepkileri yükseldikçe kaçınan tarz yükselmektedir. Ayrıca kaçınan tarz ile pasif agresif tepkiler arasında pozitif yönde bir ilişki

olduğu görülmektedir. Bu sonuç, kaçınan tarz yükseldikçe pasif agresif tepkiler yükseldiğini ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe kaçınan tarz yükselmektedir.

Öfkeli tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, öfkeli tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Yine tablodan görüleceği gibi, öfkeli tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan sakin davranış arasındaki ilişki de negatif ve anlamlıdır. Öfkeli tarz yükseldikçe sakin davranışlar düşmektedir ya da sakin davranışlar yükseldikçe öfkeli tarz düşmektedir. Ayrıca öfkeli tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan kaygılı davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, öfkeli tarz yükseldikçe kaygılı davranışlar yükselmekte ya da kaygılı davranışlar yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Öfkeli tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Öfkeli tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği görülmektedir. Yine tablodan anlaşılabacağı üzere öfkeli tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki pasif agresif tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Öfkeli tarz yükseldikçe pasif agresif tepkileri yükseldiği ya da pasif agresif tepkileri yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği görülmektedir.

Manipülatif tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Manipülatif tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükselmekte ya da intikam tepkileri yükseldikçe manipülatif tarz yükselmektedir. Manipülatif tarz ile pasif agresif tepkiler arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuç, manipülatif tarz yükseldikçe

pasif agresif tepkiler yükseldiğini ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe manipülatif tarz yükselmektedir. Ayrıca manipülatif tarz ile umursamaz tepkiler arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Manipülatif tarz yükseldikçe umursamaz tepkileri yükselmekte ya da umursamaz tepkileri yükseldikçe manipülatif tarz yükselmektedir.

Alaycı tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, alaycı tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Yine tablodan görüleceği gibi, alaycı tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan sakin davranış arasındaki ilişki de negatif ve anlamlıdır. Alaycı tarz yükseldikçe sakin davranışlar düşmektedir ya da sakin davranışlar yükseldikçe alaycı tarz düşmektedir. Alaycı tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Alaycı tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği görülmektedir. Yine tablodan anlaşılabacağı üzere alaycı tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki pasif agresif tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Alaycı tarz yükseldikçe pasif agresif tepkilerin yükseldiği ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği görülmektedir. Alaycı tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki umursamaz tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Alaycı tarz yükseldikçe umursamaz tepkilerin yükseldiği ya da umursamaz tepkiler yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği görülmektedir.

Tablo III.19: Evlilik Uyumu Düşük Evli Çiftlerde Kişilerarası İletişim Tarzı Ve
Öfke Arasındaki İlişkiler

		Öfke Alt Boyutları								
		Öfkeye yol açan durumlar			Öfkeye ilişkin davranışlar			Kişilerarası öfke		
		CA	HU	E	S	SA	K	İ	PA	İD
Kişilerarası Tarz Ölçeği Alt Ölçekleri	Baskın (B)	-,059	-,175	,214	,526**	-,288*	-,254	,542**	,020	,246
	Kaçınan (K)	,023	-,032	,409**	,410**	-,340*	-,048	,499**	-,155	,143
	Öfkeli (Ö)	,061	,074	,420**	,579**	-,368*	-,055	,653**	,182	,210
	Duygudan kaçınan-duyarsız (DD)	-,110	-,109	,266	,445**	-,126	,163	,474**	-,047	,241
	Manüpilatif (M)	,114	-,044	,217	,373**	-,140	-,044	,449**	-,091	,284
	Alaycı (A)	-,156	-,126	,245	,477**	-,372**	-,332*	,448**	,060	-,020

**p<.01,*p<.05

Tablo III.19'da EUD evli çiftler için (n=48) kişilerarası tarz alt boyutları ve öfke alt boyutlarının alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir.

Baskın tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, baskın tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Baskın tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan sakın davranış arasındaki ilişki de negatif ve anlamlıdır. Baskın tarz yükseldikçe sakın davranışlar düşmektedir ya da sakın davranışlar yükseldikçe baskın tarz düşmektedir. Yine tablodan da görüleceği gibi, baskın tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Baskın tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği görülmektedir.

Kaçınan tarz ile öfkeye yol açan durumlardan eleştirilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, kaçınan tarz yükseldikçe eleştirilme durumu yükselmekte ya da eleştirilme durumu yükseldikçe

kaçınan tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Kaçınan tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, kaçınan tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe kaçınan tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Kaçınan tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan sakin davranış arasındaki ilişki de negatif ve anlamlıdır. Kaçınan tarz yükseldikçe sakin davranışlar düşmektedir ya da sakin davranışlar yükseldikçe kaçınan tarz düşmektedir. Kaçınan tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Kaçınan tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükselmekte ya da intikam tepkileri yükseldikçe kaçınan tarz yükselmektedir.

Öfkeli tarz ile öfkeye yol açan durumlardan eleştirilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, öfkeli tarz yükseldikçe eleştirilme durumu yükselmekte ya da eleştirilme durumu yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Öfkeli tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, öfkeli tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca öfkeli tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan sakin davranış arasındaki ilişki negatif ve anlamlıdır. Öfkeli tarz yükseldikçe sakin davranışlar düşmektedir ya da sakin davranışlar yükseldikçe öfkeli tarz düşmektedir. Bunun yanı sıra öfkeli tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Öfkeli tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği görülmektedir.

Duygudan kaçınan duyarsız tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre,

duygudan kaçınan duyarsız tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe duygudan kaçınan duyarsız tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, duygudan kaçınan duyarsız tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Duygudan kaçınan duyarsız tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe duygudan kaçınan duyarsız tarzın yükseldiği görülmektedir.

Manipülatif tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, manipülatif tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe manipülatif tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Bunun yanısıra, manipülatif tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Manipülatif tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe manipülatif tarzın yükseldiği görülmektedir.

Alaycı tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, alaycı tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Alaycı tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan sakın davranış arasındaki ilişki de negatif ve anlamlıdır. Alaycı tarz yükseldikçe sakın davranışlar düşmektedir ya da sakın davranışlar yükseldikçe alaycı tarz düşmektedir. Bununla birlikte alaycı tarz ile kaygılı davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Alaycı tarz yükseldikçe kaygılı davranışlar yükselmekte ya da kaygılı davranışlar yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Yine tablodan anlaşılabacağı üzere alaycı tarz ile kişilerarası

öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Alaycı tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği görülmektedir.

Tablo III.20: Evlilik Uyumu Yüksek Evli Çiftlerde Kişilerarası İletişim Tarzı ve Öfke Arasındaki İlişkiler

		Öfke Alt Boyutları								
		Öfkeye yol açan durumlar			Öfkeye ilişkin davranışlar			Kişilerarası öfke		
		CA	HU	E	S	SA	K	İ	PA	İD
Kişilerarası Tarz Ölçeği Alt Ölçekleri	Baskın (B)	,110	-,282**	,260*	,657**	,035	,093	,610**	,341**	,198
	Kaçınan (K)	,174	-,178	,304**	,597**	,045	,151	,562**	,317**	,187
	Öfkeli (Ö)	,047	-,159	,231*	,571**	-,096	,014	,633**	,446**	,241*
	Duygudan kaçınan-duyarsız (DD)	,068	-,185	,245*	,454**	,032	,067	,444**	,352**	,185
	Manüpilatif (M)	,043	-,242*	,227*	,514**	,018	,145	,594**	,362**	,306**
	Alaycı (A)	,071	-,210*	,170	,451**	-,012	,082	,471**	,288**	,157

**p<.01,*p<.05

Baskın tarz ile öfkeye yol açan durumlardan haksızlığa uğrama durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, baskın tarz yükseldikçe haksızlığa uğrama durumu yükselmekte ya da haksızlığa uğrama durumu yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, baskın tarz ile öfkeye yol açan durumlardan eleştirilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, baskın tarz yükseldikçe eleştirilme durumu yükselmekte ya da eleştirilme durumu yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte baskın tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, baskın tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Yine tablodan anlaşılabileceği üzere baskın tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki

intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Baskın tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği görülmektedir. Baskın tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki pasif agresif tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Baskın tarz yükseldikçe pasif agresif tepkilerin yükseldiği ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği görülmektedir. Baskın tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki umursamaz tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Baskın tarz yükseldikçe umursamaz tepkilerin yükseldiği ya da umursamaz tepkiler yükseldikçe baskın tarzın yükseldiği görülmektedir.

Tablo incelendiğinde; kaçınan tarz ile öfkeye yol açan durumlardan eleştirilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, kaçınan tarz yükseldikçe eleştirilme durumu yükselmekte ya da eleştirilme durumu yükseldikçe kaçınan tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kaçınan tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bundan da anlaşılabacağı üzere, kaçınan tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe kaçınan tarz yükselmektedir. Yine tablodan anlaşılabacağı üzere kaçınan tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Kaçınan tarz yükseldikçe intikam tepkilerinin yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe kaçınan tarzın yükseldiği görülmektedir. Kaçınan tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki pasif agresif tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Kaçınan tarz yükseldikçe pasif agresif tepkilerin yükseldiği ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe kaçınan tarzın yükseldiği görülmektedir. Bununla birlikte, kaçınan tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki umursamaz tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır.

Kaçınan tarz yükseldikçe umursamaz tepkilerin yükseldiği ya da umursamaz tepkiler yükseldikçe kaçınan tarzın yükseldiği görülmektedir.

Öfkeli tarz ile öfkeye yol açan durumlardan eleştirilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, öfkeli tarz yükseldikçe eleştirilme durumu yükselmekte ya da eleştirilme durumu yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca öfkeli tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bundan da anlaşılabacağı üzere, öfkeli tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe öfkeli tarz yükselmektedir. Yine tablodan anlaşılabacağı üzere öfkeli tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Öfkeli tarz yükseldikçe intikam tepkilerinin yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği görülmektedir. Öfkeli tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki pasif agresif tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Öfkeli tarz yükseldikçe pasif agresif tepkilerin yükseldiği ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği görülmektedir. Bununla birlikte, öfkeli tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki içe dönük tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Öfkeli tarz yükseldikçe içe dönük tepkilerin yükseldiği ya da içe dönük tepkiler yükseldikçe öfkeli tarzın yükseldiği görülmektedir.

Duygudan kaçınan duyarsız tarz ile öfkeye yol açan durumlardan eleştirilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, duygudan kaçınan duyarsız tarz yükseldikçe eleştirilme durumu yükselmekte ya da eleştirilme durumu yükseldikçe duygudan kaçınan duyarsız tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte duygudan kaçınan duyarsız tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki

bulunmuştur. Buna göre, duygudan kaçınan duyarsız tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe duygudan kaçınan duyarsız tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte duygudan kaçınan duyarsız tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Duygudan kaçınan duyarsız tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe duygudan kaçınan duyarsız tarzın yükseldiği görülmektedir. Duygudan kaçınan duyarsız tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki pasif agresif tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Duygudan kaçınan duyarsız tarz yükseldikçe pasif agresif tepkilerin yükseldiği ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe duygudan kaçınan duyarsız tarzın yükseldiği görülmektedir. Duygudan kaçınan duyarsız tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki umursamaz tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Duygudan kaçınan duyarsız tarz yükseldikçe umursamaz tepkilerin yükseldiği ya da umursamaz tepkiler yükseldikçe duygudan kaçınan duyarsız tarzın yükseldiği görülmektedir.

Manipülatif tarz ile öfkeye yol açan durumlardan haksızlığa uğrama durumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, manipülatif tarz yükseldikçe haksızlığa uğrama durumu düşmekte ya da haksızlığa uğrama durumu yükseldikçe manipülatif tarzın düştüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca, manipülatif tarz ile öfkeye yol açan durumlardan eleştirilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, manipülatif tarz yükseldikçe eleştirilme durumu yükselmekte ya da eleştirilme durumu yükseldikçe manipülatif tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte manipülatif tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış

arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, manipülatif tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe manipülatif tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Tablo incelendiğinde manipülatif tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Manipülatif tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe manipülatif tarzın yükseldiği görülmektedir. Manipülatif tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki pasif agresif tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Manipülatif tarz yükseldikçe pasif agresif tepkilerin yükseldiği ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe manipülatif tarzın yükseldiği görülmektedir. Ayrıca manipülatif tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki içedönük tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Manipülatif tarz yükseldikçe içedönük tepkilerin yükseldiği ya da içedönük tepkiler yükseldikçe manipülatif tarzın yükseldiği görülmektedir. Son olarak manipülatif tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki umursamaz tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Manipülatif tarz yükseldikçe umursamaz tepkilerin yükseldiği ya da umursamaz tepkiler yükseldikçe manipülatif tarzın yükseldiği görülmektedir.

Alaycı tarz ile öfkeye yol açan durumlardan haksızlığa uğrama durumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, alaycı tarz yükseldikçe haksızlığa uğrama durumu düşmekte ya da haksızlığa uğrama durumu yükseldikçe alaycı tarzın düştüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte alaycı tarz ile öfkeye ilişkin davranışlardan saldırgan davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, alaycı tarz yükseldikçe saldırgan davranışlar yükselmekte ya da saldırgan davranışlar yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği anlaşılmaktadır. Tablo incelendiğinde alaycı tarz ile kişilerarası

öfke alt ölçeğindeki intikam tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Alaycı tarz yükseldikçe intikam tepkileri yükseldiği ya da intikam tepkileri yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği görülmektedir. Alaycı tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki pasif agresif tepkiler arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Alaycı tarz yükseldikçe pasif agresif tepkilerin yükseldiği ya da pasif agresif tepkiler yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği görülmektedir. Ayrıca alaycı tarz ile kişilerarası öfke alt ölçeğindeki umursamaz tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Alaycı tarz yükseldikçe umursamaz tepkilerin yükseldiği ya da umursamaz tepkiler yükseldikçe alaycı tarzın yükseldiği görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmanın temel amacı, evli çiftlerin kişilerarası iletişim tarzları (alt boyutları olan baskın, kaçınan, öfkeli, duygudan kaçınan duyarsız tarz, manipülatif tarz, alaycı tarz), öfke durumları (alt boyutları öfkeye yol açan durumlar, öfkeye ilişkin davranışlar, kişilerarası öfke) ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

Bu çalışmada evlilik uyumu ile kişilerarası iletişim tarzı ve öfke arasında nasıl bir ilişkinin olduğunun incelenmesi ve elde edilen verilerin evlilik uyumu bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın ikincil bir amacı da, evli çiftlerin sözü edilen değişkenler açısından benzerlik gösterip göstermediği ve bu konudaki cinsiyet, eğitim, ekonomik durum ve evlilik yılı açısından farklılıklarının incelenmesidir. Sözü edilen bu amaçlar bulgular bölümünde analiz edilmiştir. Bu bölümde bulgular bölümündeki alt başlıklar altında elde edilen sonuçlar ilgili literatür temelinde tartışılacaktır.

IV.1. Demografik Değişkenlere Yönelik Analiz Sonuçları

Evlilik uyumu gruplarına demografik değişkenler açısından bakıldığında EUD, EUY, EUT grupta yaş değişkeninde farkı olduğu görülmüştür. EUY olan grupta yaşın daha düşük olması, evlilik uyumunun yaşla birlikte bir düşüş gösterdiğinin ifadesi olabileceği düşünülebilir. Ayrıca bu veri evlilik süresi ile

ilgili bulguyu desteklemektedir. Bu bulgu evlilik süresi ile ilgili bulguda tartışılacaktır.

Diğer değişkenlerde (eğitim, meslek, ekonomik durum, yaşadığı yer) bir farkın olmamasını evlilik uyumunun bunlardan bağımsız olduğu düşünülmektedir. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalara rastlanılmıştır. Fışıloğlu (1992), ABD’nde lisansüstü öğrenim gören katılımcılarla evlilik uyumunu araştırmıştır. Evlilik uyumu, Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) ile ölçülmüştür. Cinsiyet, meslek, eşin mesleği ve yaş değişkenleri ile evlilik uyumu arasındaki anlamlı ilişki bulunmamıştır (24). Ayrıca, Hamamcı (2005) yaş, cinsiyet, çocuk sayısı, eğitim seviyesinin evlilik uyumu ve doyumunu etkilemediğini bulmuştur .

Evlilik uyum gruplarının evlilikle ilgili sorulara verdiği cevaplar incelendiğinde; ailedeki kişi sayısının evlilik uyumuna etkisinin bulunmadığını göstermiştir. Evlilik uyumu gruplarının (EUD, EUY, EUT) büyük çoğunluğun çocuk sahibi olduğu görülmektedir. (Tablo III.3.) bunu ailedeki kişi sayısı ile de incelemek mümkündür. Örneklerimizdeki aileler genellikle iki çocuk sahibi olan ve çekirdek aile olarak yaşamlarını sürdüren aileler olduğu görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkarak çocuğun evlilik uyumunu nasıl etkilediği incelendiğinde, çocuğun varlığının evlilik uyumunda bir fark yaratmamaktadır. Bizim çalışmamızda, örneklemin % 92,8’inin çocuk sahibi olması elde edilen bu bulguyu etkilediği düşünülmektedir. Yine de literatür incelendiğinde, elde ettiğimiz bulgu Hallfman ve Mnis’in savunduğu çocuğun evliliği tehdit edici bir etkisi olmadığı görüşünü desteklemektedir. (Akt. 45).

Evlilik yılının evlilik uyumuna etkisi bulgulara (Tablo III - 3) bakıldığında görülmektedir. EUY grupta evlilik yılı 5–10 yıl, EUD grupta evlilik yılı 21 ve

üstü yıl ve EUT grupta 16- 20 yıl olması evlilik yılı arttıkça evlilik uyumunun düştüğünü göstermektedir. Bazı çalışmalarda evlilik süresince uyumun arttığını göstermektedir (30). Fakat diğer yandan bazı çalışmalarda evliliğin ilerleyen yıllarında uyumun düştüğünü göstermektedir. Üçüncü bir grup araştırmacı ise daha karmaşık bir durum ortaya atmışlardır. Evliliğin ilk yıllarında uyum artar çocuk sahibi oldukları ve orta dönem diye adlandırdıkları dönemde uyumun düştüğü ve daha sonraki yıllarda tekrar arttığı ileri sürülmüştür. Bizim çalışmamız evliliğin ilerleyen yıllarında uyumun düştüğünü gösteren çalışmaları desteklemektedir. Şendil ve Kızıldağ (2003), evlilik yılı arttıkça, evlilik çatışması artmaktadır (63).

Evlilik biçiminin evlilik ilişkilerinde belirleyici rolü olabileceği ifade edilmektedir. Türkiye’de kültürel değişimlerin daha etkin görüldüğü büyük kentlerde doğrudan tanışıp anlaşarak evlenmeler giderek yaygınlığını artırırken gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında hala görücülük gelmektedir. Literatürde modern çiftlerin geleneksel çiftlere oranla evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar da literatürü destekler niteliktedir. Evlilik öncesi eşlerin, birbirlerini tanımaları, aşk ve sevgi yoğunluğu yaşayarak evliliğe karar vermelerinin evlilik uyumunu artırdığı düşünülmektedir.

Eş ile iletişim, dünya görüşü ve önemli kararlar birlikte ele alındığında uyumla birlikte bu maddelerin beklenen yönde yükseldiği bulunmuştur (Tablo III.3.). Bu sonuçlardan yola çıkarak, eşlerin birbirini tanımaları, birlikte zaman geçirmeleri, evlilik yaşamlarıyla ilgili önemli olan kararlar için ortak noktalarda bir araya gelmeleri ve kararlar almaları evlilik uyumunu yükselttiği düşünülmektedir. Birbiriyle etkileşen evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir

birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği olumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar. Bu tanım da bizim çalışmamızı desteklemektedir.

Ailelerle ilgili bulgular arasında ilk dikkati çeken EUD evli çiftlerin uyumsuzluklarında aile ile ilgili problemler yaşama etkili olabileceği düşünülmektedir. Kocadere (1995)'in araştırmasında elde ettiği bulgular, ailelerle iletişimin evlilikte önemli bir rol oynadığına işaret etmekte, özellikle kötü evliliklerde ailelerle geçimsizliğin daha sık gündeme geldiğini ve eşler arasında daha sık sorunlara yol açtığını ortaya koymaktadır (45).

Evlilik yaşantısı, yaşamlarındaki memnuniyet ve gelecekle dair umutla ilgili bulgular ele alındığında EUY evli çiftlerin diğer çiftlere göre evlilik yaşantılarından ve yaşamlarından memnun olmaları geleceğe umutla bakmaları, evliliğin insan hayatında önemli bir belirleyici olduğunu düşündürmektedir.

Tablo III–4 incelendiğinde evlilik uyumu üzerinde cinsiyet ve yaşın ortak etkisinin anlamlı olmadığı görölmektedir. Kadınlar ve erkeklerin evlilik uyumu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı görölmektedir.

Şekil 1.2'ye bakıldığında yaş artıkça evlilik uyumunda düşüş gözlenmektedir. Erkeklerde 40–50 yaşa kadar evlilik uyumu kadınlara oranla daha hızlı bir düşüş gözlenmektedir. 40–50 yaşından sonra evlilik uyumunda artma gözlenmektedir. Evlilik uyumu 40–50 yaşında erkeklerde en düşük seviyesine ulaşmaktadır. Bunun nedeni olarak orta yaş krizi yaşayan erkeklerin evliliğinde değiştiremeyeceği şeyleri fark ederek evliliği ile ilgili

hayal kırıklıkları yaşaması burada sağlayamadığı mutluluğu farklı alanlarda gidermeye çalışması düşünülmektedir. Kadınlarda ise sürekli bir düşüş gözlenmektedir. Hem çalışan kadın hem de ev kadını evlilikle birlikte birçok sorumluluğu yüklemektedirler. Yıllarla birlikte bu sorumluluğun artması ve sorumluluk paylaşımındaki eşitsizlik kadının evlilik uyumunu yıllar içerisinde düşmesine neden olabileceği düşünülmektedir.

IV.2. Evlilik Uyumları Gruplarının Demografik Değişkenlere Göre Araştırma Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesine yönelik Analiz Sonuçları:

Evlilik uyumu gruplarının demografik değişkenlere göre araştırma değişkenleri açısından değerlendirilmesi için Anavo Analizi kullanılmıştır. İlk olarak cinsiyet değişkeni ele alınmıştır.

Buna göre; EUT ve EUD çiftlerde erkeklerin daha olumsuz kişiler arası iletişim tarzı (alaycı tarz, baskın tarz, öfkeli tarz, manipülatif tarz) benimsedikleri görülmüştür. Evlilik ilişkilerinde erkeklerin alaycı, baskın tarz, öfkeli tarz ve manipülatif tarzı kullanmaları evlilik uyumlarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu iletişim tarzlarında iletişimde bulunan kişi kendi istek ve gereksinmelerine göre iletişim davranışı sergilemekte iletişime girdiği kişiyi önemsemediği düşünülmektedir. Başka bir deyişle erkeklerin kadınlardan daha olumsuz iletişim örüntüsüne sahip olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, Busow ve Ruben Feld (2003), genel olarak çatışma durumlarında kadınların sorunlarını konuşmayı tercih ettiklerini, erkeklerin ise sorunlara çözüm bulmaktan, önermekten kaçındıklarını belirtilmiştir.(2).

EUD ve EUT evli çiftlerde erkeklerin olumsuz kişiler arası ilişki tarzlarına başvurdukları EUY evli çiftlerdeki erkeklerin ise olumsuz kişiler arası iletişim tarzına başvurmadıkları, bunun nedeni olarak ise uyum becerileri olan çiftlerin sorunlarını eşleriyle konuşması, etkili bir iletişim tarzı seçmeleri olabileceği düşünülmektedir. Uyum becerileri olan bir çift, sorunlarını savunmacı olmayan bir şekilde tartışır, eşlerden birinin sorunu olduğunda sorunu birlikte çözer ve birlikte bir savunma planı geliştirir.

Araştırmalar öfke duygusunun cinsiyete göre değiştiğini işaret etmektedir. EUD ve EUY kadınlarda öfke ile ilgili duyguların daha çok öfkeye yol açan durumlarda göstermişlerdir. (Haksızlığa uğrama, eleştirilme, ciddiye alınmama). Araştırmamızda kadınların öfkeyi yaşamalarının nedeni onlar için daha önemli olduğu gözlenmektedir. Kadınlarda; “ düşüncelerine değer verilmediğinde”, “karşıdaki kendi sorumluluğunu almadığında “, “yaptığınız iş takdir edilmediğinde”, “düşündüklerini ifade edemediğinde”, “söylediklerinizin tam tersi yapıldığında “, “sizinle dalga geçildiğinde” gibi maddelerden dolayı ciddiye alınmama duygusu yaşamaları bununda öfkeye neden olduğu görülmektedir. Haksızlığa uğrama ve eleştirilme durumunda da kadınlar öfke duygusu yaşamaktadır. Bu duygularının eşleri tarafından anlamlandırılması ve olumlu bir iletişimin başlamasına sebep olması uyumlu evliliklerde öfkenin her zaman olumsuz etkisinin olmadığı bazen de ilişki için gerekli olabildiği düşünülmektedir.

Öfke günlük hayatımızda önemli bir yere sahip olan duygularımızdan biridir. (7). Öfke, Biagio tarafından (1989), gerçek veya varsayılan bir engelleme, tehdit veya haksızlık karşısında oluşan bilişlerle ilgili ve kişiyi rahatsız edici uyarıcıları ortadan kaldırmaya yönelten güçlü bir duygu olarak

tanımlanmıştır (7). Buna ek olarak Lerner (1996) kadınların öfkelerin, ilişkiyi tahrip edeceğine ve sosyal olarak da onaylanmayacaklarına inandıkları, öfkeyi doğrudan ifade etmemek için uğraştıklarını öne sürmektedir. Lerner (1996)'e göre, kadınlarda çok güçlü sosyal onay ihtiyacı ve ayrılma kaygısı, öfkenin bastırılmasına yardımcı olmaktadır. (Akt., 6)

Erkeklerin ise öfke duygularını daha doğrudan ifade ettikleri (48, 7) bilinmektedir. Bunun nedeninin öfke duygusunun güçlü, sertlik, saldırganlık şeklinde ve “erkeksi”, diğer bir deyişle erkeğe yakışan ve onu güçlendiren bir duygu olarak değerlendirilmesini öne sürmüştür (6). Erkeklerin genel olarak duygularını konuşmaktan kaçındıklarına ve yaşadıkları sorunlara çözüm önermekten çekindiklerine (Akt. 20) dair bulgular ele alınınca erkeklerin daha saldırgan, olumsuz iletişimi ketleyici bir öfke davranışı oluşturdukları söylenebilirler (Akt. 2).

Yukarıda tartışılan bulgular değerlendirildiğinde EUD ve EUT çiftlerde kişiler arası iletişim tarzı, EUD ve EUY çiftlerde ise öfke tepkileri alanlarında daha olumsuz bir örüntünün ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu alanlarda cinsiyetler arasında da farklılıklar olduğu görülmüştür. Kadınlar ve erkekler arasındaki farklar fiziksel farkların ötesinde, değerler, yaklaşımlar ve davranış kalıplarında görülmektedirler. Özellikle iletişim, problem çözme ve stresle mücadele etmede farkların belirginleşmesi cinsiyetler arası yanlış anlaşılmalara, ön yargılara, varsayımlara zemin hazırlayarak problemlerin ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Eğitim durumları ele alındığında EUD, EUY, EUT çiftlerde eğitim düzeyi hatırlanacağı üzere, dört gruba ayrılmıştı. EUD ve EUT çiftlerde eğitim

durumuna göre, kişilerarası iletişim tarzları, öfke tepkileri alanlarında daha olumsuz bir örüntü ortaya çıkmaktadır.

EUT ve EUD grupta kişilerarası öfke davranışı olarak pasif agresif tepkinin eğitim durumu arttıkça daha fazla kullanıldığı görülmüştür. Pasif agresif davranışlar negatif duyguların özellikle öfkenin dolaylı bir şekilde negatif davranışlar olarak ifade edildiği ve mantıklı isteklere karşı direnişin olduğu davranışlardır. Problemlerin sorumluluğunu başkalarına iter, çoğunlukla otorite figürlerine ki sadece işverenlerine değil ebeveynlerine öğretmenlerine ve ebeveyn rolü oynayan eşlere karşıda, olan hoşnutsuzluklarına odaklanırlar. Sahte cesaret gösterişlerine rağmen pasif agresif kişilerin çoğunlukla özgüvenleri vardır. Öfkeyi pasif agresif tarzı kullanarak dolaylı yoldan ifade etmektedirler. Bunun da eğitimle bağlantılı olabileceği düşünülmektedir.

EUT ve EUD grupta eğitim düzeyi düşük olan kişilerde eleştirme öfkeye yol açan bir durum olarak göze çarpmaktadır. Eleştirilme maddeleri incelendiğinde örneğin; “başkalarının önünde eleştirildiğinizde”, “eleştirildiğinizde”, “azarlandığınızda”, “biri sizi hep aynı konuda kızdırdığında”, maddelerin kişiyi inciten, küçük düşüren eleştiriler olduğu görülmektedir. Bu da kişide öfkeye yol açmaktadır. Ayrıca özdeğerini yüksek hisseden insanların engelleme, eleştirme gibi durumlarda öfke hissetmektedirler. Eğitim durumuna bağlı olarak; diğerlerinin eleştirisi, reddetmesi ya da kabul etmesi kişinin öfke davranışının gelişmesine sebep olabileceği düşünülmektedir.

EUD ve EUT evli çiftlerde pasif agresif tepkiler eğitim durumu yüksek grupta gözlenmektedir. Bunun nedeni olarak eğitim düzeyi yüksek olan

kişilerin, özellikle iş yaşamında, öfkelerinin kontrollü olması, öfkelerini doğrudan değil dolaylı yollardan göstermeleri bu öfke tepkisinde etkili olabileceği düşünülmektedir, Öfkenin gerçek hedefini, bu dolaylı hedeflerle değiştirmek patrona saldırmaktan daha az tehlikelidir. Bununla birlikte bu tepkilerini eşleriyle olan iletişimde kullanmalarının evlilik uyumunu düşürdüğü düşünülmektedir.

Kişilerarası iletişim davranışları incelendiğinde ise eğitim durumu yüksek lisans-doktora olan EUT grupta daha baskın, manipülatif ve öfkeli davrandıkları görülmüştür. Bu kişilerarası ilişkilerin kullanılması evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırmaya katılan evli çiftler KİTÖ ve ÇBÖÖ testleri yanıtlarken, sadece evlilik yaşamını düşünerek değil genel olarak cevap vermişlerdir. Bulgulardan elde ettiğimiz kişilerarası tarzların maddeleri incelendiğinde örneğin, “ insanlara emir vererek bir işi daha çabuk yaptırabileceğimi düşünürüm “, “söylediklerimin aynen yapılmasını beklerim”, “biriyle tartışırken, tek amacım o tartışmayı kazanmaktır.”, “karşımdaki insanı yapmasını istediğim davranış konusunda zorlarım.”, ”öfkelendiğimde genellikle bağırıp çağırım”, “genelde, almak istediğim cevabı alacağım türden sorular sorarım”, “insanlarla sorunlarımı çözerken, kendi ihtiyaçlarımı ön planda tutarım.” Bu davranışların sergilenmesinin nedeni olarak iş yaşamının etkili olabileceği düşünülmektedir. Karı ya da koca iş yaşamında ya da sosyal çevrelerindeki ilişkilerinde yaşadıkları öfkeleri evlilik ilişkisine yansıtılması uyumu düşürücü bir faktör olduğu ve eşlerden birinin evlilik uyumunun düşmesine neden olabileceği düşünülmektedir. Yapılan pek çok araştırma, saldırganlığımızı doğrudan bizi engelleyen kaynağa değil de, masum bir hedefe yönlendirdiğimizi kanıtlar (15).

Ekonomik durum incelendiğinde öfkenin EUT ve EUD grupta etkili olduğu gözlenmiştir. Ekonomik durumunun orta düzeyde olması, ekonomik durumun çok kötü olmasına göre daha fazla öfke davranışı, kişilerarası öfke ve öfkeye yol açan durumları tetiklemektedir. Ekonomik durum kişinin geleceği ile ilgili beklentileri ve yaşam standartlarını belirleyen etkenlerden biri olduğunu varsayarsak ekonomik durumu orta olan kişi (ne çok iyi ne de çok kötü olmayan) gelecekle ilgili belirsizlik ve isteklerinde engellemeler yaşamaktadır. Bu isteklerin engellenmesi ve belirsizlikler öfkenin oluşmasına neden olabileceği düşünülmektedir. İnsanların istediklerinin elde edilememesi, hedeflerine yaklaştıkça engellenme duygusunun artması yaşanan öfkenin bir nedeni olduğu düşünülmektedir.

Filsinger ve Wilson (1984) tarafından yapılan araştırmada gelir miktarının artışı ile evlilik arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bunun da evlilikte öfke ve kişilerarası iletişimi olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Şener Terzioğlu (2008)'nın yaptığı araştırmaya göre evlilik yılı ya da evlilik süresi ile evlilik uyum puan ortalaması arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Evlilik uyum puanı ortalamalarının “6–10” yıllık evli olan gruptan itibaren azalmaya başlaması ailelerin, genişleme dönemine girmesi ile ekonomik ve psiko-sosyal sorumluluklarının artması, birbirlerine ayırabildikleri zaman miktarlarının azalması veya evliliğin monotonlaşması gibi nedenlerden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.

EUT grupta 21 yıl ve üstü evlilik süresi olan grup, 5–10 yıl evli olan gruba oranla daha kaygılı bulunmuştur. Sullivan'ın değer verdiğimiz kişilerle yaşadığımız ilişkilere dikkat çekmiştir. Zayıf ilişkiler, güvensizlik duygusuna

ve kaygıya neden olmaktadır. Sullivan'a göre, kaygının başkalarıyla sağlam ilişkiler kurarak aşılabileceği ve buna da kişiler arası güvence adını verir (15). Kişiler arası güvencenin EUT evli çiftlerde olmaması kaygılı davranışların nedeni olabilir. Ya da yirmi bir yıl ve üzeri evlilik süresinde çocuklara ilişkin sorumluluğun azaldığı, kişilerin evliliklerine ve eşlerine daha fazla zaman ayırabilmesi ve bunun sonucu olarak yaşamındaki birçok alanı sorgulaması, bunun da kişilerde kaygılara neden olabileceği düşünülmektedir.

IV.3. Evlilik Uyum Gruplarının Araştırma Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Analiz Sonuçları

Evlilik uyumu düşük olan çiftler; evlilik uyumu yüksek olan çiftlere göre olumsuz kişilerarası etkileşimlerinde duygudan kaçınan duyarsız bir tarz geliştirdiklerinden dolayı öfke duyuyor olabilirler. Kişilerin yine bu öfkeleri eleştirilme durumunda ortaya çıkmakta ve kişilerarası öfke olarak intikam tepkileri gözlenmektedir. Ya da duygudan kaçınan kişilerarası iletişim tarzının EUD grupta EUY' e göre yüksek bulunmuştur. "İnsanlarla çatışmaktan ve aramızdaki var olan problemleri tartışmaktan kaçınırım", "insanlarla konuşurken duygularımı gizlemeye çalışırım", "problem yaşadığım bireyin ne hissettiğiyle ilgilenmem" ifadeleri duygudan kaçınan kişilerarası iletişim tarzı alt ölçeği ifadelerinden bazılarıdır. Empatinin var olmadığı bir iletişim olan duygudan kaçınan kişilerarası iletişim tarzının EUD çiftlerin EUY çiftlere oranla sorunlarını ve duygularını ifade etmedikleri ya da ifade etmekten kaçındıkları şeklinde yorumlanabilir. Empatik anlayış ben-merkezcilikten uzak davranış anlamına da gelir. Bencil güdü yükleme boyutunun evlilik uyumu

üzerindeki rolü Tutarel-Kışlak (1997) tarafından belirlenmiştir. Eşin bencil yönleri davranışlarına ne kadar az yansır -ki buna ne kadar empatik anlayışı yüksekse de denebilir- evlilik uyumu da buna bağlı olarak artmaktadır (68).

Bu yorumdan yola çıkarak sorunlarını ve duygularını ifade etmemeleri, eşlerin birbirlerinin yerine kendilerini koyamamaları evlilik ilişkisinde olumsuz etkileşime bunun da öfkenin oluşmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

IV.4. Değişkenler Arası İlişkiler

Günlük hayatta öfke yaratan olayların sıklıkla kişilerarası ilişkiler bağlamında ortaya çıktığı göz önüne alındığında öfke ve kişilerarası iletişim tarzları arasındaki ilişki yadsınamaz. Öfke ifadesinde kullanılan saldırgan davranışların da kişinin kişilerarası iletişim tarzı hakkında ipuçları verdiği düşünülebilir. Dolayısıyla mevcut araştırmalarda da saldırgan öfke ifade tarzının daha fazla yordayıcı özellikte olduğu görülmektedir (40)

Araştırma değişkenlerinin birbirleriyle ilişkilerini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda genel olarak tüm değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin beklenen yönde olduğu söylenebilir. Öfke, kişilerarası sonuçları olan güçlü bir duygudur. Öfke tepkileri ile kişilerarası iletişim tarzının birbiriyle etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Bizim araştırmamızda daha önce elde ettiğimiz bulgularda öfkenin uygun bir şekilde ifade edilmemesinin kişilerarası iletişim örüntüleri üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini göstermiştir.

Açık ve etkin bir iletişim kurmak şartların iyi olduğu durumlarda bile oldukça güçtür. Öfkelendiğimizde ise daha da güçleşir. Ne de olsa, fırtınanın

tam ortasındaiken kendimizi gözlemlememiz ya da esnek davranmamız pek olası değildir. Öfke enerjimizi, konumumuzu ve seçeneklerimizle ilgili fikirlerimizi açığa kavuşturmak yerine değişmek istemeyen bir insanı değiştirmeye ya da denetim altına almaya çalışarak harcayabiliyoruz. (48)

Saldırgan öfke tarzı kişilerarası öfke tarzıyla uyuşmaktadır. Öfkeli kişiler arası iletişim tarzı ve baskın kişilerarası iletişim tarzları arasında öfke tepkilerini içermektedir. Bu tarzlara ilişkin ölçek maddeleri incelendiğinde örneğin; “Sinirlendiğimde sonradan pişman olacağım sözler söylerim”, “Öfkelendiğimde genellikle bağırıp çağırırım” öfkeli kişilerarası iletişim tarzı alt ölçeği, “Çoğu zaman isteklerimi yaptırmak için insanlara karşı tehditkâr olurum”, “Kendi düşüncelerimi savunmak için gerekirse karşımdakini kırarım” baskın kişilerarası iletişim tarzı alt ölçeği ifadelerinden bazıları olup öfke duygusunun bu iletişim tarzlarında yer aldığı görülmektedir. Öfke duygusu iletişim tarzları içerisinde gösterilebildiği gibi iletişim engelleri de kişiyi savunmacı davranmaya, dirençli olmaya ya da kızgın ve öfkeli olmaya itebilmektedir (9). Birey diğerleri ile iletişim kuramadığı, yani kendisini açık bir şekilde ifade edemediği, anlaşılmadığını düşündüğü ya da benzeri diğer iletişim engelleri ile yüz yüze geldiğinde öfkeli olabilmekte ve öfkeli davranışlar sergileyebilmektedir. Mevcut araştırmada elde edilen kişilerarası iletişim tarzı ile öfke arasındaki ilişki desteklenmektedir. Bu bağlamda EUT grubun baskı, kaçınan öfkeli, duygudan kaçınan duyarsız tarz alaycı tarz ile öfke arasında pozitif ve negatif yönde ilişkisi bulunmaktadır.

Hatırlanacağı üzere EUT, EUD ve EUY gruptaki kadınların öfkeyi (bunlar daha çok öfkeye yol açan nedenler olarak ortaya çıkmakta) kullandıkları iletişimde erkeklere göre daha olumlu kişilerarası iletişim

sergiledikleri analizler sonucunda bulunmuştur (Bkz. Tablo III ve Tablo IV). Kadınların kendi payına düşenden daha fazla özveri ve uzlaşma göstermesi ve kendi kararları ya da seçenekleri üstünde denetime sahip olmaması öfkeye yol açıyor. Bu da toplumumuzdaki kadınların bastırılmış öfke ile dolu olmasına, sonuçta da bunalım ve diğer duygusal sorunlara karşı korunmasız hale gelmesine neden olmaktadır.

Yine EUD ve EUY grup incelendiğinde literatürü destekler şekilde sonuçlar elde edilmiştir. Bu gruplar, EUT grubundan farklı olarak manipülatif tarzı ilişkilerde kullanmaktadır.

EUY çiftlerin kullandıkları kişilerarası tarz ve öfke ilişkisine bakıldığında bu iki ölçeğin birbirleri ile ilişkilerinin pozitif ve negatif yönde olduğu gözlenmektedir. Duygusal ilişkilerde eşler arası iletişimin, ilişkiden elde edilen uyumla bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Eşlerin ilişkiyle ilgili konularda konuşup konuşmamalarının incelendiği deneysel bir araştırmada, genellikle ilişkileriyle ilgili olumlu veya olumsuz konularda konuşan eşler, konuşmayanlara kıyasla daha mutlu olarak algılanmıştır. İletişim iyi evlilikler için belirleyicidir (45). İletişimin güçlü evliliklerin önemli bir koşulu olduğunu belirterek, eşleriyle konuşmanın ve etkili bir iletişimin öneminin uzun süreli birliktelikler yaşayan bireyler tarafından sıklıkla dile getirildiğini söylemektedir. EUY grubundaki eşlerin ne düşündükleri, ne hissettikleri, ne istedikleri ve yaşamlarında evliliklerinde neyi farklı yapmak istediklerinin farkında olup bunları ilişkileri içinde paylaşabildikleri ve bu paylaşımları bazı zamanlarda öfke kullanarak ifade ettiklerini söyleyebiliriz. Öfke her zaman yıkıcı olmayabilir, doğru zamanda ve doğru ifade şekli ile ilişkiyi destekleyen ve geliştiren bir duygu olabilir. Öfke ile ilgili günümüzdeki yaygın görüş öfke

duygusunun hissedilmesi değil, öfkenin ifade biçiminin kişiyi zora soktuğu biçimindedir. Öfkenin hedefi, onun sağlıklı ya da zararlı olacağını ayırt etmede en önemli ölçüt olarak kabul edilebilir (64).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmaların bulguları, kısaca evlilik uyumu, öfke ve kişilerarası tarzın birbirleriyle ve bazı değişkenlerle (cinsiyet, yaş, ekonomik durum, evlilik süresi, eğitim durumu ve kişilerin evlenme biçimleri) arasındaki ilişkilere işaret etmektedir.

Bu demografik değişkenlerle ilgili sonuçlar literatürdeki sonuçları destekler türdedir. Ancak evlilikte kişilerarası ilişkinin “kişilerarası tarz ölçeği” ve öfkenin “ çok boyutlu öfke ölçeği” ile ölçülmesi ve bunların evlilik uyumunda araştırılması ilk defa bu çalışmada ele alınmıştır.

Evlilik uyumu hem ülkemizdeki literatürlerde hem de yabancı literatürlerde çok fazla araştırılan konulardan biridir. Öfkenin evlilik uyumuna etkisi ile ilişkilerin evlilik uyumuna etkisi ayrı ayrı çeşitli araştırmalarda incelenmiştir. Fakat her iki değişkenin aynı çalışma içinde ve evli çiftlerle yapıldığını gösteren bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin ilk defa evlilik araştırmasında kullanılması araştırmayı diğer araştırmalardan ayıran en belirgin özelliklerden biridir. Bu nedenle evlilik uyumunda öfkenin ve kişilerarası ilişkinin daha alt boyutlara ayrılarak incelenmesi ile bu çalışmanın evlilikle ilgili yapılacak olan diğer araştırma çalışmalarına baz oluşturacağı düşünülmektedir.

Kullanılan ölçekleri eşlerin birbirlerini düşünerek uygulanması da eşler arasındaki öfkede işleyen süreçleri ve ilişkilerindeki kullandıkları tarzları bulmada etkili olabileceği ve yeni bir araştırma konusu oluşturabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde evlilik uyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı, eğitim seviyesi yükseldikçe evlilik uyumunun arttığı, ekonomik durumun evlilik uyumu üzerinde etkisinin olmadığı, evlilik süresi ile evlilik uyumu arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Severe evlenenlerin evlilik uyumları daha yüksek olduğu, çocuğun evlilik uyumunda belirleyici olmadığı bulunmuştur.

EUD ve EUT çiftlerde kişilerarası iletişim tarzı, öfke tepkileri alanlarında daha olumsuz bir örüntü ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu değişkenlerde cinsiyet alanında da bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Öfke ve kişiler arası ilişki tarzındaki ilişki literatürü destekler şekilde bulunmuştur.

Gelecekte yapılacak olan araştırmalarda daha geniş bir örneklem (yine evli çiftlerde) grubunu kapsayan bir araştırma yapılması önerilmektedir.

Araştırma kapsamına evliliğin ilk beş yıllarında olan çiftler alınmamıştır. TÜİK, 2008 verilerine göre; evliliklerde çatışmaların ilk beş yılda daha yoğun olduğu, % 41 ile en yüksek boşanma oranlarının yine ilk yıllarda olduğu bildirilmiştir. Bu verilerden yola çıkarak öfke ve kişiler arası ilişki tarzları, evlilik süresi açısından ilk yıllara sahip çiftler üzerinde de araştırma konusu olabilir. Öfke ve kişiler arası ilişki tarzlarında toplumsal cinsiyet rolü normlarından etkilenme arasında ilişkiler araştırılabilir.

Bu araştırmanın öğrenim düzeyleri bakımından eşit bir örnekleme sahip olmaması örneklemin daha çok üniversite mezunlarında yoğunlaşmasından dolayı gelecekteki çalışmaları eğitim düzeyinin eşit olarak tümünü kapsamaları uygun olacaktır.

Bu araştırmada elde edilen bulguların yapılacak başka çalışmalarla sınanması uygun olacaktır. Bu araştırmanın bulguları ülkemiz literatürü ile de tümüyle karşılaştırılamamıştır.

Evlilik ilişkileriyle kullanılan ilişki tarzları ve bu tarzların sonucunda ortaya çıkabilecek öfke davranışları evlilik uyumunun olumlu ya da olumsuz yönde yol almasında etkili olmaktadır. Bu konun daha ayrıntılı olarak incelenmesi evlilik teorilerinde bu verilerden çıkarılacak sonuçlarla yapılandırılmasına yarayacaktır.

Boşanmaların her geçen yıl artması birçok nedene bağlanmaktadır. Bu nedenlerden biri olan şiddetli geçimsizliğin altında iletişim tarzları ve öfkenin bulunduğunu varsayılırsa bu tarz araştırmaların evlilik danışmanları için önemli ve literatürlerin geleişmesi için gerekli olduğu düşünülmektedir.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, evlilik uyumu ile kişilerarası iletişim tarzı ve öfke arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Böylece, evlilik uyumuyla bu faktörlerin nasıl bir ilişki içinde olduğunun saptanması hedeflenmiştir. Çalışmanın örneklemini, 19–56 yaş arası evli olan 90 çift (90 karı–90 koca) oluşturmuştur.

Araştırmanın hipotezlerini sınamak amacı ile kişilerarası iletişim tarzını ölçmek amacıyla Ankara Üniversitesi Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans Programı Öğrencilerinin geliştirdikleri “Kişilerarası İletişim Tarzı Ölçeği”, öfke değişkenini ölçmek için Siegel (1986) tarafından geliştirilen “Çok Boyutlu Öfke Ölçeği” kullanılmıştır. Evlilik uyumunu ölçmek için ise Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilmiş olan ve Kışlak (1995) tarafından uyarlanan “Evlilik Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Bunların yanı sıra, katılımcıların sosyodemografik bilgilerini elde edebilmek amacı ile “Bireysel Bilgi Formu” uygulanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, EUD ve EUT, EUY olan evli çiftlerde evli erkeklerin, evli kadınlara göre daha olumsuz kişilerarası ilişki tarzı kullandıkları bulunmuştur. Erkeklerin, öfke puanları, öfkeyle ilişkili davranışlar ve kişilerarası öfke alt ölçeklerinde yüksek puanlar aldıkları, kadınların ise öfkeye neden olan durumlarda yüksek puan aldıkları bulunmuştur. EUD, EUY, EUT gruplarına göre öfke düzeyleri, kişilerarası iletişim tarzları açısından incelendiğinde aralarında farklar bulunmuştur. Anova analizleri incelendiğinde; EUD olan evli çiftlerin, EUY olan evli çiftlere göre duygudan

kaçınan kişilerarası ilişki tarzını kullandıkları, intikama yönelik öfke tepkilerinin bulunduğu, eleştirilme durumunda öfkelenedikleri bulunmuştur.

Tüm sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, bulgular, olumsuz kişilerarası iletişim tarzı ve yüksek öfke düzeyinin evlilik uyumu ile ilişkili olabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

ABSTRACT

The main aim of the present study is to investigate the relationship between marital adjustment and interpersonal communication styles and anger. Thus, it is intended to determine how these factors relate with marital adjustment. The sample consists of 90 couples (90 wives – 90 husbands) whose ages are between 19 and 56.

In order to verify the hypothesis of the study, “Interpersonal Communication Style Inventory” was used for the evaluation of the communication styles of the couples, which was developed by the students of Ankara University Clinical Psychology Master Program and “Multidimensional Anger Inventory” was used to measure the anger variable, which was developed by Siegel (1986). “Marital Adjustment Inventory” developed by Locke and Wallace (1959) and adapted by Kışlak (1995) was used in order to assess the marital adjustment. Lastly, “Personal Information Form” was used in order to receive sociodemographic information of participants.

According to the results, it is found that married men were using more negative communication styles than women in the groups of EUD, EUT and EUY married couples. Regarding the anger scores, women got higher scores on the states causing anger, while men were getting higher scores on anger related behaviors and interpersonal anger subscales. Anger levels according to the EUD, EUT and EUY groups were differed in terms of the interpersonal communication styles.

Anova analysis revealed, in contrast to EUY married couples, that EUD married couples were using communication styles that refer to avoidance of feelings, revenge for their reaction to anger and anger in case they were found to be criticized.

According to all of the results, it was concluded that negative interpersonal communication styles and high levels of anger may be associated with marital adjustment.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Akfırat, F.Ö. (1995). Çalışan ve çalışmayan kadınlarla eşlerinin nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri ve evlilik doyumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi.
2. Alkan, E. (2008). Cinsel İşlev Bozuklukları Ve Kişilerarası Tarz, Öfke, Kendilik Algısı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara.
3. Altman, I. Ve Taylor, D. D., 1973 Social Penetration, The Development of İnterpersonal Relationship New York
4. Aslan, HS., Alpaslan, NZ., Evlice, EY., Aslan, OR. & Cenkseven, F. (1999). Çok boyutlu mizah duygusu ölçeği: Faktör yapısı, güvenirlik ve geçerlik çalışması. 3P Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi, 7 (1),33–39.
5. Azizoğlu-Binici, S & Hovardaoğlu,S.(1996). Evlilik için karşılaştırma düzeyi ölçeğinin (ekdö) geçerlik ve güvenirlik çalışması. Türk Psikoloji Dergisi, 11 (38), 66–76.
6. Balkaya, F. (2001). Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Bazı Semptom Gruplarındaki Etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi
7. Balkaya, F. Yahin, N. H. (2003). Çok Boyutlu Öfke Ölçeği. Türk Psikiyatri Dergisi, 14. 192–202
8. Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. Journal of Personality and Social Psychology, 61 (2), 226–244.

9. Bolton, R. (1986). *People Skills: How to Assert Yourself, Listen to Others, and Resolve Conflicts*. New York: Touchstone Book.
10. Bowlby, J. (1973). *Separation: Anxiety and anger*. Vol 2. Of attachment and loss. London: Hogarth Press.
11. Bowlby, J. (1979). *The making and breaking of affectional bonds*. London:
12. Bowman, ML: *Coping Efforts and Marital Satisfaction: Measuring Marital Coping and Its Correlates*. *J Marriage Fam* 52 (2): 463–475, 1990
13. Bradbury, T. & Fincham, F. (1987). *Affect and cognition in close relationships: Toward an integrative model*. *Cognition and Emotion*, 1, 59–76.
14. Bradbury, TN. & Karney, BR. (2004). *Understanding and altering the longitudinal course of marriage*. *Journal of Marriage and Family*, 66 (Nov), 862–879.
15. Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (1. Basım) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
16. Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
17. Büyükşahin, A. & Hovardaoğlu, S. (2004). *Çiftlerin aşka ilişkin tutumlarının Lee'nin çok boyutlu aşk biçimleri kapsamında incelenmesi*. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54), 59–72.
18. Collins, N., & Read, S. (1990). *Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644–663.

- 19.Çilli, SA., Kaya,N., Bodur,S., Özkan, İ. & Kucur,R. (2004). Ev kadınlarında ve çalışan evli kadınlarda psikolojik belirtilerin karşılaştırılması. Genel Tıp Dergisi, 14 (1), 1–5.
- 20.Durak-Batıgün, A. (2006). İntihar olasılığı ve cinsiyet: İletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. Proje No: 2003 09 01 021, 2006.
- 21.Erbek,E., Beştepe, E., Akar, H., Alpkan, L. & Eradamlar, N. (2005). Cinsellik ve çift uyumu arasındaki ilişki: Üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. Düşünen Adam Dergisi, 18 (2), 72–81.
- 22.Erdem, R.İ. (2002). A Tipik Özellikler Gösteren Depresif Bozukluk Ve Majör Depresif Bozuklukta Kişilerarası Şemaların Ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi
23. Ertan, Ö. (2002). Bağlanma stillerinin eş seçimi ile kritik ve kritik olmayan evlilik dönemlerindeki doyum üzerindeki rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ.
24. Fısıloğlu, H. (1992). Lisans üstü öğrencilerin evlilik uyumu. Türk Psikoloji Dergisi, 7(28), 16–23.
- 25.Fidanoğlu O. (2006). Evlilik Uyumu, Mizah Tarzı Ve Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- 26.Fincham FD and Bradbury TN (1987) The Assessment of marital quality: A reevaluation. J of Marriage and the Family 49: 797-809.
- 27.Geçtan, E. (2000). Psikanaliz ve Sonrası. İstanbul: Remzi Kitabevi.

28. Goethals, G. R. Cooper, J. Ve Nafici, A., Role of foreseen, foreseeable and unforsseable behavioral consequences in the arousal of cognitive dissonance, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1979, s. 37
29. Graham, S. & Hoehn, S. (1995). Children's understanding of aggression and withdrawal as social stigmas: An attributional analysis. *Child Development*, 66, 1143–1161.
30. Guilford, R., & Bengston, V. (1979). Measuring marital satisfaction in three generations: Positive and negative dimensions. *Journal of Marriage and the Family*
31. Hasta, D. (1996). Ev işi paylaşımı ve ev işi paylaşımında hakkaniyet algısı ile evlilik doyumu ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi.
32. Hatipoğlu Z. (1993), The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives, Ankara, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi; ODTÜ
33. Honeycutt, JM. & Brown, R. (1998). Did you hear the one about?: Typological and spousal differences in the planning of jokes and sense of humor in marriage. *Communication Quarterly*, 46 (3), 342–352.
34. Hortaçsu, N. (2003). İnsan ilişkileri. (2. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
35. Hünler, SO. & Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (51), 99– 108.
36. İmamoglu, S. and İmamoglu, E. O. (2006). Relationships between general and context-specific attachment orientations in a Turkish sample. *The Journal of Social Psychology*, 146 (3), 261–274.

37. Johnson SL. & Jacob T. (2000). Sequential interactions in the marital communication of depressed men and women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68 (1), 4–12.
38. Johnson SL. & Jacob T. (2000). Sequential interactions in the marital communication of depressed men and women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68 (1), 4–12.
39. Kabakçı, E. Tuğrul, C. & Öztan, N. (1993). Britchnell eş değerlendirme ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 8 (29), 31–37.
40. Karslı, E. (2008). Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke Ve Psikosomatik Bozukluklar. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi
41. Kassinove H., & Suckhodolsky, D. G. (1995). Anger disorders: Basic science and practice issues. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 18, 173–205.
42. Kastro, R. (1998). Evlilik içi uyum ve depresyon. İstanbul Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi
43. Kışlak, Ş.T. (1995). Cinsiyet, evlilik uyumu, depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arası ilişkiler üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi.
44. Kiesler, D. J. (1983). The 1982 Interpersonal Circle: A taxonomy for complementarity in human transactions. *Psychological Review*, 90, 185–214.
45. Kocadere, M. (1995). İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi.

- 46.Koç, V. (2008). Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke Ve Depresyon. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi
- 47.Lemerise, E. A. & Arsenio, W. F. (2000). An integrated model of emotion processes and cognition in social information processing. *Child Development*, 71, 107–118.
- 48.Lerner, H. (1999). Öfke Dansı. (2. Baskı) İstanbul: Varlık Yayınları
- 49.Loeber, R. & Coie, J. (2001). Continuities and discontinuities of development, with particular emphasis on emotional and cognitive components of disruptive behaviour. In J. Hill, & B. Maughan. (2001). *Conduct disorders in childhood and adolescence*. New York, Oxford University Press.
- 50.Nahawat SS, Mathur A. Marital adjustment and subjective well-being in. Indian-educated housewives and workingwomen. *J Psychol* 1993;127:353-8.
- 51.Özügürlü, a.g.e., s. 64
- 52.Özgüven İ. E. (2000) Evlilik ve Aile Terapisi, PDREM Yayınları, 2000, s. 19
- 53.Pincus, A. L., & Ansell, E. B. (2003). Interpersonal theory of personality. In T. Millon & M. J. Lerner, *Handbook of psychology Personality and social psychology* Vol. 5 (pp. 209–229). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- 54.Safran, J. D. Segal, Z. V. (1990). *Interpersonal Process in Cognitive Therapy*. New York: Basic Books, Inc.

55. Saymaz, İ. (2003). Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi,
56. Secord, P. F. Ve Backman, C. W., Social Psychology, McGraw-Hill, Tokyo, 1974
57. Smith T. W. and Glazer K. (2004) Hostility, Anger, Aggressiveness, and Coronary Heart Disease: An Interpersonal Perspective on Personality, Emotion, and Health. University of Pittsburgh School of Medicine. SDSU/UCSD Joint Doctoral Program in Clinical Psychology.
58. Smith, T. W. (1994). Concepts and methods in the study of anger, hostility and health. In A. W. Siegman & T. W. Smith (Eds.), Anger, hostility and the heart. Hillsdale NJ: Earlbaum.
59. Soykan, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi. Kriz Dergisi, 11 (2), 19–27.
60. Spielberger, C. D. (1988). Manual for the State-Trait Anger Expression Inventory (STAXI). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
61. Spielberger, C. D., Reheiser, E. C., & Sydeman, S. J. (1995a). Measuring the experience, expression, and control of anger. Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, 18, 207–232.
62. Stenberg ve Hojjat, 1997, Satisfaction In Close Relationships Newyork; The Guilford Press.
63. Şendil, G. & Kızıldağ Ö. (2003). Çocuk ve ergenlerde ebeveyn evlilik çatışması algısı. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 10 (2), 58–66.
64. Tangney, J.P., Hill-Barlow, D., Wagner, P. E., Marschall, D. E., Borenstein, J.K., Sanftner, J., Mohr, T., Gramzow, R. (1996).

Assessing individual differences in constructive versus destructive responses to anger across lifespan. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(4), 780–796.

65. Tezer, E. (1994). Evli eşler arasındaki çatışmalar ile çeşitli demografik değişkenlerin evlilik doyumuna etkisi: kadın eşin bir işte çalıştığı ve çalışmadığı eşler üzerinde bir araştırma. 3P Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi, 2 (3), 209–217.
66. Tutarel-Kışlak Ş, Çavuşoğlu Ş: Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik sayısı arasındaki ilişkiler. Aile ve Toplum. Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi 9: 61–69, 2006
67. Tutarel-Kışlak Ş: Evlilikte Uyum Ölçeğinin (EUÖ) güvenirlik ve geçerlik çalışması. 3P Dergisi 7(1): 50–57, 1999
68. Tutarel-Kışlak, Ş. & Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 2 (5), 32–38.
69. Tutarel-Kışlak, Ş. & Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 2 (5), 32–38.
70. Weiner, B. (1995). Inferences of responsibility and social motivation. In: Zanna, M.P. (ed.). *Advances in experimental social psychology*. San Diego: Academic Press.
71. Wiggins, J. S. & Trapnell, P. D. (1996). A dyadic-interactional perspective on the five-factor model. In J. S. Wiggins (Ed.), *The five-factor model of personality* (pp. 88–162). New York: Guilford Press.

72. Yıldırım, İ. (1993). Evli bireylerin uyum düzeni. 3P Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi, 1, (3), 249–257.
73. Yılmaz, A.(2001). Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 4 (4) 48–57.
74. Zi C. Tanaka N, Uji M. et al, The role of personalities in the marital adjustment of japanese couples. Social Behavior and Personality, 2007; 35(4): 561- 72.

EK LER

EK1

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

YÖNERGE

BİREYSEL BİLGİ FORMU

ÇOK BOYUTLU ÖFKE ÖLÇEĞİ

KİŞİLERARASI TARZ ÖLÇEĞİ

EKLER

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Gönüllünün Protokol Numarası:

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- a. Araştırmanın Adı: Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Uyumu İlişkisi
- b. Araştırmanın Niteliği : Yüksek Lisans Tez Çalışması
- c. Araştırmayı Yapan : Psk. Ali ERİŞTİ
- d. Araştırmanın Öngörülen Süresi: Haziran 2009 – Aralık 2009

Araştırma Giderleri:

Araştırma kapsamındaki uygulanacak bütün ölçekler için benden ya da bağlı bulunduğum sosyal güvenlik kuruluşundan hiçbir ücret istenmeyecektir.

Gönüllülük, Çalışmayı Reddetme, Çalışmadan Çıkarılma:

- a. Araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama altında olmaksızın gönüllü olarak katılıyorum.
- b. Araştırmaya katılmayı reddetme hakkına sahip olduğum bana bildirildi.
- c. Çalışmanın yürütücüsü olan araştırmacı bilgi toplama formu ve uygulanan ölçekleri yanıtlama gereklerini yerine getirmedeki ihmali nedeniyle, benim onayımı almadan beni çalışma kapsamından çıkarabilir.

Gizlilik:

Çalışma süresince tutulan bütün kayıtlar ve uygulanmış ölçek bilgileri gerektiğinde, çalışmanın sonuçları tezde, bilimsel toplantılarda ya da yayınlarda sunulabilir. Ancak, bu tür durumlarda kimliğim kesin olarak gizli tutulacaktır.

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri gösteren Aydınlatılmış Onam Formu adlı metni kendi anadilimde okudum ya da bana okunmasını sağladım. Bu bilgilerin içeriği ve anlamı, yazılı ve sözlü olarak açıklandı. Aklıma gelen bütün soruları sorma olanağı tanındı ve sorularıma doyurucu cevaplar aldım. Çalışmaya katılmadığım ya da katıldıktan sonra çekildiğim durumda, hiçbir yasal hakkımdan vazgeçmiş olmayacağım. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün

Adı Soyadı:

Yaş ve Cinsiyeti:

Tarih:

İmzası:

YÖNERGE

Bu ölçekler, ülkemizde evli kişilerin evlilikle ilgili duygu ve düşüncelerini araştırmak için hazırlanmıştır. Araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde, bu çalışmadan elde edilen bilgiler kullanılacaktır. Bu nedenle doğru ve güvenilir bilgi vermeniz bizimde araştırmada güvenilir sonuçlar çıkarmamızı sağlayacaktır. Sorulara yanıt verirken lütfen aşağıdaki noktalara dikkat edin:

- * Kitapçık formuna **adınızı yazmayın.**
- * Her bir soruyu okuduktan sonra, buna ne derecede katıldığınızı ya da katılmadığınızı yanıt için ayrılan yere (X) koyarak ve **aklınıza ilk geleni isaretleyin.**
- * **Her soruyu yanıtlayın.**
- * Soruları yalnız başınıza, kimseye danışmadan doldurun.
- * **Evliliğinizin son zamanlarına** göre soruları yanıtlayın.
- * Soruların tümünü yanıtladıktan sonra size verilen zarfa koyup, zarfı yapıştırın.

Bu araştırmaya katılarak, sorulan soruları yanıtlayarak yardım ettiğiniz için teşekkür ederiz.

BİREYSEL BİLGİ FORMU

1.Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

2.Kaç yaşındasınız:

3.Eşinizin yaşı:

4.En uzun süre yaşadığınız yer:

() Köy () Kasaba

() Şehir - Büyükşehir

5.Eğitim Durumunuz:

() İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu-Lise mezunu

() Üniversite mezunu

() Y.Lisans veya Doktora mezunu

6.Eşinizin Eğitim Durumu:

() İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu-Lise mezunu

() Üniversite ve üzeri mezunu

() Y.Lisans veya Doktora mezunu

7. Ekonomik açıdan durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

() Çok iyi () İyi () Orta

() Kötü () Çok kötü

8. Tanısı konmuş tıbbi bir hastalığınız var mı?

() Yok

() Var (Belirtiniz:.....)

9. Son iki yılda tanısı konmuş ruhsal bir hastalığınız oldu mu?

() Hayır

() Evet (Belirtiniz:.....)

10. Sürekli kullandığınız bir madde var mı? Var ise, aşağıda işaretleyiniz

() Yok

() Sigara (Miktarı.....)

() Alkol (Miktarı.....)

() Diğer (Belirtiniz:.....)

11. Evinizde siz de dahil kaç kişi yaşıyor?.....

12. Kaç yıldır evlisiniz?

13. Mesleğiniz:.....

14. Nasıl evlendiniz?

() Görücü usulü ile

() Severe (anlaşarak)

() Diğer

15. Bu sizin kaçınıcı evliliğiniz?.....

16.Eşinizin kaçınıcı evliliği?.....

17. Çocuğunuz var mı?

() Yok

() Var () 1 () 2 () 3 () 4 ve üstü

18.Ailenizde vefat eden var mı?

() Hayır

() Evet ise; () Eş () Çocuk

19. Eşiniz ve siz dünya görüşünüz, inançlarınız, değerleriniz açısından ne kadar uyumlusunuz?

() Tamamen () Orta () Az () Hiç

20.Önemli kararları evliliğinizde kim alır?

() Ben alırım () Eşim alır

() Birlikte alırız

21.Eşinizle iletişim kurmakta zorlanırmısınız?

() Sürekli () Bazen () Hiç

22.Sizin veya eşinizin ailesi nedeniyle, evliliğinizde problemler yaşanır mı?

() Sürekli () Bazen () Hiç

23.Sizce, bugüne kadar olan evlilik yaşantınız nasıl geçti?

() İyi () Orta () Kötü

24.Genel olarak diğer insanlarla olan ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

() İyi () Kararsızım () Kötü

25.Bugünkü hayatınızdan genel olarak memnun musunuz?

() Memnunum () Orta

() Memnun değilim

26.Gelecekte ne kadar umutlusunuz?

() Her zaman () Bazen

() Hiçbir zaman

Ç O K B O Y U T L U Ö F K E Ö L Ç E Ğ İ A Ç I K L A M A

Bu ölçek, insanların öfke konusunda duygu ve düşüncelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu kitapçıkta farklı bölümler halinde bazı ifadeler bulunmaktadır. Lütfen HER BİR İFADEYİ ayrı ayrı dikkatle okuyup, yandaki cevap bölümünde size uygun olan daireyi işaretleyin. Her sayfanın başında yer alan kısa açıklamayı mutlaka okuyun. Cevaplarınızı bu açıklamalara göre vermeniz gerekmektedir. Her madde için sadece size en uygun olan bir cevabı işaretleyin. Hiç bir maddenin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Size en uygun gelen cevap doğru olan cevaptır. Çalışmanın sağlıklı olabilmesi için içtenlikle ve dürüst olarak cevap vermeniz çok önem taşımaktadır. Hiç bir şekilde isim ya da kimliğe ait bilgiler vermeniz gerekmemektedir. Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Aşağıdaki durumlarda ne kadar kızsınız?

	%0	%25	%50	%75	%100
1. Başkalarının önünde eleştirildiğinizde.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Eleştirildiğinizde	☐	☐	☐	☐	☐
3. Geçmişte sizi öfkeliendiren birşeyi hatırladığınızda.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Bir işi yaparken engellendiğinizde.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Tehdit edildiğinizde.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Haksızlığa uğradığınızda.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Birisi sizi hep aynı konuda kızdırdığında.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Önem verdiğiniz şeyler küçümsendiğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Söylediğiniz bir şey yapılmadığında.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Azarlandığınızda.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Size hakaret edildiğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Aldatıldığınızda.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Yapmadığınız bir şeyden dolayı suçlandığınızda.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Sizin adınıza kararlar verildiğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Ailenize hakaret edildiğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Size saldırıldığında.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Sizin için değerli bir şeyi karşınızdaki anlamadığında.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Sudan sebepler yüzünden istedikleriniz yapılmadığında.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Sizinle dalga geçildiğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Randevulara sadık kalınmadığında.	☐	☐	☐	☐	☐
21. İnsanlar yetki lerini kötüye kullandıklarında.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Size saygısız davranıldığında.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Önemsendiğinizde.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Yalan söylendiğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Arkanızdan konuşulduğunda.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Sizi sömürmeye çalıştıklarında.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Sizi görmezden geldiklerinde.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Karşınızdaki kendi sorumluluğunu almadığında.	☐	☐	☐	☐	☐
29. Düşündüklerinizi ifade edemediğinizde.	☐	☐	☐	☐	☐
30. İnsanlar başınızın etini yediklerinde.	☐	☐	☐	☐	☐
31. Size değer verilmediğini hissettiğinizde..	☐	☐	☐	☐	☐
32. Düşüncelerinize değer verilmediğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
33. İnsanlar hadlerini bilmediğinde.	☐	☐	☐	☐	☐

1. Söylediklerinizin tam tersi yapıldığında.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Yaptığınız bir iş takdir edilmediğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Değiştiremeyeceğiniz şeyler olduğunda.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Birisi sizinle konuşurken konuşmasını bölüp başkasıyla konuştuğunda.	☐	☐	☐	☐	☐
5. İşler ters gittiğinde.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Söyledikleriniz ters algılandığında.	☐	☐	☐	☐	☐
7. İnsanlar üzerlerine aldıkları bir işi yapmadıklarında.	☐	☐	☐	☐	☐

Sizi öfkelen diren bir durum da kaldığınızda aşağıdaki davranışları ne sıklıkla gösterirsiniz?

	Hiç	Nadiren	Arada	Sıklıkla	Her
	sırada				zaman
1. Soğukkanlılığımı korurum.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Sinirimi boşaltmaya çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Bana nasıl böyle bir haksızlık yapıldığını düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kontrolümü kaybedeceğim düşüncesine kapılırım.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Bunlar başıma neden geliyor diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ne yapacağımı düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Sağa-sola vururum.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Çözüme yönelik düşünmeye başlarım.	☐	☐	☐	☐	☐
9. İnsanlar bana bağırırsa ben de onlara bağırırım.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Benimle aynı fikirde olmayan insanlarla tartışmaya girmekten kendimi alamam.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Şiddet gösteririm.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Gözüme bir şey gözükmaz.	☐	☐	☐	☐	☐
13. En iyi savunma saldırıdır diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Unutmaya çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Herkes kadar ben de kavga ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Haklarımı korumak için fiziksel şiddete başvurmam gerekirse, yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Daha da sakinleşmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Kendime sürekli sakin ol diye telkinlerde bulunurum.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Sakinleşmek için olayın nedenlerini sorgularım.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Kendi kendine geçmesini beklerim.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Kendimi sakinleştirmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Hoşlanmadığım fikirlerimi örtbas etmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Umutsuzluğa düşerim.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Kendimden başka bir şey düşünemem.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Öfkemi göstermem.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Soğukkanlılığımı kaybettiğim zaman, birine tokat atabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐

Sizi öfkelen diren bir insan karşısında aşağıdaki davranışları ne sıklıkla gösterirsiniz?

	Hiç	Nadiren	Arada	Sıklıkla	Her
	sırada				zaman
1. Kendini suçlu hissetmesi için uğraşırım.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Beni bu şekilde sinirlendirmeye hakkı yok diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Onu mahvetmek isterim.	☐	☐	☐	☐	☐

1. Onu hiç önemsemediğimi gösteren bir davranış yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Anında parlarım.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Sonuna kadar götüremeyeceğim tehditleri sıkça savururum.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Hakaret ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Karşımdakini cezalandırmak isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Dedikodusunu yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hakkında düşündüklerimi ona söylerim.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Burnunun ortasına bir yumruk hakediyor diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Bunu kasıtlı yapıyor diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Beni sevmediğini düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Beni önemsemediğini düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Karşımdakinden intikam almak isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Ona her türlü kötülüğü yapmak isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
14. O anda öcümü almak isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Onu aşağılamak isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Bana böyle acı çektirmemeliydi diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
17. İstediklerinin tam tersini yaparım.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Gerekmedikçe konuşmam, ilgi göstermem.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Saatlerce öfkeli kalırım.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Beni hayal kırıklığına uğrattı diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Bana patronluk taşıyor diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Kendimi savunarak konuşurum.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Onu yaptığına pişman ettirmek isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Kendini ne sanıyor diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Yüksek sesle bağırırım.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Aklımdan neyi yanlış yaptım diye geçer.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Nasıl tepkiler vereceğimi düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Sakin olmaya çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
29. Kendimi kontrol etmem gerektiğini düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
30. Onu yenmeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
31. Ona, neye yolaçtığını iyice göstermeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
32. İçimden onun ne kadar aşağılık biri olduğu geçer.	☐	☐	☐	☐	☐
33. Benden istediklerini yapmam.	☐	☐	☐	☐	☐
34. Ona mutlaka birşeyler söylemem gerektiğini düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
35. Kim olduğumu ona gösteririm.	☐	☐	☐	☐	☐
36. Benimle alay ettiğini düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
37. Ona gününü göstermek isterim.	☐	☐	☐	☐	☐
38. Canı kavga istiyor diye düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
39. İçime kapanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
40. Gülerim.	☐	☐	☐	☐	☐
41. Hiç aldımam	☐	☐	☐	☐	☐
42. Görmezden gelirim.	☐	☐	☐	☐	☐
43. Suçu kendimde ararım.	☐	☐	☐	☐	☐
44. Ben ondan bunun acısını çıkarırım diye düşünürüm	☐	☐	☐	☐	☐

EUÖ

Aşağıda eşlerin evlilik ilişkileri ile ilgili olarak 15 madde bulunmaktadır her maddeyi dikkatlice okuduktan sonra size uygun olan seçeneği işaretleyiniz lütfen hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. İçten ve doğru verdiğiniz yanıtlar için teşekkür ederiz.

1. Ölçeğin birinci maddesinde, **evliliğinizdeki mutluluk düzeyini tüm yönleri ile en iyi tanımladığını inandığınız noktayı daire içine alınız.** Ortadaki “mutlu” sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil etmekte ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliğinde çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise evliliğinde çok büyük bir doyum ve mutluluk duyan küçük bir azınlığı temsil ederek derecelendirilmiş bulunmaktadır.

* * * * *

Çok mutsuz

Mutlu

Çok mutlu

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak, siz ve eşiniz arasındaki anlaşma ya da anlaşmazlık derecesini yaklaşık olarak belirtiniz. Lütfen her maddeyi belirtiniz. Yukarıdaki ilk maddeyi atlamayınız.

	Her zaman anlaşırsınız	Hemen her zaman anlaşırsınız	Arasıra anlaşamadığınız olur	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Hiç anlaşamayız
2. Aile bütçesini idare etme						
3. Boş zaman etkinlikleri						
4. Duyguların ifadesi						
5. Arkadaşlar						
6. Cinsel ilişkiler						
7. Toplumsal kurallara uyma (doğru, iyi veya uygun davranış)						
8. Yaşam felsefesi						
9. Eşin akrabaları ile anlaşma						

Lütfen aşağıdaki maddelerde evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabı işaretleyiniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle

() Erkeğin susması ile () Kadının susması ile () Karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır

11. Ev dışı faaliyetlerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

() Hepsini () Bazılarını () Çok azını () Hiçbirini

12. Boş zamanlarınızda aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

() Dışarıda bir şeyler yapmayı () Evde oturmayı

Eşinizle genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

() Dışarıda bir şeyler yapmayı () Evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

() Sık sık () Arada sırada () Çok seyrek () Hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

() Aynı kişiyle evlenirdiniz () Farklı kişiyle evlenirdiniz

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açarmısınız?

() Hemen hemen hiçbir zaman () Nadiren () Çoğu konularda () Her konuda

YÖNERGE (AÇIKLAMA)

Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup, sizi ne kadar tanımladığımı sağ tarafındaki seçeneklerden birini işaretleyerek belirtiniz. Lütfen boş bırakmayınız. Seçeneklerde "doğru" ya da "yanlış" diye bir değerlendirme yoktur, önemli olan sizin kendinizi nasıl tanımladığınızdır. Lütfen isim yazmayın. Katkılarınız için çok teşekkür ederiz.

		Sizi ne kadar tanımlıyor				
		0%	25%	50%	75%	100%
1	İnsanlarla konuşurken iğneleyici sözler söylemekten çekinmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Problemini anlatan bir kişinin, duygularından bahsetmesinden rahatsız olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Problem yaşadığım bireyin ne hissettiğiyle ilgilenmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Karşımdaki insanı, yapmasını istediğim davranış konusunda zorlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	İnsanlara emir vererek bir işi daha çabuk yaptırabileceğimi düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Kendi çıkarım için başkalarına hoş sözler söylemekten kaçınmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Eleştirmemek ya da reddedilmemek için kendi doğrularımı kendime saklarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	İstediklerimi yapmaları için gerektiğinde insanlara gözdağı veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Karşımdaki bireyle konuşurken onu küçük düşürücü ifadeler kullandığım olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Sorduğum sorularla karşımdakini sıkıştırmaktan hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	İnsanları dinlerken, sık sık sıkılıp konuyu değiştirmeye çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Birilerini dinlerken genelde elimde bir şeylerle oynuyor olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Birini dinlerken oturduğum yerde kıpırdanmadan duramam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Haksız olsam da karşımdaki kişi ne derse desin, kendimi savunurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Karşımdaki kişiye açıklama yapmaktansa, doğrudan ne yapması gerektiğini söylemeyi tercih ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Sohbet sırasında birini dinlemek istemesem de dinliyormuş gibi görünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	İnsanlarla çatışmaktan ve aramızda var olan problemleri tartışmaktan kaçınırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	İnsanlarla sorunlarımı çözerken, kendi ihtiyaçlarımı ön planda tutarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	İnsanlara istediğim bir şeyi yaptırmak için onları pohpohlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Sinirlendiğimde sonradan pişman olacağım sözler söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Biri beni eleştiriyorsa "asıl sen kendine bak" derim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22	Arkadaşlarıma kendi taktığım isimlerle seslenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23	Dertlerini anlatan arkadaşşıma, bunları boş vermesini söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24	Genellikle karşımdakileri dinlerken hiç soru sormam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25	Karşımdakileri eleştirmekten kaçınmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26	İnsanlarla konuşurken duygularımı gizlemeye çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
27	Başkalarının hatalarını görürsem yüzlerine vururum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
28	Karşımdakilerin sorunlarını dinlemekten kaçınırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
29	Başka insanların beğendiğim özelliklerini övmekten çekinirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
30	Birini dinlerken anlamadığım ya da kaçırduğım bir yer olduğunda, sözünü kesip anlayamadığımı ya da kaçırığımı söyleyemem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
31	Söylediklerimin aynen yapılmasını beklerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
32	İnsanların çoğunun aptal olduğuna inanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
33	Öfkeli olduğumda genellikle bağırıp çağırırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
34	Eğer bir kişiye kızmışsam öfkemi başkalarından çıkarırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Sizi ne kadar tanımıyor

		0%	25%	50%	75%	100%
35	Birisiyle konuşurken göz teması kurmaktan rahatsız olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
36	Birini dinlemek istemezsem ilgisiz sorularla geçiştirmeye çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
37	Sıkıcı konular açıldığında; konuyu hemen değiştiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
38	Sıklıkla konuşulan konu sonlanmadan başka bir konuya geçtiğimi fark ettiğim olmuştur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
39	Kişilerarası sorunumu çözerken, karşımdakini anlamak zorunda olmadığımı düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
40	Genelde, almak istediğim cevabı alacağım türden sorular sorarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
41	İnsanlar yaptığım övgüleri hak etmeseler de onları överim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
42	Biriyle tartışırken, tek amacım o tartışmayı kazanmaktır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
43	Karşımdakilerle içten içe alay etmekten hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
44	İnsanlara nasihat vermeyi severim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
45	İnsanların dış görünüşleri, onlara karşı davranışlarımı/konuşma biçimimi/ilişkilerimi belirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
46	İnsanlar, istediklerimi yapmazlarsa onlara küseceğimi bilirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
47	Arkadaşlarıma isim takmaktan hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
48	Karşımdakini sorguya çekiyordum gibi sorular sorarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
49	Çoğu zaman isteklerimi yaptırmak için insanlara karşı tehditkar olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
50	Karşımdaki kişi ile aynı düşünceleri paylaşmadığımda söylediklerini sonuna kadar dinleyemem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
51	Çevremdeki insanları kendi istek ve gereksinimlerime göre yönlendiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
52	Başkalarına emirler vermekten hoşlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
53	Karşımdakini dinlerken aklımda başka düşünceler olsa da onu anlıyormuş gibi görünmeye devam ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
54	Çok öfkeli olduğum zaman gözüm hiç kimseyi görmez.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
55	Başkasıyla konuşurken, cevabımı pek önemsemediğim halde sorular sorarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
56	Birileri benimle tartışsa sonunda kırılacaklarını bilirler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
57	İnsanların çoğunun riyakar olduğuna inanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
58	Birisi bana sorunlarını anlatmaya başladığında içimden “umarım fazla uzatmaz” diye geçiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
59	İsteklerimi soru şeklinde (yapar mısın, eder misin gibi) yöneltmek yerine doğrudan (yap, et gibi) ifade etmeyi tercih ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
60	Kendi düşüncelerimi savunmak için gerekirse karşımdakini kırıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

ÖZGEÇMİŞ

1971, İzmir doğumluyum. İzmir Eşrefpaşa Lisesinde 1989 yılında mezun oldum. Lisans eğitimimi 1994 yılında Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümünde tamamladım.